

ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Μαρία Ηράκλια Ευσταθίου
ΑΜΜΦ: 985

Η μορφολογική αντιπροσώπηση της όψης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΘΗΝΑ 2018

ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Μαρία Ηράκλια Ευσταθίου
ΑΜΜΦ: 985

Η μορφολογική αντιπροσώπευση της όψης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΘΗΝΑ 2018

Μαρία Ηράκλια Ευσταθίου

Η μορφοσυντακτική αντιπροσώπευση της όψης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΟΠΤΗΣ:

Σπυρόπουλος Βασίλειος

ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Σπυρόπουλος Βασίλειος

Βαρλοκώστα Σπυριδούλα

Μόζερ Αμαλία

Συντομογραφίες

Εν : ενικός

Ενεργ : ενεργητική

Επίρ : επίρρημα

ΕπίρΦ : επιρρηματική φράση

ΕπίρΦρ : επιρρηματική φράση

Μεταφρ. : μεταφρασμένο

Όψ : όψη, οψιακό (επίρρημα)

Παθ : παθητική

Παρελ : παρελθόν

Προσδ : προσδιοριστής

ΠροσδΦ : φράση προσδιοριστή

P, ρ: ρήμα

PΦ : ρηματική φράση

ΣΔ: συμπληρωματικός δείκτης

Συν : συνοπτικό

Τρ : τρόπος, τροπικό (επίρρημα)

ΦρΆρν : φράση άρνησης

ΦρΈγκλ : φράση έγκλισης

ΦρΌψ : φράση όψης

ΦρΠροσδ : φράση προσδιοριστή

ΦρΣυμπλΔείκτη : φράση συμπληρωματικού δείκτη

ΦρΣυμφ : φράση συμφωνίας

ΦρΦων : φράση φωνής

ΦρΧρ : φράση χρόνου

Φων : φωνή

Χαρ : χαρακτηριστής

Χρ : χρόνος, χρονικό (επίρρημα)

AdvPs : adverb phrases

AgrSP : agreement subject phrase

Asp : aspect

CP : complementizer phrase

DPSbj : determiner phrase subject

Neg : negation

P : phrase

Rel : relative

TP : tense phrase

VP : verb phrase

Πίνακας Περιεχομένων

Συντομογραφίες.....	4
1.Εισαγωγή.....	9
1.1.Η όψη (aspect).....	9
1.2.Η γραμματική όψη και το ποιόν ενεργείας.....	10
1.3.Οι σημασιολογικές κατηγορίες της όψης.....	11
1.3.1.Το συνοπτικό.....	11
1.3.2.Το μη συνοπτικό.....	12
1.3.3.Το συντελεσμένο.....	13
2.Η μορφολογική αντιπροσώπευση της όψης.....	14
2.1.Οι συνοπτικοί ρηματικοί τύποι.....	16
2.1.1.Η μορφολογική πραγμάτωση των συνοπτικών τύπων μέσω επιθημάτων.....	16
2.1.2.Η κατηγοριοποίηση των κανόνων επαναπροσδιορισμού.....	18
2.1.3.Η διαδικασία της υποκατάστασης και το φαινόμενο της ουδετεροποίησης.....	20
2.2.Η μορφολογική δήλωση της μη συνοπτικής όψης.....	21
2.3.Η συντακτική δήλωση της συντελεσμένης όψης.....	22
2.4.Η θέση της όψης στη ρηματική δομή σε σχέση με τη φωνή και τις άλλες κατηγορίες.....	23
2.5.Περίληψη.....	26
3.Η συντακτική αντιπροσώπευση της όψης.....	28
3.1.Η συντακτική δήλωση της όψης μέσω των επιρρημάτων.....	28
3.2.Η πρόταση της Alexiadou για τα επιρρήματα της όψης.....	28
3.2.1.Η διάκριση των επιρρημάτων της όψης.....	29
3.2.2.Η σειρά των επιρρημάτων και το επίρρημα εντελώς.....	30
3.2.3.Η θέση των επιρρημάτων σε σχέση με τις μετοχές στους περιφραστικούς χρόνους.....	32
3.2.4.Το αρνητικό επίρρημα <i>πια</i> και τα τροπικά επιρρήματα.....	34
3.2.5.Η τελική σειρά των επιρρημάτων και ο στόχος της έρευνας.....	35
3.3.Η πρόταση του Ξυδόπουλου για την όψη.....	37
3.3.1.Η συντακτική υπόσταση της όψης.....	37

3.3.2. Τα χαρακτηριστικά των επιρρημάτων της όψης.....	38
3.3.3. Η θέση των επιρρημάτων της όψης στην προτασιακή δομή.....	39
3.3.4. Η θεωρία του Ξυδόπουλου για τα επιρρήματα της όψης.....	42
3.3.4.1. Επιρρήματα που καταλαμβάνουν τυπικές θέσεις.....	42
3.3.4.2. Επιρρήματα που καταλαμβάνουν μη τυπικές θέσεις.....	44
3.3.4.3. Ο μηχανισμός επικύρωσης για τα επιρρήματα της όψης.....	45
4. Η θεωρία του Cinque για την όψη.....	46
4.1. Η χαρτογραφία (cartography) των λειτουργικών κατηγοριών.....	46
4.2. Η πρόταση του Cinque για τα επιρρήματα και τις αντίστοιχες λειτουργικές κατηγορίες.....	47
4.2.1. Η διαφορετική προσέγγιση του Cinque.....	47
4.2.2. Ο ‘χώρος’ πριν τη ΡΦ και ο ‘χώρος’ μετά το συμπλήρωμα της ΡΦ.....	48
4.2.3. Τα επιρρήματα στη θέση του χαρακτηριστή.....	51
4.2.4. Η σημασιολογική σύνδεση των λειτουργικών κατηγοριών με τα επιρρήματα.....	51
4.2.5. Η ισχυρή εκδοχή της χαρτογραφίας.....	52
4.2.6. Οι εξαιρέσεις στην ιεραρχία του Cinque.....	53
4.2.7. Η δήλωση των λειτουργικών κατηγοριών ανεξάρτητα από τα επιρρήματα.....	54
4.2.8. Η ιεραρχία των λειτουργικών κατηγοριών με βάση τη διάταξη των επιρρημάτων.....	54
4.3. Ο έλεγχος της Υπόθεσης του Cinque για την ελληνική.....	55
4.3.1. Η ιδιαιτερότητα της ελληνικής.....	56
4.3.2. Τα δεδομένα και η εφαρμογή της Υπόθεσης στην ελληνική.....	57
4.3.2.1. Habitual (συνήθως) > repetitive(I) (πάλι).....	58
4.3.2.2. Repetitive(I) (πάλι) > frequentative(I) (συχνά).....	59
4.3.2.3. Habitual (συνήθως) > frequentative(I) (συχνά).....	61
4.3.2.4. Frequentative(I) (συχνά) > celerative(I) (γρήγορα).....	62
4.3.2.5. Celerative(I) (γρήγορα) > terminative ((όχι) πια).....	63
4.3.2.6. Terminative ((όχι) πια) > continuative (ακόμα).....	64
4.3.2.7. Continuative (ακόμα) > perfect? (πάντα).....	65
4.3.2.8. Perfect? (πάντα) > retrospective (μόλις).....	66
4.3.2.9. Retrospective (μόλις) > proximative (αμέσως/σύντομα).....	66
4.3.2.10. Proximative (σύντομα) > durative (συνοπτικά/σύντομα).....	68

4.3.2.11.Durative (σύντομα/συνοπτικά) > generic/progressive (χαρακτηριστικά).....	68
4.3.2.12.Generic/Progressive (χαρακτηριστικά) > prospective (σχεδόν).....	70
4.3.2.13.Prospective (σχεδόν) > completive(I) (τελείως).....	70
4.3.2.14.Completive(I) (τελείως) > voice (καλά).....	70
4.3.2.15.Voice (καλά) > celerative(II) (γρήγορα/νωρίς).....	72
4.3.2.16.Celerative(II) (γρήγορα/νωρίς) > repetitive(II) (πάλι).....	73
4.3.2.17.Repetitive(II) (πάλι) > frequentative(II) (συχνά).....	74
4.3.2.18.Frequentative(II) (συχνά) > completive(II) (τελείως).....	74
5.Αποτελέσματα και Συζήτηση.....	75
5.1.Αποτελέσματα.....	75
5.2.Η υπόθεση της συγχώνευσης των κατηγοριών της όψης.....	77
5.3.Η όψη μέσα από τις μελέτες των Alexiadou, Xydopoulos και Cinque.....	81
6.Συμπεράσματα.....	83
Βιβλιογραφία.....	87
Παράρτημα.....	91

1. Εισαγωγή

1.1. Η όψη¹ (aspect)

Η όψη είναι ουσιαστικά ο τρόπος με τον οποίο ο ομιλητής επιλέγει να δει και να παρουσιάσει ένα γεγονός ανεξάρτητα από τη αντικειμενική του χρονική σύσταση. Συγκεκριμένα ο ομιλητής επιλέγει αν θα υιοθετήσει μία συνολική και ενιαία οπτική του γεγονότος, αν θα δει το γεγονός στην εξέλιξή του, ως μη ολοκληρωμένο ή αν θα το δει ως ολοκληρωμένο στο παρελθόν και οι συνέπειες της ολοκλήρωσης αυτής προβάλλονται στο παρόν. Η όψη έχει απασχολήσει αρκετούς ερευνητές τόσο από το χώρο της μορφολογίας (Pάλλη 2005, Merchant 2015) όσο και από το χώρο της σημασιολογίας (Comrie 1976· Dahl 1985· Μόζερ 1994, 2005), και τα τελευταία χρόνια έχει εγείρει το ενδιαφέρον αρκετών ερευνητών από το χώρο της σύνταξης (Tenny 1987· Rivero 1992· Xydopoulos 1996· Alexiadou 1997· Cinque 1999· Ernst 2002).

Αρκετοί από τους προαναφερθέντες μελετητές, όπως ο Xydopoulos (1996) η Alexiadou (1997) και ο Cinque (1999), έχουν υποστηρίξει ότι η όψη αποτελεί μία ανεξάρτητη λειτουργική κατηγορία στη μορφοσυντακτική αντιπροσώπευση του λειτουργικού σκελετού της προτασιακής δομής. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να μελετηθεί η αντιπροσώπευση της όψης μορφολογικά και κυρίως συντακτικά. Συγκεκριμένα το ερώτημα που τίθεται είναι αν η όψη έχει τη δική της ανεξάρτητη αντιπροσώπευση στην ελληνική, αν δηλαδή αποτελεί μία ανεξάρτητη γραμματική-λειτουργική κατηγορία. Από αυτό το ερώτημα προκύπτει και ένα άλλο ζήτημα. Αν η όψη αποτελεί μία ανεξάρτητη κατηγορία, τότε ποια είναι η θέση της σε σχέση με τα άλλα γραμματικά στοιχεία όπως ο χρόνος ή η φωνή. Τα στοιχεία στα οποία βασίζομαστε για τη διερεύνηση του ζητήματος αυτού είναι μορφολογικά και συντακτικά. Αυτό που ουσιαστικά διερευνάται είναι εάν στοιχεία της μορφολογίας και της σύνταξης μπορούν να τεκμηριώσουν την άποψη ότι η όψη είναι μία ανεξάρτητη κατηγορία με τη δική της αντιπροσώπευση και θέση. Γι' αυτό και η εργασία αυτή διερευνά το ζήτημα από δύο σκοπιές, τη μορφολογική και τη συντακτική.

¹ Σύμφωνα με τη Pάλλη (2005:50) για τη μετάφραση του όρου *aspect* έχουν προταθεί στην ελληνική οι όροι 'όψη' και 'άποψη'. Στην παρούσα εργασία επιλέγεται ο όρος 'όψη' που χρησιμοποιείται από αρκετούς ερευνητές όπως Τζεβελέκου (1989), Βελούδη (1993) και Τσαγγαλίδη (2002). Ο όρος 'άποψη' χρησιμοποιείται από τη Μόζερ (1987, κ.εξ).

Στις ενότητες που ακολουθούν διαχωρίζεται η γραμματική από τη λεξική όψη (ποιόν ενεργείας), και δίνονται οι ορισμοί της όψης και των κατηγοριών της. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η όψη μορφολογικά και παρατίθενται τα στοιχεία που την εκπροσωπούν. Στο τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο πραγματοποιείται μία συντακτική ανάλυση της όψης με βασικό κριτήριο ανάλυσης τα επιρρήματα της όψης. Στο τρίτο κεφάλαιο αξιοποιούνται οι θεωρίες των Xydopoulos (1996) και Alexiadou (1997), ενώ στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται και αναλύεται η θεωρία του Cinque (1999). Η βασική ανάλυση βασίζεται στον Cinque (1999) ο οποίος διατυπώνει τη θεωρία του στο πλαίσιο της χαρτογραφίας των λειτουργικών κατηγοριών (*cartography*) υποστηρίζοντας ότι υπάρχουν πολλές κατηγορίες της όψης που βρίσκονται σε καθορισμένες θέσεις στη δομή. Στο πέμπτο κεφάλαιο παρατίθενται τα αποτελέσματα της ανάλυσης και πραγματοποιείται η συζήτηση και στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της μελέτης.

1.2. Η γραμματική όψη και το ποιόν ενεργείας

Σύμφωνα με τον Comrie (1976:3 μέσω Μόζερ, 2005:70) «οι όψεις είναι διαφορετικοί τρόποι θεώρησης της εσωτερικής χρονικής σύστασης ενός γεγονότος». Ο ορισμός αυτός δίνει το έναυσμα για να διαχωριστεί η γραμματική όψη (*aspect*) από τη λεξική, δηλαδή το ποιόν ενεργείας (*Aktionsart*)².

Σύμφωνα με τη Μόζερ (2005: 70) αυτό που διαφοροποιεί την γραμματική όψη από το λεξικό ποιόν ενεργείας είναι η υποκειμενικότητα της όψης. Το ποιόν ενεργείας είναι μία λεξική κατηγορία που συνδέεται με την αντικειμενική χρονική σύσταση ενός γεγονότος. Σύμφωνα με τον Vendler (1967, μέσω Μόζερ, 1994:54) τα ρήματα, ανάλογα με την ποιότητα ενέργειας που δηλώνουν, διακρίνονται σε:

- α. ‘καταστάσεις’ (*states*) όπως *γνωρίζω, πιστεύω, αγαπώ*
- β. ‘δραστηριότητες’ (*activities*) όπως *τρέχω, περπατώ*
- γ. ‘συμβάντα’ (*achievements*) όπως *αναγνωρίζω, βρίσκω, γεννιέμαι, πεθαίνω*
- δ. ‘επιτεύξεις’ (*accomplishments*) όπως *ζωγραφίζω έναν πίνακα, χτίζω σπίτι*

Η όψη, από την άλλη, αναφέρεται στο πώς ο ομιλητής επιλέγει να δει το γεγονός, δηλαδή είτε στην ολότητά του βλέποντας το «από έξω», ή στη μη ολότητά του βλέποντάς το «από μέσα» (Μόζερ, 1994:34):

² Χρησιμοποιούνται και οι όροι *viewpoint aspect* για τη γραμματική όψη και *situation aspect* για τη λεξική όψη ή ποιόν ενεργείας από τη Smith (1991) και από τον Xydopoulos (1996).

(1) α. Χτες έβαψα το δωμάτιο.

β. Χτες έβαφα το δωμάτιο.

Από το (1) γίνεται σαφές ότι οι προτάσεις αναφέρονται στο ίδιο γεγονός. Η διαφορά τους είναι ότι στο (1α) ο ομιλητής βλέπει το γεγονός ως ενιαίο και στην ολότητά του, ενώ στο (1β) το βλέπει στην εξέλιξή του και τονίζεται περισσότερο η διάρκειά του.

Παρά τον διαχωρισμό των δύο ειδών όψης -γραμματική και λεξική- υπάρχει αναμφισβήτητα αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο κατηγοριών. Παρ' όλα αυτά στην παρούσα εργασία θα μας απασχολήσει μόνο η γραμματική όψη.

1.3. Οι σημασιολογικές κατηγορίες της όψης

Η όψη στην ελληνική διακρίνεται σε συνοπτική (perfective) και μη συνοπτική (imperfective). Πολλοί μελετητές διακρίνουν και ένα άλλο είδος όψης, τη συντελεσμένη όψη (perfect), η οποία είναι ουσιαστικά αυτό που γνωρίζουμε ως παρακείμενο, υπερσυντέλικο ή συντελεσμένο μέλλοντα. Κάποιοι άλλοι μελετητές κατατάσσουν τον παρακείμενο στους χρόνους (βλ. Μόζερ 2005· Μόζερ & Μπέλλα 2003).

Σύμφωνα με τη Μόζερ (2005:72) η μη συνοπτική όψη διακρίνεται επιπλέον σε σύνηθες (habitual) και συνεχές (continuous). Και το συνεχές διακρίνεται σε εξελισσόμενο (progressive) και μη εξελισσόμενο (non-progressive). Σύμφωνα με τον Cinque (1999) υπάρχουν περισσότερες κατηγορίες της όψης, απ' όσες γνωρίζουμε ως τώρα, που παρουσιάζονται στο τέταρτο κεφάλαιο μαζί με τη θεωρία του. Παρακάτω παρουσιάζονται οι κατηγορίες της όψης και δίνονται τα βασικά χαρακτηριστικά της κάθε μίας. Δεδομένου ότι πρόκειται για σημασιολογικά χαρακτηριστικά δεν θα εμβαθύνουμε σε αυτά, καθώς δεν αποτελούν αντικείμενο μελέτης αυτής της εργασίας.

1.3.1. Το συνοπτικό

Η συνοπτική όψη χρησιμοποιείται για ένα γεγονός το οποίο ο ομιλητής βλέπει στην ολότητά του, χωρίς να ενδιαφέρεται για την εσωτερική του χρονική σύσταση:

(2) Χτες έγραφα μία επιστολή.

Σύμφωνα με τη Μόζερ (2005:73) η συνοπτική όψη μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να δηλώσει το στιγμιαίο, το σύντομο αλλά και το τετελεσμένο:

(3) Τα ξερόχορτα άναψαν μονομιάς (στιγμιαίο)
(Μόζερ, 2005:73, (34))

(4) Ο Νίκος κολύμπησε μέχρι το νησάκι σε λιγότερο από πέντε λεπτά (σύντομο)
(Μόζερ, 2005:73, (35))

(5) Συμπλήρωσα μία αίτηση (τετελεσμένο)
(Μόζερ, 2005:73, (37))

Μάλιστα το τετελεσμένο συνδέεται με την έννοια του συνοπτικού πολύ περισσότερο απ' ότι το σύντομο ή το στιγμιαίο. Αυτό συμβαίνει διότι όταν ο ομιλητής βλέπει ένα γεγονός στην ολότητά του, αυτό σημαίνει ότι τίθενται κάποια όρια, πραγματικά ή νοητά.

1.3.2. Το μη συνοπτικό

Το μη συνοπτικό χρησιμοποιείται για μία πράξη που ο ομιλητής βλέπει ως μη ολοκληρωμένη. Η πράξη αυτή μπορεί να δηλώνει το εξελισσόμενο (progressive) ή συνήθεια. Η Μόζερ (2005:74) σημειώνει ότι το μη συνοπτικό έχει ως αναφορά την εσωτερική χρονική σύσταση των πράξεων. Συμπληρώνει ακόμα ότι είναι εύλογο να υπάρχουν υποδιαίρεσεις του μη συνοπτικού, διότι όταν ο ομιλητής βλέπει το γεγονός «από μέσα» έχει τη δυνατότητα να το βλέπει υπό διαφορετικές οπτικές γωνίες. Έτσι αν τονιστεί η εξέλιξη ενός συνεχούς γεγονότος, τότε αυτό προβάλλεται ως εξελισσόμενο, εάν δεν τονιστεί προβάλλεται ως μη εξελισσόμενο. Το σύνηθες θεωρείται και αυτό υποκατηγορία του μη συνοπτικού. Βασικό χαρακτηριστικό αυτής της κατηγορίας είναι η κανονικότητα στην επανάληψη της πράξης, διαφορετικά δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί η μη συνοπτική όψη. Σύμφωνα με το Xydopoulos (1996:134) το επαναληπτικό (iterative) και το διαρκές (durative) θεωρούνται και αυτές υποκατηγορίες της μη συνοπτικής όψης:

(6) Όταν με πήρες τηλέφωνο, έγραφα μία επιστολή (εξελισσόμενο)

- (7) Όταν ήμασταν παιδιά πηγαίναμε για μπάνιο κάθε μέρα (σύνηθες)
- (8) Καθάριζε το σπίτι όλο το πρωί (συνεχές)
- (9) Η Μαρία τηλεφωνούσε όλο το πρωί (επαναληπτικό)
(Xydopoulos, 1996:134, (28))
- (10) Οι εργάτες έσκαβαν επί τρεις ώρες (διαρκές)
(Xydopoulos, 1996:134, (29))

Μορφολογικά στην ελληνική αυτές οι σημασίες δεν πραγματώνονται με ξεχωριστό τρόπο, παρά μόνο μέσα από τη μη συνοπτική όψη (Μόζερ, 2005:75). Σε κάποιες γλώσσες διακρίνονται μορφολογικά κάποιες κατηγορίες της όψης που κατατάσσονται στις υποδιαίρεσεις της μη συνοπτικής όψης. Η Μόζερ (2005:76-77) σημειώνει ότι μία από αυτές είναι το ‘γενικευτικό σύνηθες’ (habitual-generic).

1.3.3. Το συντελεσμένο

Η Μόζερ (2005:79) αναφέρεται στο συντελεσμένο χρησιμοποιώντας τον όρο ‘παρακείμενος’, αφού αντιμετωπίζει τον παρακείμενο ως χρόνο και όχι ως όψη. Πάντως σημειώνει (Μόζερ, 2005:79) τη δυσκολία που δημιουργείται στους μελετητές να τον εντάξουν είτε στη κατηγορία του χρόνου είτε στην κατηγορία της όψης. Ο Comrie (1976:52) εκφράζει και αυτός την επιφύλαξη του ως προς την κατάταξη του παρακειμένου σε μία από τις δύο κατηγορίες. Παρ’ όλα αυτά εξετάζει τον παρακείμενο στο βιβλίο του για την όψη. Στην παρούσα μελέτη αντιμετωπίζεται ως κατηγορία όψης.

Η συντελεσμένη όψη δηλώνει ένα γεγονός που παρουσιάζεται ως ολοκληρωμένο και οι συνέπειες αυτής της ολοκλήρωσης παρουσιάζονται σε κάποια χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν και μέλλον):

- (11) α. Έχω βάψει το δωμάτιο
β. Είχα βάψει το δωμάτιο
γ. Θα έχω βάψει το δωμάτιο

Στο (11) παρουσιάζεται η πράξη του βαψίματος ως ολοκληρωμένη με τις επιπτώσεις της ολοκλήρωσης αυτής -το δωμάτιο είναι πια βαμμένο- να προβάλλονται στο παρόν για το (α), στο παρελθόν για το (β), και στο μέλλον για το (γ).

2. Η μορφολογική αντιπροσώπευση της όψης

Σε αυτό το κεφάλαιο αναλύονται οι κατηγορίες της όψης με βάση τη μορφολογία. Στόχος είναι να διερευνηθεί πώς αντιπροσωπεύεται μορφολογικά η κάθε κατηγορία όψης. Μέσα από αυτό θα αντλήσουμε κάποια στοιχεία για το εάν η όψη ως κατηγορία έχει τη δική της αντιπροσώπευση στη ρηματική δομή και αν τη διαθέτει, ποια είναι η θέση της σε σχέση με τις κατηγορίες της φωνής και του χρόνου.

Η συνοπτική και η μη συνοπτική όψη πραγματώνονται μορφολογικά στον ρηματικό τύπο. Η συνοπτική όψη δηλώνεται είτε μέσω επιθημάτων, είτε μέσω αλλαγής στο θέμα, δηλαδή μέσω των κανόνων επαναπροσδιορισμού (readjustment rules) και της υποκατάστασης (suppletion), είτε μέσω του συνδυασμού αυτών των δύο. Η μη συνοπτική όψη σχηματίζεται με το βασικό θέμα του ρήματος στο οποίο προστίθενται τα επιθήματα που δηλώνουν τις άλλες γραμματικές κατηγορίες, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις δηλώνεται με ειδικά επιθήματα μη συνοπτικής όψης. Η συντελεσμένη όψη διαφέρει από τις άλλες δύο, διότι δηλώνεται συντακτικά με το βοηθητικό ρήμα *έχω* και τον μη παρεμφατικό συνοπτικό τύπο³.

Η ανάλυση πραγματοποιείται στα πλαίσια της Κατανεμημένης Μορφολογίας (Distributed Morphology) των Halle & Marantz (1993, 1994) η οποία, σύμφωνα με τον Siddiqi (2010:524), μέσα στα πλαίσια του Μινιμαλιστικού Προγράμματος του Chomsky (1995) αντιμετωπίζει τη μορφολογία και τη σύνταξη σαν ένα συστατικό στοιχείο της γραμματικής και όχι σαν δύο ξεχωριστούς και ανεξάρτητους τομείς. Το ίδιο γενετικό σύστημα παράγει όλους τους σύνθετους τύπους της γλώσσας και κάθε λέξη σχηματίζεται με βάση τις συντακτικές διαδικασίες της Συγχώνευσης (Merge) και της Μετακίνησης (Embick & Noyer, 2007:293). Σύμφωνα με τον Siddiqi (2010:525) απορρίπτεται η ιδέα να υπάρχει ξεχωριστό τμήμα της Γραμματικής που να είναι υπεύθυνο για τη μορφολογία μίας γλώσσας. Η σύνταξη αναλαμβάνει όλες τις διαδικασίες που παραδοσιακά θεωρούνταν ότι τις αναλάμβανε η μορφολογία (Siddiqi, 2010:532). Έτσι στο πλαίσιο της Κατανεμημένης Μορφολογίας φαινόμενα που θεωρούνταν μορφολογικά κατανέμονται σε όλη τη Γραμματική, ενώ μόνο η σύνταξη χειρίζεται τα τυπικά μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά με σκοπό να παράγει τις συντακτικές δομές (Siddiqi, 2010:528). Αυτά τα χαρακτηριστικά

³ Ο μη παρεμφατικός συνοπτικός τύπος αναφέρεται σε αυτό που παραδοσιακά γνωρίζουμε ως *απαρέμφατο*.

επιλέγονται από μία αφηρημένη λίστα χαρακτηριστικών και χρησιμοποιούνται από τη σύνταξη. Αφού ολοκληρωθούν οι συντακτικές διεργασίες, η φωνολογία πραγματώνει τα χαρακτηριστικά των τερματικών κόμβων (terminal nodes) στη Φωνολογική Δομή.

Σύμφωνα με τον Siddiqi (2010:529) βασική αρχή της Κατανεμημένης Μορφολογίας αποτελεί η Subset Principle, σύμφωνα με την οποία ο φωνολογικός εκπρόσωπος ενός λεξιλογικού στοιχείου εισάγεται σε μία θέση εάν το λεξιλογικό στοιχείο αντιστοιχεί σε όλα ή σε ένα υποσύνολο των χαρακτηριστικών που ορίζονται για αυτήν τη θέση (Embick & Noyer, 2007:298). Ένα παράδειγμα εφαρμογής της Subset Principle στην ελληνική είναι η επιλογή του μορφήματος πτώσης των αρσενικών στον πληθυντικό αριθμό. Συγκεκριμένα, τα σχηματιστικά –es και –on είναι προσδιορισμένα ως ως [+ πληθ] το πρώτο, δηλαδή είναι υποπροσδιορισμένο ως προς την πτώση γιατί υπάρχει συγκρητισμός ονομαστικής – αιτιατικής, και [+ πληθ, + γεν] το δεύτερο. Όταν ο τερματικός κόμβος είναι προσδιορισμένος ως [+ πληθ, + ονομ] το σχηματιστικό –on δεν μπορεί να πραγματώσει αυτό τον κόμβο γιατί έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά ως προς την πτώση. Αντίθετα το –es μπορεί να τον πραγματώσει γιατί τα χαρακτηριστικά του είναι υποσύνολο των χαρακτηριστικών του τερματικού κόμβου. Αντίθετα όταν ο τερματικός κόμβος είναι χαρακτηρισμένος ως [+ πληθ, + γεν] υπερισχύει το σχηματιστικό –on γιατί διαθέτει περισσότερα χαρακτηριστικά που ταιριάζουν με τον τερματικό κόμβο από το σχηματιστικό –es.

Σύμφωνα με τον Siddiqi (2009:23-25) οι διαδικασίες που χρησιμοποιούνται στα πλαίσια της Κατανεμημένης Μορφολογίας είναι η συγχώνευση (fusion), η διάσπαση (fission) και οι μορφοφωνολογικοί κανόνες. Στη συγχώνευση ένα μόρφημα μπορεί να δηλώνει πολλαπλά γραμματικά χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα στο *gráfo* το κλιτικό μόρφημα –ο δηλώνει, συγχωνεύει τα χαρακτηριστικά του χρόνου και της συμφωνίας αντί να υπάρχει ξεχωριστό μόρφημα για τη δήλωση της κάθε γραμματικής κατηγορίας. Στη διάσπαση από την άλλη, μία γραμματική κατηγορία μπορεί να δηλώνεται από πολλά μόρφημα. Για παράδειγμα στο *égrafa*, η δήλωση του παρελθοντικού χρόνου γίνεται και από την κατάληξη –a αλλά και από το υπερτεμαχιακό στοιχείο του τόνου ο οποίος εκπροσωπείται από την άυξηση *é-*. Τέλος οι μορφοφωνολογικοί κανόνες, τους οποίους αναλύουμε στην επόμενη ενότητα, είναι κανόνες που κατά την εφαρμογή τους τροποποιούν το ρηματικό θέμα.

2.1. Οι συνοπτικοί ρηματικοί τύποι

2.1.1. Η μορφολογική πραγμάτωση των συνοπτικών τύπων μέσω επιθημάτων

Ένας τρόπος δήλωσης της συνοπτικής όψης είναι μέσω κάποιων ειδικών επιθημάτων. Παρακάτω παρουσιάζονται τα επιθήματα αυτά για κάθε κατηγορία ρημάτων. Οι ρηματικές κατηγορίες αντιστοιχούν στις τρεις συζυγίες των ρημάτων⁴, οι οποίες παρατίθενται αναλυτικά στο Παράρτημα.

Συγκεκριμένα, το μόρφημα *-s* πραγματώνει την συνοπτική μορφολογία και στις τρεις ρηματικές συζυγίες:

(12)	<i>ιδρί-ο</i> → <i>ιδρί-s-ο</i>	(1 ^η συζυγία)
	<i>θεορ-ό</i> → <i>θεορ-ί-s-ο</i>	(2 ^η συζυγία)
	<i>κέ-ο</i> → <i>κάρ-s-ο</i>	(3 ^η συζυγία)

Το *-s* στους παραπάνω ρηματικούς τύπους δηλώνει το συνοπτικό. Προκύπτει λοιπόν το εξής:

$$(13) \quad -s \leftrightarrow [+ \text{συν}]$$

Το ερώτημα που δημιουργείται είναι αν το επίθημα *-s* δηλώνει και τη φωνή, για την ακρίβεια την ενεργητική, αφού οι τύποι στο (12) είναι ενεργητικοί. Ας δούμε όμως τις επιλογές που διαθέτουμε.

Η πρώτη επιλογή είναι να υποθέσουμε ότι το *-s*, στο *ιδρί-s-ο* για παράδειγμα, δηλώνει και την όψη και τη φωνή. Αυτό όμως δεν φαίνεται να επιβεβαιώνεται μέσα από τα δεδομένα:

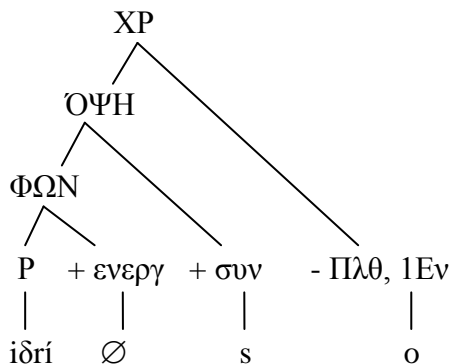
⁴ Η πρώτη συζυγία περιλαμβάνει ρήματα που δεν τονίζονται στη λήγουσα, εκτός από τους παθητικούς συνοπτικούς μη παρελθοντικούς τύπους. Η δεύτερη συζυγία περιλαμβάνει ρήματα που τονίζονται στη λήγουσα στους μη συνοπτικούς μη παρελθοντικούς τύπους. Χωρίζεται σε δύο τάξεις. Η πρώτη τάξη περιέχει ρήματα που σχηματίζουν και έναν εναλλακτικό μη συνοπτικό μη παρελθοντικό τύπο *α'* ενικού σε *-αο*. Η δεύτερη τάξη περιέχει ρήματα που δεν εμφανίζουν τον εναλλακτικό τύπο της πρώτης τάξης και δεν χρησιμοποιούν το θεματικό φωνήεν *-α*. Επίσης τα ρήματα αυτά διαθέτουν μόνο το επίθημα *-us* και όχι το *-αγ* στους μη συνοπτικούς παρελθοντικούς τύπους. Η τρίτη συζυγία περιλαμβάνει ρήματα που είναι φωνηεντόληκτα και οι μη παρελθοντικές καταλήξεις τους δεν έχουν θεματικό φωνήεν (Holton et al. 2012).

- (14) ksexa-s-t-ό, ksexά-s-t-ik-a
 skurí-s-t-ό, skurί-s-t-ik-a
 aku-s-t-ό, akύ-s-t-ik-a

Οι ρηματικοί τύποι στο (14) περιλαμβάνουν το επίθημα –s αλλά δεν είναι ενεργητικοί όπως αυτοί στο (12). Άρα φαίνεται ότι το –s δεν μπορεί να δηλώνει και τη φωνή και την όψη.

Η δεύτερη επιλογή είναι να θεωρήσουμε ότι το –s δηλώνει τη συνοπτική όψη, ενώ η φωνή στους ρηματικούς τύπους στο (12) δηλώνεται με μηδενικό μόρφημα. Παραθέτουμε μία δομική αναπαράσταση αυτής της οπτικής, ακολουθώντας τη διάταξη που υποστηρίζουν οι περισσότεροι ερευνητές που τοποθετούν τη φωνή πιο κοντά στο θέμα, άρα πιο χαμηλά στη δομή. Αργότερα θα εξετάσουμε αν αυτή η διάταξη ισχύει για όλες τις περιπτώσεις.

(15)

Άλλο ένα επίθημα που δηλώνει τη συνοπτική όψη είναι το -θ που μπορεί να τραπεί σε –t σε κάποια φωνητικά περιβάλλοντα. Το –θ δηλώνει όμως και τη φωνή, και συγκεκριμένα την παθητική:

- (16) ιδρί-ομε, ιδρί-θ-ik-a, ιδρί-θ-ό (1^η συζυγία)
 αγαρ-ι-έμε (→αγαρ-j-εμε), αγαρ-ί-θ-ik-a, αγαρ-ι-θ-ό (2^η συζυγία, Α τάξη)
 θεωρ-ύμε, θεωρ-ί-θ-ik-a, θεωρ-ι-θ-ό (2^η συζυγία, Β τάξη)

Από το (16) παρατηρείται ότι το –θ πραγματώνει όχι μόνο τη συνοπτική όψη, αλλά και την παθητική φωνή. Παρατηρείται λοιπόν μία συγχώνευση (fusion) των δύο γραμματικών πληροφοριών, της όψης και της φωνής, σε ένα μόρφημα, το –θ. Προκύπτει λοιπόν το εξής:

(17) –θ ↔ [+ συν, + παθ]

Αν παρατηρήσουμε τους ρηματικούς τύπους στο (16) διαπιστώνουμε ότι σε όλους τους παθητικούς συνοπτικούς παρελθοντικούς τύπους υπάρχει το επίθημα –ik. Η πρώτη υπόθεση είναι ότι το –ik δηλώνει την παθητική φωνή, τη συνοπτική όψη και τον παρελθοντικό χρόνο. Αν όμως εξετάσουμε καλύτερα τα δεδομένα διαπιστώνουμε ότι το –ik δεν είναι μόρφημα της παθητικής φωνής και αυτό επειδή δηλώνει το συνοπτικό παρελθοντικό και στους εξής ενεργητικούς τύπους: b-ík-a (bén-o), νγ-ík-a (νγέν-o), και vr-ík-a (vrísk-o) (Spyropoulos & Revithiadou, 2009:118). Άρα προκύπτει ότι:

(18) –ik ↔ [+ συν, + παρελ]

2.1.2. Η κατηγοριοποίηση των κανόνων επαναπροσδιορισμού

Οι κανόνες επαναπροσδιορισμού είναι μορφοφωολογικοί κανόνες οι οποίοι κατά την εφαρμογή τους αλλάζουν το θέμα του ρήματος με διάφορους τρόπους προκειμένου να δηλωθεί η συνοπτική όψη. Συγκεκριμένα, είτε αλλάζουν το βασικό φωνήεν του θέματος ή κάποιο σύμφωνο ή και τα δύο. Ακόμα, κάποιες φορές προσθέτουν ή αφαιρούν κάποια συλλαβή. Ανάλογα με την αλλαγή που προκαλείται στο θέμα από την εφαρμογή των κανόνων επαναπροσδιορισμού, παραθέτουμε μία κατηγοριοποίηση των κανόνων επαναπροσδιορισμού.

Η πρώτη κατηγορία κανόνων επαναπροσδιορισμού είναι αυτή κατά την οποία το θέμα αλλάζει με την προσθήκη κάποιου συμφώνου σε συνδυασμό με το επίθημα που δηλώνει τη συνοπτική όψη. Το *pléo* και το *filáo* είναι δύο παραδείγματα της πρώτης κατηγορίας κανόνων:

(19) plé-o → pléf-s-o
filá-o → filák-s-o

Όπως παρατηρούμε στο (19) το συνοπτικό θέμα των ρηματικών τύπων *pléo* και *filáo* διαμορφώνεται με την προσθήκη των συμφώνων -f και -k αντίστοιχα σε συνδυασμό με το συνοπτικό επίθημα -s.

Στη δεύτερη κατηγορία κανόνων επαναπροσδιορισμού το θέμα των ρηματικών τύπων διαμορφώνεται με την αλλαγή του τελευταίου συμφώνου του θέματος σε συνδυασμό με το επίθημα -s που δηλώνει τη συνοπτική όψη:

(20) aláz-o → alák-s-o
prát-o → prák-s-o

Η τρίτη κατηγορία κανόνων επαναπροσδιορισμού τροποποιεί το θέμα του ρήματος με αποβολή του τελικού συστατικού -Φη του μη συνοπτικού θέματος και με ανάπτυξη φωνήεντος κατά τη β' συζυγία:

(21) anastén-o → anastí-s-o
sopén-o → sopá-s-o

Η τέταρτη κατηγορία κανόνων επαναπροσδιορισμού είναι αυτή κατά την οποία το θέμα του ρήματος τροποποιείται με αλλαγή του φωνήεντος του θέματος, προσθήκη συμφώνου και ακολουθεί το συνοπτικό επίθημα -s:

(22) klé-o → kláp-s-o
ké-o → káp-s-o

Στο (22) ο κανόνας επαναπροσδιορισμού τροποποιεί το θέμα του ρήματος *kléo*, προκειμένου να σχηματιστεί το συνοπτικό θέμα, με την τροπή του θεματικού φωνήεντος -e σε -a, με την προσθήκη του συμφώνου -p και τέλος με την προσθήκη του συνοπτικού επιθήματος -s.

Η πέμπτη κατηγορία κανόνων επαναπροσδιορισμού τροποποιεί το ρηματικό θέμα με αλλαγή του τελευταίου φωνήεντος του θέματος:

(23) anasén-o → anasán-o
varén-o → varín-o

Η έκτη κατηγορία κανόνων επαναπροσδιορισμού τροποποιεί το ρηματικό θέμα με αφαίρεση του φωνήεντος και συμφώνων από το ρηματικό θέμα:

- (24) *paθén-o* → *ráθ-o*
bén-o → *b-ó*
vrísk-o → *vr-ó*

Στο (24) ο ρηματικός τύπος *paθéno* σχηματίζει το συνοπτικό του θέμα με αφαίρεση του φωνήεντος *-e* και του συμφώνου *-n* από το θέμα του ρήματος. Έτσι το μη συνοπτικό θέμα *paθén-* του ρηματικού τύπου *paθéno* σχηματίζει το συνοπτικό θέμα, μετά από αφαίρεση, ως *ráθ-*.

Η έβδομη κατηγορία κανόνων προκαλεί αλλαγή του φωνήεντος του θέματος και αφαίρεση συλλαβής ή συμφώνων του θέματος:

- (25) *pérn-o* → *pár-o*
riγén-o → *rá-o*

Ο σχηματισμός του συνοπτικού μη παρελθοντικού τύπου *ráo* από τον ρηματικό τύπο *riγéno*, βρίσκεται στα όρια της εφαρμογής των κανόνων επαναπροσδιορισμού και της διαδικασίας της υποκατάστασης, η οποία αναλύεται στην επόμενη ενότητα.

2.1.3. Η διαδικασία της υποκατάστασης και το φαινόμενο της ουδετεροποίησης

Η υποκατάσταση είναι μία μορφολογική διαδικασία κατά την οποία ένα ρήμα διαθέτει τελείως διαφορετικά θέματα για τη δήλωση του συνοπτικού και του μη συνοπτικού. Πολλές φορές τα όρια ανάμεσα στους κανόνες επαναπροσδιορισμού και την υποκατάσταση δεν είναι πολύ σαφή και ευδιάκριτα. Ενδεικτική είναι η περίπτωση του *riγéno*, το οποίο χρησιμοποιεί τους κανόνες επαναπροσδιορισμού και σχηματίζει τον συνοπτικό του τύπο σε *ráo*, το οποίο ουσιαστικά αποτελεί διαφορετικό θέμα και θα μπορούσε να υπάγεται στην διαδικασία της υποκατάστασης:

	Μη συνοπτικό	→	Συνοπτικό
(26)	ριγέν-		ρά-

Παραθέτουμε κάποια ενδεικτικά παραδείγματα ρημάτων που μέσω της διαδικασίας της υποκατάστασης σχηματίζουν τη συνοπτική όψη:

	Μη συνοπτικό	→	Συνοπτικό
(27)	τρό-ο		φά-ο
	έρχ-ομε		έρθ-ο
	λέ-ο		ρ-ό
	νιέρ-ο		δ-ό

Εκτός από την εφαρμογή των κανόνων επαναπροσδιορισμού και της υποκατάστασης, κάποια ρήματα εμφανίζουν το φαινόμενο της ουδετεροποίησης. Αυτό σημαίνει ότι δεν γίνεται κάποια μορφολογική διάκριση ανάμεσα στο συνοπτικό και μη συνοπτικό και η συνοπτική όψη δηλώνεται μέσα από μη συνοπτικούς τύπους:

	Μη συνοπτικό	→	Συνοπτικό
(28)	κρίν-ο		κρίν-ο
	μολίν-ο		μολίν-ο
	περιμέν-ο		περιμέν-ο
	ί-με		ί-με
	ανίκ-ο		ανίκ-ο
	κσέρ-ο		κσέρ-ο
	έχ-ο		έχ-ο

2.2. Η μορφολογική δήλωση της μη συνοπτικής όψης

Η μη συνοπτική όψη δηλώνεται με το βασικό θέμα του ρήματος στο οποίο προστίθενται τα επιθήματα που πραγματώνουν τις υπόλοιπες γραμματικές κατηγορίες, όπως τη φωνή, τον χρόνο και τη συμφωνία:

(29)	ιδρί-ο, όπου το -ο	→	[- παρελ]
	ιδρι-α, όπου το -α	→	[+ παρελ]

Μόνο στη δεύτερη και τρίτη συζυγία για την δήλωση του μη συνοπτικού παρελθοντικού τύπου υπάρχουν ξεχωριστά επιθήματα. Συγκεκριμένα για την πρώτη τάξη της δεύτερης συζυγίας δύο μορφήματα που βρίσκονται σε ελευθέρως εναλλασσόμενη σχέση δηλώνουν το μη συνοπτικό παρελθοντικό τύπο. Τα επιθήματα αυτά είναι το –us και το –αγ:

(30) αγαρ-ús-a
αγάρ-αγ-a

Για τη δεύτερη τάξη της δεύτερης συζυγίας ρημάτων ο μη συνοπτικός παρελθοντικός τύπος δηλώνεται μόνο με το μόρφημα –us και όχι με το –αγ.

(31) θεωρ-ús-a

Άρα προκύπτει το εξής:

(32) -ús → [- συν, + παρελ, συζυγία 2]
-αγ → [- συν, + παρελ, συζυγία 2A]

Η τρίτη συζυγία ρημάτων σχηματίζει τους μη συνοπτικούς παρελθοντικούς τύπους με το βασικό θέμα του ρήματος στο οποίο προστίθεται το επίθημα –γ και ακολουθεί η κατάληξη που δηλώνει τις άλλες γραμματικές κατηγορίες:

(33) έ-ke-γ-a
έ-kle-γ-a

Άρα προκύπτει ότι:

(34) γ → [- συν, + παρελ, συζυγία 3]

2.3. Η συντακτική δήλωση της συντελεσμένης όψης

Η συντελεσμένη όψη δηλώνεται συντακτικά με το βοηθητικό ρήμα έχω και τον μη παρεμφατικό τύπο ο οποίος παραδοσιακά ονομάζεται ‘απαρέμφατο’. Στο βοηθητικό

ρήμα *έχω* κωδικοποιούνται ο χρόνος και η συμφωνία, ενώ στον μη παρεμφατικό τύπο δηλώνεται η φωνή και η όψη που είναι πάντα συνοπτική:

(35) έχο ιδρίσι
1εν μη παρελ συν ενεργ

ίχα ιδρίσι
1εν παρελ συν ενεργ

έχο ιδριθί
1εν μη παρελ συν παθ

ίχα ιδριθί
1εν παρελ συν παθ

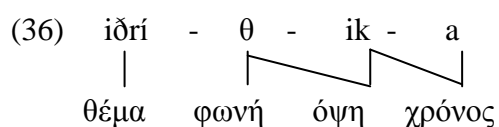
Σύμφωνα με την Philippaki-Warburton (1998:162-163), το βοηθητικό ρήμα *έχω* τοποθετείται πάνω από τη φωνή και μετακινείται ανεξάρτητα στην κλίση, δηλαδή στον χρόνο. Ο μη παρεμφατικός τύπος μετακινείται πρώτα στην όψη και μετά στη φωνή όπου και σταματάει για να λάβει τα αντίστοιχα σε κάθε μετακίνηση χαρακτηριστικά. Όσον αφορά τη διάταξη των γραμματικών κατηγοριών της φωνής, της όψης και του χρόνου, αυτή μελετάται στην επόμενη ενότητα.

2.4. Η θέση της όψης στη ρηματική δομή σε σχέση με τη φωνή και τις άλλες κατηγορίες

Η θέση της όψης στη ρηματική δομή σε σχέση με τις άλλες γραμματικές κατηγορίες αποτελεί ένα ενδιαφέρον ζήτημα, και κάποιες φορές αμφιλεγόμενο όταν μελετάται σε σχέση με τη γραμματική κατηγορία της φωνής. Η Philippaki-Warburton (1998:162) σημειώνει ότι η όψη τοποθετείται πιο κοντά στο ρηματικό θέμα λόγω του ότι επηρεάζει τη μορφολογία του ρήματος πιο άμεσα, προκαλώντας πολλές φορές εσωτερική θεματική αλλαγή, όπως είδαμε ότι συμβαίνει με τους κανόνες επαναπροσδιορισμού και την διαδικασία της υποκατάστασης. Προτείνεται ακόμα ότι η φωνή ακολουθεί την όψη, και σημειώνεται η αντίθετη άποψη της Rivero (1990) η

οποία τοποθετεί την φωνή πριν την όψη. Επίσης η Alexiadou (1997:56) τοποθετεί τη φωνή κοντά στο θέμα πριν από την όψη.

Ρηματικοί τύποι όπως το *idríso* ή *agapísa* δεν είναι ιδιαίτερα βοηθητικοί για τον εντοπισμό της θέσης της όψης, επειδή είναι ενεργητικοί και η ενεργητική φωνή δεν διαθέτει κάποιο ειδικό μόρφημα δήλωσης, σε αντίθεση με την παθητική. Ο ρηματικός τύπος *idríthika*, από την άλλη, επιβεβαιώνει την άποψη της Rivero και δείχνει ότι η φωνή βρίσκεται πριν την όψη, δηλαδή πιο κοντά στο ρηματικό θέμα:

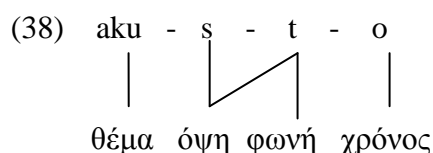
Με βάση τα δεδομένα στο (36) η φωνή προηγείται της όψης σύμφωνα με την Αρχή του Αντικατοπτρισμού (Mirror Principle) του Baker (1985):

(37) ‘Η σειρά των προσφυμάτων στην κλιτική μορφολογία αντανακλά τη σειρά των συντακτικών κεφαλών. Το πιο εσωτερικό πρόσφυμα βρίσκεται στην πιο χαμηλή θέση στη σύνταξη’.

(Rizzi, 2013:434,(27))

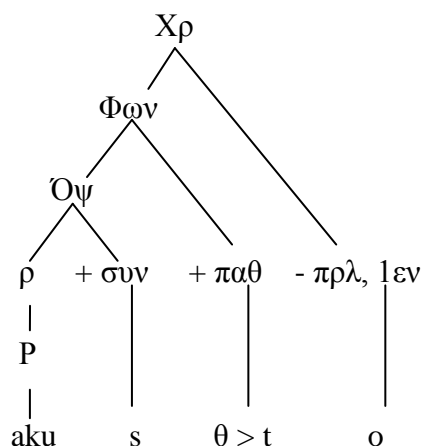
Εάν λοιπόν η σειρά των κατηγοριών όσον αφορά τη μορφολογική τους πραγμάτωση είναι η εξής: θέμα - όψη - χρόνος, τότε η συντακτική τους διάταξη από ψηλά προς χαμηλά θα είναι η εξής: χρόνος > όψη > θέμα.

Από την άλλη, ρηματικοί τύποι όπως *akustó* ή *ksexastó* ανατρέπουν τα μέχρι τώρα δεδομένα και μαρτυρούν μία διαφορετική διάταξη όψης και φωνής:

Σύμφωνα με την Αρχή του Αντικατοπτρισμού, ο ρηματικός τύπος στο (38) δείχνει ότι η όψη προηγείται της φωνής. Σχηματικά:

(39)

Αν αναλύσουμε μορφολογικά τον ρηματικό τύπο *ιδρίσο* και υποθέσουμε ότι η φωνή δηλώνεται με μηδενικό μόρφημα τότε διαπιστώνουμε ότι η όψη μπορεί να προηγείται ή να έπεται της φωνής :

(40) ιδρί - s - ∅ - ο
| | | |
θέμα όψη φωνή χρόνος

(41) ιδρί - ∅ - s - ο
| | | |
θέμα φωνή όψη χρόνος

Όσον αφορά τη διάταξη της όψης σε σχέση με τον χρόνο, η κατάσταση είναι πιο ξεκάθαρη, αφού ο χρόνος στον οποίο φιλοξενούνται και τα χαρακτηριστικά της συμφωνίας, βρίσκεται πιο ψηλά στη δομή μετά τη φωνή και την όψη. Όμως όσον αφορά τη διάταξη όψης και φωνής τα μέχρι τώρα δεδομένα δεν μαρτυρούν κάποια καθορισμένη και σταθερή διάταξη για τις δύο γραμματικές κατηγορίες. Φαίνεται ότι πολλές φορές υπάρχει συγχώνευση (fusion) μεταξύ φωνής και όψης. Είναι χαρακτηριστικό ότι το επίθημα -θ συγχωνεύει τις κατηγορίες της φωνής και της όψης. Ανάλογη συγχώνευση παρουσιάζει και το επίθημα -ik το οποίο δηλώνει την

όψη αλλά και τον χρόνο. Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι παρόλο που φαίνεται σε ορισμένες περιπτώσεις η όψη να έχει τη δική της μορφολογική δήλωση ως κατηγορία, η μορφολογική συγχώνευση φωνής και όψης, που είδαμε στην περίπτωση του επιθήματος –θ, έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχει εναλλαξιμότητα μεταξύ των δύο κατηγοριών και να μην υπάρχει κάποια σταθερή και καθορισμένη θέση για την κατηγορία της όψης. Ακόμα ρηματικοί τύποι όπως το *ιδρίσο*, μας οδηγούν προς την κατεύθυνση της υπόθεσης της συγχώνευσης, αφού θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι οι δύο κατηγορίες συγχωνεύονται δημιουργώντας μία κεφαλή στη δομή. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι Spyropoulos et al. (2017) στη μελέτη τους για τη θεματική αλλομορφία στο ελληνικό ρηματικό σύστημα και τις κατηγορίες που κωδικοποιούνται μέσα από αυτή, τοποθετούν την όψη στον ίδιο κόμβο με τη φωνή καθώς, όπως δείχνουν μέσα από τα δεδομένα, υπάρχει fusion στα μορφήματα που δηλώνουν αυτές τις δύο κατηγορίες. Ουσιαστικά με αυτόν τον τρόπο η φωνή και η όψη συγχωνεύονται και δημιουργούν μία κεφαλή. Η πρόταση αυτή είναι αρκετά σημαντική καθώς έτσι φαίνεται να λύνονται πολλά ζητήματα σε σχέση με την πραγμάτωση της όψης και της φωνής αλλά και σε σχέση με τη μεταξύ τους διάταξη στη δομή.

2.5. Περίληψη

Σε αυτό το κεφάλαιο αναλύσαμε την κατηγορία της όψης, διακρίνοντας τις κατηγορίες της και παρουσιάζοντας τους τρόπους δήλωσής της μέσα από τη μορφολογία. Διακρίναμε την όψη σε συνοπτική, μη συνοπτική και συντελεσμένη. Η συνοπτική και η μη συνοπτική όψη δηλώνονται μορφολογικά στον ρηματικό τύπο, ενώ η συντελεσμένη δηλώνεται περιφραστικά με το βοηθητικό ρήμα *έχω* και τον μη παρεμφατικό τύπο ο οποίος φέρει συνοπτική μορφολογία. Η συνοπτική όψη δηλώνεται μέσα από ειδικά επιθήματα όψης, μέσω της εφαρμογής των κανόνων επαναπροσδιορισμού, τους οποίους κατηγοριοποιήσαμε, και μέσω της διαδικασίας της υποκατάστασης. Σημειώσαμε και κάποιες ενδεικτικές περιπτώσεις ουδετεροποίησης ως προς τη δήλωση του συνοπτικού. Η μη συνοπτική όψη δηλώνεται με το βασικό θέμα του ρήματος στο οποίο προστίθενται τα επιθήματα που δηλώνουν τις υπόλοιπες γραμματικές κατηγορίες. Μόνο για τη δήλωση του παρελθοντικού στη δεύτερη και τρίτη συζυγία υπάρχουν ειδικά επιθήματα για τη δήλωση του μη συνοπτικού.

Τέλος μελετήσαμε τη θέση της όψης σε σχέση με τις γραμματικές κατηγορίες της φωνής και του χρόνου. Παρατηρήσαμε ότι κάποιες φορές υπάρχει συγχώνευση στις κατηγορίες της όψης και της φωνής και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να εναλλάσσονται στη δομή μεταξύ τους και να μην υπάρχει συγκεκριμένη και σταθερή θέση για τις δύο κατηγορίες. Αυτό μας οδήγησε στο να υποθέσουμε ότι η όψη και η φωνή συγχωνεύονται και δημιουργούν μία κεφαλή στη δομή, γι' αυτό και φαίνεται ότι τα μορφήματα που πραγματώνουν κάθε κατηγορία εναλλάσσονται μεταξύ τους και ότι δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη σταθερή θέση για την κάθε κατηγορία. Η θέση της όψης σε σχέση με τη γραμματική κατηγορία του χρόνου είναι πιο σαφής, αφού ο χρόνος τοποθετείται πιο ψηλά στη δομή και όχι κοντά στο ρηματικό θέμα.

Αφού ολοκληρώθηκε η μελέτη της όψης με βάση τη μορφολογία, ακολουθεί στο επόμενο κεφάλαιο η ανάλυση της δήλωσης της όψης με βάση τη σύνταξη.

3. Η συντακτική αντιπροσώπευση της όψης

3.1. Η συντακτική δήλωση της όψης μέσω των επιρρημάτων

Ένας τρόπος να εξεταστεί η όψη ως συντακτική κατηγορία, είναι μέσω της μελέτης των επιρρημάτων και της θέσης τους στην προτασιακή δομή. Σύμφωνα με τον Cinque (2013:55-56), η όψη, όπως και ο χρόνος και η έγκλιση, μπορούν να κωδικοποιηθούν γραμματικά μέσω επιρρημάτων της όψης, του χρόνου και της έγκλισης αντίστοιχα, σε όλες τις γλώσσες. Ο Cinque σημειώνει επίσης ότι κάποιες γλώσσες μπορεί να δίνουν την εντύπωση ότι δεν κωδικοποιούν γραμματικά κάποιες συγκεκριμένες κατηγορίες της όψης, όπως για παράδειγμα το 'σύνηθες' στην ιταλική, όμως αυτό δεν αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα, διότι υπάρχουν συγκεκριμένα επιρρήματα για να δηλώσουν την κατηγορία αυτή.

Αρκετοί ερευνητές (Xydopoulos 1996· Alexiadou 1997· Cinque 1999· Ernst 2002) έχουν ασχοληθεί με τη μελέτη των επιρρημάτων και τη θέση τους στην προτασιακή δομή. Στις ενότητες που ακολουθούν θα παρουσιάσουμε τις μελέτες των Xydopoulos (1996), Alexiadou (1997) και Cinque (1999) των οποίων η αξιοποίηση θα συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση της συντακτικής αντιπροσώπευσης της όψης στην προτασιακή δομή, του ρόλου της ως λειτουργική-γραμματική κατηγορία, καθώς επίσης και της διάταξής της σε σχέση με τις υπόλοιπες λειτουργικές-γραμματικές κατηγορίες.

3.2. Η πρόταση της Alexiadou για τα επιρρήματα της όψης

Σύμφωνα με την Edelstein (2012:6) η Alexiadou (1997) υποστηρίζει μία προσέγγιση για τα επιρρήματα αρκετά κοντά σε αυτήν που υιοθετεί ο Cinque. Συντάσσεται με την άποψη ότι τα επιρρήματα δεν λειτουργούν ως προσαρτήματα, και σε πλήρη συμφωνία με τον Kayne (1994:137, μέσω Alexiadou 1997:25) υποστηρίζει ότι κατέχουν είτε τη θέση συμπληρώματος κάποιας κεφαλής είτε θέση χαρακτηριστή λειτουργικών προβολών. Τα προτασιακά επιρρήματα είναι αυτά που καταλαμβάνουν τη θέση του χαρακτηριστή, ενώ τα τροπικά (manner), τα χρονικά (temporal) και τα τοπικά (locative) επιρρήματα είναι αυτά που παράγονται στη θέση του συμπληρώματος του ρήματος. Για την Alexiadou, μπορεί να μην κατέχουν όλα τα επιρρήματα τη θέση του χαρακτηριστή - κάτι που υποστηρίζει ο Cinque - ωστόσο κατέχουν συγκεκριμένες θέσεις στην προτασιακή δομή. Όσον αφορά την όψη,

σημειώνει ότι κατέχει τη δική της λειτουργική προβολή στη σύνταξη (Alexiadou, 1997:87).

3.2.1. Η διάκριση των επιρρημάτων της όψης

Όσον αφορά την κατηγορία της όψης και τα επιρρήματά της, η Alexiadou (1997:88) διακρίνει τα επιρρήματα σε οψιακά (aspectuals) και ποιού ενεργείας (Aktionsart)⁵. Τα τελευταία αναφέρονται στις εγγενείς ιδιότητες και χαρακτηριστικά του ρήματος, ενώ τα πρώτα επιδέχονται τη διάκριση συνοπτικού – μη συνοπτικού. Τα οψιακά επιρρήματα παράγονται στη θέση του χαρακτηριστή της Φρ'Οψης και επικυρώνονται με την αντιστοίχιση των χαρακτηριστικών (feature matching) (Alexiadou, 1997:92). Τα οψιακά επιρρήματα με τη σειρά τους διακρίνονται σε δύο επιμέρους κατηγορίες (Alexiadou, 1997:128):

α. επιρρήματα διάρκειας (durative), αόριστης συχνότητας (indefinite frequency) όπως τα *συνήθως, πάντα, καθημερινά, τακτικά, κάπου-κάπου*, τα οποία συνδυάζονται με τη μη συνοπτική όψη.

β. επιρρήματα απόλυτα (cardinal), οριστικής συχνότητας (definite frequency), δεικτικά (point) όπως τα *μια φορά, δυο φορές, μόλις, αμέσως*, τα οποία συνδυάζονται με συνοπτική όψη.

Οι δύο βασικές κατηγορίες επιρρημάτων ως προς τη θέση τους στη δομή είναι πρώτον, τα επιρρήματα χαρακτηριστή (specifier-type) τα οποία παράγονται στα αριστερά του ρήματος και βρίσκονται εξωτερικά της ΡΦ. Αυτό προκύπτει από το ότι η Alexiadou (1997:129) θεωρεί ότι τα επιρρήματα χαρακτηριστή είναι ουσιαστικά προσαρτήματα, γι' αυτό και δεν βρίσκονται μέσα στη ΡΦ. Η Alexiadou συντάσσεται με τον Kayne (1994) ο οποίος θεωρεί ότι δεν υπάρχει διάκριση μεταξύ χαρακτηριστή και προσαρτήματος. Η δεύτερη κατηγορία είναι τα επιρρήματα συμπληρώματος (complement-like) που παράγονται στα δεξιά του ρήματος και βρίσκονται εσωτερικά της ΡΦ. Αυτό συμβαίνει διότι τα συμπληρώματα βρίσκονται μέσα στη ΡΦ.

Όσον αφορά τη θέση των επιρρημάτων της όψης στην προτασιακή δομή για την ελληνική, αυτή βρίσκεται στη θέση του χαρακτηριστή μέγιστων προβολών χαμηλότερα από τον ρηματικό τύπο. Η Alexiadou (1997:127) σημειώνει ότι αυτό συμβαίνει διότι ο ρηματικός τύπος στην ελληνική εμφανίζεται ψηλότερα στην

⁵ Η Alexiadou (1997:88) σημειώνει ότι αυτή η διάκριση των επιρρημάτων εισάγεται από τη Rivero (1992).

προτασιακή δομή από τα επιρρήματα, τα οποία βρίσκονται χαμηλότερα. Με λίγα λόγια το ρήμα προηγείται του επιρρήματος στην προτασιακή δομή, άρα βρίσκεται και ψηλότερα σε σχέση με το επίρρημα. Η Alexiadou (1997:128) παρουσιάζει τις λειτουργικές κατηγορίες που υπάρχουν στη ΦρΚλ ανάμεσα στις οποίες εντοπίζουμε και αυτήν της Όψης που βρίσκεται πάνω από τη Φωνή:

- (42) [ΦρΣυμπλΔείκτη [ΦρΈγκλ [ΦρΣυμφ [ΦρΧρ [ΦρΌψ [ΦρΦων [ΡΦ]]]]]]]
[CP [MoodP [AgrSP [TP [AspP [VoiceP [VP]]]]]]]]
(Alexiadou, 1997:128, (5))

3.2.2. Η σειρά των επιρρημάτων και το επίρρημα εντελώς

Όσον αφορά την σειρά των επιρρημάτων στην πρόταση, η Alexiadou (1997:132) υποστηρίζει ότι τα οψιακά επιρρήματα προηγούνται των τροπικών⁶ επιρρημάτων, αλλά έπονται των αρνητικών/αποφαντικών (assertive)⁷ επιρρημάτων:

- (43) ΕπίρΑρνητικό/Αποφαντικό X > ΕπίρΟψιακό X > ΕπίρΤροπικό X

Ως παραδείγματα για τη διάταξη των οψιακών και τροπικών επιρρημάτων παραθέτει τα εξής:

- (44) α. Καταλάβαινε **συνήθως καλά** τα θέματα
β. * Καταλάβαινε **καλά συνήθως** τα θέματα.
(Alexiadou, 1997:131, (11a,b)).

- (45) α. Έγραψε **δύο φορές άριστα** στις εξετάσεις.
β.* Έγραψε **άριστα δύο φορές** στις εξετάσεις.
(Alexiadou, 1997:131, (11c,d)).

⁶ Ως τροπικό επίρρημα αναφέρεται το *καλά*.

⁷ Στα αρνητικά επιρρήματα η Alexiadou κατατάσσει το *πια*, ενώ στα αποφαντικά κατατάσσει το *πράγματι*.

Όσον αφορά το (44) και το (45) πολλοί ομιλητές βρίσκουν απόλυτα αποδεκτές τις αντιγραμματικές για την Alexiadou δομές. Υπάρχει λοιπόν ένα ζήτημα ως προς τη σειρά των επιρρημάτων της όψης και του τρόπου, αφού από τα δεδομένα που η Alexiadou παραθέτει, παρατηρούμε ότι δεν είναι αντιγραμματικό να προηγούνται τα επιρρήματα της όψης των τροπικών.

Ακόμα αξίζει να αναφερθεί ότι η Alexiadou (1997:131) διακρίνει το επίρρημα *εντελώς* από τα επιρρήματα της όψης και το κατατάσσει σε μία ξεχωριστή κατηγορία, στα επιρρήματα ολοκλήρωσης (completion adverbs) και τονίζει ότι τα επιρρήματα αυτής της κατηγορίας χρειάζονται την παρουσία ενός άμεσου αντικειμένου έτσι ώστε να είναι γραμματική η δομή:

(46) * Ο σεισμός κατέστρεψε *εντελώς*.

(Alexiadou, 1997:131, (15b))

Συμφωνούμε απόλυτα ότι για να είναι γραμματική η δομή στο (46) είναι απαραίτητη η παρουσία ενός άμεσου αντικειμένου. Ωστόσο η Alexiadou θεωρεί αντιγραμματική τη δομή στο (47), που σε πολλούς ομιλητές φαίνεται γραμματική με τον αντίστοιχο επιτονισμό:

(47) * Η κακοκαιρία κατέστρεφε *εντελώς* **κάθε φορά** την παραγωγή.

(Alexiadou, 1997:131 (15a))

Όσον αφορά το άμεσο αντικείμενο, απαραίτητη είναι και η παρουσία του στη γαλλική όταν στη δομή υπάρχει επίρρημα ολοκλήρωσης. Σε αυτήν την περίπτωση τα επιρρήματα ολοκλήρωσης έχουν μία αποτελεσματική σημασία:

(48) α. *Jean mangea complètement la pomme*

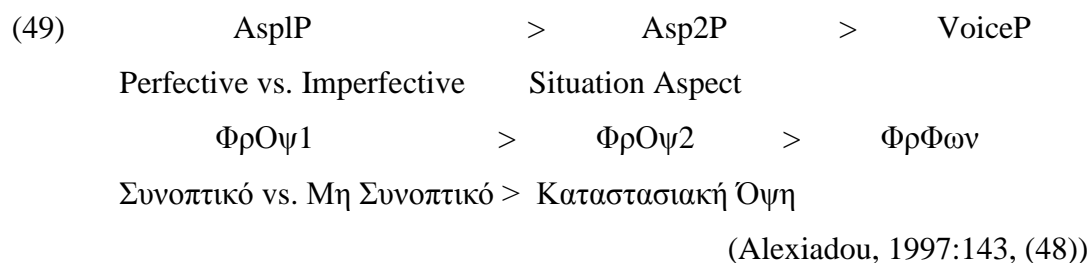
‘Ο Γιάννης έφαγε το μήλο *εντελώς*’ (με την έννοια ότι έφαγε όλο το μήλο)

β. * *Jean mangea complètement*

‘Ο Γιάννης έφαγε *εντελώς*’

(Alexiadou, 1997:132, (16a, b))

Τα επιρρήματα ολοκλήρωσης τροποποιούν το ρήμα με την έννοια του ότι η ενέργεια (destruction) είναι ολοκληρωμένη. Η Alexiadou (1997:132) υποθέτει ότι τα επιρρήματα αυτής της κατηγορίας συνδέονται με τα λεξικά οψιακά χαρακτηριστικά του ρήματος, δηλαδή αποτελούν μέρος της ΡΦ και έτσι μπορεί να εξηγηθεί η τελική θέση του επιρρήματος στο (48). Θα μπορούσε κανείς να υποθέσει, σύμφωνα με την Alexiadou (1997:142) ότι το επίρρημα *εντελώς* κατέχει τη θέση του χαρακτηριστή μιας Οψιακής (Aspectual) Φράσης, όπου η λεξική όψη του ρήματος επικυρώνεται. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να ελεγχθεί η ιδιότητα της κατάστασης (state) ή της επίτευξης (accomplishment). Η Alexiadou προβαίνει στην υπόθεση ότι ενδεχομένως να υπάρχουν δύο οψιακές προβολές. Σχηματικά:

Σημειώνει ωστόσο ότι η πρότασή της αυτή αποτελεί απλά μία υπόθεση.

3.2.3. Η θέση των επιρρημάτων σε σχέση με τις μετοχές⁸ στους περιφραστικούς χρόνους

Μελετώντας τη θέση των επιρρημάτων σε σχέση με τις μετοχές στους περιφραστικούς χρόνους, η Alexiadou (1997:149-150) παρατηρεί ότι το επίρρημα *εντελώς* μπορεί να ερμηνευτεί ως διαβαθμιστικός (degree) χαρακτηριστής που καταλαμβάνει τη θέση του χαρακτηριστή της ΦρΟψ και αμφιταλαντεύεται μεταξύ της διαβαθμιστικής και της τροπικής ερμηνείας. Δεδομένου ότι τα επιρρήματα ολοκλήρωσης ακολουθούν αυτά της όψης, τα δεδομένα από τους περιφραστικούς χρόνους που παραθέτει η Alexiadou (1997:149-150) δείχνουν ότι αυτά τα επιρρήματα εμφανίζονται στη θέση του χαρακτηριστή της χαμηλότερης οψιακής φράσης. Συγκεκριμένα η σειρά των επιρρημάτων έχει ως εξής:

⁸ Ο όρος 'μετοχή' αναφέρεται ουσιαστικά στο απαρέμφατο που χρησιμοποιείται για τον σχηματισμό των περιφραστικών χρόνων (Alexiadou, 1997:146).

(50) ΦρΑρν (πια) > ΦρΟψ1 (συνήθως) > ΦρΟψ2 (εντελώς) > ΦρΦων (καλά)

Η Alexiadou (1997:154) παρατηρεί μία ασυμμετρία σε σχέση με τη θέση των επιρρημάτων στους περιφραστικούς χρόνους ανάλογα με το αν η μετοχή (απαρέμφατο) είναι ενεργητική ή παθητική. Παρατίθενται λοιπόν κάποια δεδομένα που δείχνουν ότι η παθητική μετοχή μπορεί να ακολουθήσει ένα τροπικό επίρρημα, αλλά αυτό δεν συμβαίνει και με την ενεργητική μετοχή:

(51) α. Το μάθημα έχει **καλά μελετηθεί**.

β. * Η Μαρία έχει **καλά μελετήσει** το μάθημά της.

γ. Η Μαρία έχει **μελετήσει καλά** το μάθημά της.

(Alexiadou, 1997:154, (71a,b & 72b))

Ωστόσο σημειώνεται (Alexiadou, 1997:155) ότι η παθητική μετοχή μπορεί να βρεθεί ψηλότερα από το τροπικό επίρρημα, όταν στην πρόταση υπάρχει ένα συγκεκριμένο σημείο αναφοράς:

(52) α. Η μηχανή είχε **λίγο κινηθεί**.

β. **Χτες**, η μηχανή είχε **κινηθεί λίγο**.

γ.* **Χτες** η μηχανή είχε **λίγο κινηθεί**.

Σύμφωνα με την Alexiadou (1997:156) το χρονικό σημείο αναφοράς ακυρώνει το γενικό (generic) νόημα της παθητικής δομής, εστιάζει τη σημασία στη μοναδικότητα του γεγονότος και ο ρηματικός τύπος γίνεται τερματικός (eventive). Τότε η παθητική μετοχή μετακινείται ψηλότερα στη κεφαλή της όψης, αφού εκεί φιλοξενούνται τα event χαρακτηριστικά. Ενώ όταν δεν υπάρχει χρονικό σημείο αναφοράς το νόημα της πρότασης είναι γενικό και η μετοχή παραμένει χαμηλότερα στη φωνή.

3.2.4. Το αρνητικό επίρρημα *πια* και τα τροπικά επιρρήματα

Το αρνητικό, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση της Alexiadou (1997:132), επίρρημα *πια*, τοποθετείται πριν από τα οψιακά επιρρήματα:

(53) Ο Γιάννης δεν διάβαζε **πια κάθε μέρα** καλά τις ειδήσεις.

Η Alexiadou (1997:133) θεωρεί αντιγραμματική τη δομή στο (54) η οποία θεωρείται αποδεκτή από αρκετούς ομιλητές:

(54) * Ο Γιάννης δεν διάβαζε **κάθε μέρα πια** καλά τις ειδήσεις.

Αυτό ίσως δείχνει ότι το *πια* δεν προηγείται απαραίτητα των οψιακών επιρρημάτων, αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθεί με οποιαδήποτε σειρά. Ο Cinque (1999) όπως θα δούμε παρακάτω κατηγοριοποιεί τα επιρρήματα με διαφορετικό τρόπο, κατατάσσοντας το *πια* στα επιρρήματα της όψης.

Η Alexiadou (1997:134) διατυπώνει την αντίθεσή της με τον Cinque, ως προς τη θέση παραγωγής των τροπικών επιρρημάτων, αφού ο τελευταίος υποστηρίζει ότι τα επιρρήματα αυτά παράγονται στη θέση του χαρακτηριστή του κελύφους μίας ΡΦ, ψηλότερα από το κέλυφος της ΡΦ που περιέχει το υποκείμενο και το αντικείμενο. Για την Alexiadou ο Cinque αναγκάζεται να υποθέσει ότι για την τελική θέση (VP-final) των επιρρημάτων, τόσο το υποκείμενο όσο και το αντικείμενο μετακινούνται πάνω από το επίρρημα σε ψηλότερες θέσεις. Η Alexiadou (1997:134-135) διαφωνεί με αυτήν την άποψη του Cinque διότι, όπως υποστηρίζει, δεν είναι λογικό να παράγονται τα επιρρήματα αυτά στη θέση του χαρακτηριστή αφού μπορούν να ενσωματωθούν⁹ στο ρήμα. Λόγω του ότι οι χαρακτηριστές αντιμετωπίζονται ως προσαρτήματα αυτό δεν επιτρέπει την ενσωμάτωσή τους στο ρήμα. Αντίθετα μόνο τα επιρρήματα συμπληρώματος μπορούν να ενσωματωθούν στο ρήμα. Αν λοιπόν τα τροπικά επιρρήματα παράγονταν στη θέση του χαρακτηριστή, η ενσωμάτωση δεν θα ήταν επιτρεπτή κάτι που η Alexiadou (1997:178-180) σημειώνει ότι συμβαίνει:

(55) α. Έφαγα **καλά**

β. **Καλο**-έφαγα

⁹ Για την ενσωμάτωση των επιρρημάτων βλ. Alexiadou (1997:177-196).

(Alexiadou, 1997:179-180, (7a,b)).

- (56) α. Πέταξα γοργά
β. Γοργο-πέταξα

(Alexiadou, 1997:180, (7c,d)).

Η Alexiadou (1997:139) θεωρεί λοιπόν ότι τα τροπικά επιρρήματα μετακινούνται από τη θέση παραγωγής τους, δηλαδή ως συμπληρώματα της ΡΦ, προς τα αριστερά στη θέση του χαρακτηριστή μιας υψηλότερης λειτουργικής προβολής.

3.2.5. Η τελική σειρά των επιρρημάτων και ο στόχος της έρευνας

Στο κεφάλαιο 5.4 η Alexiadou (1997:157-168) ασχολείται με τη θέση των προτασιακών επιρρημάτων¹⁰ και καταλήγει στην σειρά επιρρημάτων που παρατίθεται στο (57) έτσι όπως έχει τροποποιηθεί για την ελληνική:

- (57) [DomainP(οικονομικός)] [ReIP(ευτυχώς) που[Wh-P(ευτυχώς)
[MoodP(πιθανώς) [?AgrSP(έξυπνα) [Neg2P(πια) [Asp1P(συνήθως) [?Asp2P
(εντελώς) [VoiceP(καλά)]]]]]]]]]]

(Alexiadou, 1997:171, (120))

Βασικός στόχος της Alexiadou στη μελέτη της αυτή είναι να εξετάσει την θέση των επιρρημάτων μέσα στην πρόταση. Σύμφωνα με τη Roussou (2001) κάποιες θέσεις και δεδομένα που παρουσιάζονται από την Alexiadou δεν είναι απόλυτα σαφή και πειστικά. Παρ' όλα αυτά η σημασία της μελέτης είναι μεγάλη αφού συμβάλλει στη βαθύτερη κατανόηση της συντακτικής θέσης των επιρρημάτων αλλά και γενικότερα στη μελέτη της ελληνικής σύνταξης. Η μελέτη της Alexiadou είναι πολύ κοντά στην

¹⁰ Τα προτασιακά επιρρήματα είναι τα εξής:

α) Επιρρήματα πεδίου/τομέα (domain) όπως τα *οικονομικός* και *γλωσσολογικός*. Τα επιρρήματα αυτά προβάλλουν έναν τομέα στον οποίο η πρόταση επιβεβαιώνεται ως αληθής.

β) Επιρρήματα προσανατολισμένα στον ομιλητή (speaker-oriented)/αξιολογητικά (evaluative) όπως το *ευτυχώς* και εκφράζουν την αξιολόγηση του ομιλητή.

γ) Επιρρήματα τροπικά (modal) όπως τα *πιθανώς* και *προφανώς*.

δ) Επιρρήματα προσανατολισμένα προς το υποκείμενο (subject-oriented) όπως τα *έξυπνα*, *απρόθυμα* και *αδέξια*.

προσέγγιση του Cinque (1999), η μελέτη του οποίου παρουσιάζεται και αναλύεται στο τέταρτο κεφάλαιο. Χαρακτηριστικό κοινό στην έρευνα των δύο μελετητών είναι ότι και οι δύο απορρίπτουν την παραδοσιακή αντιμετώπιση των επιρρημάτων ως προσαρτήματα και υποστηρίζουν την άποψη ότι αποτελούν χαρακτηριστές αντίστοιχων λειτουργικών κατηγοριών δίνοντας έτσι στα επιρρήματα βασικό λειτουργικό ρόλο στην προτασιακή δομή. Παρ' όλα αυτά η προσέγγιση της Alexiadou διαφέρει από αυτήν του Cinque σχετικά με την αντιμετώπιση των επιρρημάτων ως χαρακτηριστές, καθώς η Alexiadou, όπως είδαμε, συντάσσεται με την προσέγγιση του Kayne που ουσιαστικά δεν διακρίνει τους χαρακτηριστές από τα προσαρτήματα. Όπως επισημαίνει η Roussou (2001:394) ο στόχος της Alexiadou φαίνεται να εστιάζει στη μελέτη των ιδιοτήτων των επιρρημάτων και της θέσης τους μέσα στην προτασιακή δομή. Τα χαρακτηριστικά αλλά και η ιεραρχική θέση των λειτουργικών κατηγοριών στην προτασιακή δομή προκύπτουν από τον βασικό στόχο της μελέτης. Ο στόχος του Cinque (1999) είναι αντίστροφος, όπως σημειώνει η Roussou (2001:394), αφού «εστιάζει στο να καθιερώσει μία καθολική λειτουργική ιεραρχία, χρησιμοποιώντας τη θέση των επιρρημάτων ως απόδειξη». Οι δύο αυτές μελέτες ουσιαστικά αποτελούν συμπληρωματικά έργα.

Όσον αφορά την όψη, αντιμετωπίζεται από την Alexiadou ως λειτουργική κατηγορία και τα επιρρήματα που συνδέονται με αυτήν συγχωνεύονται (*merged*) ως χαρακτηριστές. Κάποια από αυτά – χρονικά, τροπικά και τοπικά – παράγονται ως συμπληρώματα του ρήματος και έπειτα ανεβαίνουν σε μία θέση χαρακτηριστή, έτσι ώστε να επικυρωθούν (Roussou, 2001:393). Διακρίνονται δύο κατηγορίες της όψης, μία ψηλότερη, που συνδέεται με επιρρήματα όπως τα *συνήθως* και *επανειλημμένως*, και μία χαμηλότερη που τη θέση του χαρακτηριστή της την καταλαμβάνουν τα επιρρήματα ολοκλήρωσης, όπως τα *τελείως* και *εντελώς*. Σύμφωνα με την Alexiadou τα επιρρήματα της όψης προηγούνται των επιρρημάτων της φωνής αλλά ακολουθούν τα προτασιακά επιρρήματα. Μέσα από τα δεδομένα είδαμε ότι αυτό δεν ισχύει σε απόλυτο βαθμό και οι δύο κατηγορίες της όψης, όπως και η φωνή φαίνεται να μην ακολουθούν μία συγκεκριμένη σειρά, αλλά πολλές φορές τοποθετούνται στη δομή, μέσω των αντίστοιχων επιρρημάτων, με οποιαδήποτε σειρά μεταξύ τους.

Για μία πιο ενδελεχή μελέτη της όψης, στα πλαίσια των λειτουργικών κατηγοριών, θα μελετηθεί στο επόμενο κεφάλαιο η διαγλωσσική έρευνα του Cinque (1999). Πριν όμως από την ανάλυση της θεωρίας του Cinque για τα επιρρήματα της

όψης, παρουσιάζεται στην επόμενη ενότητα η πρόταση του Ξυδόπουλου για την όψη και τα επιρρήματά της.

3.3. Η πρόταση του Ξυδόπουλου για την όψη

3.3.1. Η συντακτική υπόσταση της όψης

Στη μελέτη του για την όψη, ο Xydopoulos (1996:135) θέτει το καίριο ερώτημα που σχετίζεται με τη συντακτική ισχύ της όψης, αν δηλαδή η όψη κατέχει μία συντακτική θέση ως κατηγορία, αν έχει τη δική της κεφαλή στα πλαίσια της θεωρίας του X-τονούμενου. Ο ίδιος παραθέτει τις απόψεις αρκετών μελετητών σε σχέση με αυτό το ζήτημα.

Η Tenny (1987, μέσω Xydopoulos, 1996:135) υποστηρίζει ότι η όψη είναι μία ανεξάρτητη λειτουργική κατηγορία, ωστόσο δεν καθορίζει την ακριβή της δομική αντιπροσώπευση. Και άλλοι μελετητές, όπως ο Ouhalla (1991, μέσω: Xydopoulos, 1996:137) και η Belletti (1990, μέσω: Xydopoulos, 1996:136) υποστηρίζουν ότι η όψη κατέχει δομικά μία θέση ακριβώς πάνω από τη ΡΦ αντανακλώντας έτσι τη στενή μορφολογική σχέση μεταξύ όψης και ρήματος. Ο Xydopoulos (1996:136) αναφέρει ότι στην ίδια γραμμή απόψεων βρίσκεται και η Rivero (1990, 1992a) η οποία υποστηρίζει ότι η όψη πρέπει να έχει τη δική της κεφαλή στα πλαίσια του X-τονούμενου.

Ο Xydopoulos (1996:139) αναφέρει και την άποψη της Tsimplici (1992) η οποία είναι αντίθετη με αυτή των προηγούμενων μελετητών, αφού υποστηρίζει ότι η όψη δεν έχει προβολή στη σύνταξη ως μία ανεξάρτητη κατηγορία και τα μορφήματα της όψης προσκολλώνται στο θέμα του ρήματος μέσω μιας λεξικής και όχι συντακτικής προσφυματικής διαδικασίας. Η ίδια τονίζει ότι «είναι αδύνατο να χωριστεί το μόρφημα της όψης από το ρηματικό θέμα, καθώς αυτή η διαδικασία περιλαμβάνει μία σειρά μορφοφωολογικών αλλαγών». Με την άποψη της Tsimplici συμφωνούν και οι Joseph & Smirniotopoulos (1993, μέσω Xydopoulos, 1996:141) οι οποίοι αποκλείουν τη μετακίνηση του ρήματος από τη μία λειτουργική κατηγορία στην άλλη και θεωρούν ότι κάτι τέτοιο αποτελεί ουσιαστικά μία μορφολογική διαδικασία που παρουσιάζεται ως συντακτική.

Ο Xydopoulos (1996:143) τάσσεται υπέρ της άποψης για τη συντακτική υπόσταση της όψης προτείνοντας ότι η όψη πραγματώνεται συντακτικά ως μία

λειτουργική κατηγορία. Η όψη στο Xydopoulos είναι μία λειτουργική κεφαλή που αποτελείται από τα χαρακτηριστικά [\pm συνοπτικό]. Όπως συμβαίνει με κάθε κεφαλή, έτσι και η όψη προβάλλει μία ΦρΏψ, η οποία βρίσκεται δομικά πάνω από τη ΡΦ και κάτω από τη ΦρΧρ. Το ρήμα μετακινείται στη ΦρΏψ για να επικυρώσει τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά, όπως συμβαίνει και με τις άλλες λειτουργικές κεφαλές. Ο Xydopoulos (1996:143-144) λαμβάνοντας υπόψη τις Tenny¹¹ (1987, 1992) και Borer¹² (1993), σημειώνει ότι η παρουσία της ΦρΏψ είναι απαραίτητη και για την επικύρωση των τυπικών χαρακτηριστικών (αιτιατική πτώση) του άμεσου αντικειμένου, τα οποία μετακινούνται στον χαρακτηριστή της ΦρΏψ και ελέγχονται μέσω της συμφωνίας χαρακτηριστή - κεφαλής. Όπως μία κεφαλή του χρόνου είναι λογικό να σχετίζεται με τον έλεγχο της πτώσης του υποκειμένου του ρήματος, αφού το υποκείμενο πρέπει να συμφωνεί με το ρήμα, έτσι και η όψη είναι υπεύθυνη για τον έλεγχο των τυπικών χαρακτηριστικών του άμεσου αντικειμένου, λόγω της στενής σημασιολογικής της σχέσης με το άμεσο εσωτερικό όρισμα του ρήματος (Xydopoulos, 1996:143-144).

3.3.2. Τα χαρακτηριστικά των επιρρημάτων της όψης

Μελετώντας τα επιρρήματα της όψης ο Xydopoulos (1996:149) παρατηρεί ότι αυτό που τα χαρακτηρίζει είναι η 'ευαισθησία' (Aspect-Sensitive) στη διάκριση συνοπτικού – μη συνοπτικού και έτσι τα διακρίνει σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τα επιρρήματα που συνδυάζονται με συνοπτική όψη όπως *τα μια φορά, δυο φορές, μόλις, κιόλας και ήδη*. Η δεύτερη κατηγορία επιρρημάτων αποτελείται από τα επιρρήματα που συνδυάζονται με μη συνοπτική όψη όπως *τα συνήθως, συνέχεια, συχνά, κάθε μέρα, τακτικά και πάντα*.

Τα δεδομένα που παραθέτει ο Xydopoulos επιβεβαιώνουν τη διάκριση των δύο κατηγοριών:

- (58) α. Ο Γιάννης δημοσίευσε **μια φορά/μόλις/κιόλας** το άρθρο.
β. Ο Γιάννης είχε **μια φορά/μόλις/κιόλας** δημοσιεύσει το άρθρο.

¹¹ Ο Xydopoulos (1996) παρουσιάζει την άποψη της Tenny σχετικά με την επικύρωση της πτώσης του αντικειμένου στο κεφ. 4.3.4

¹² Ο Xydopoulos (1996) παρουσιάζει την άποψη της Borer σχετικά με την επικύρωση της πτώσης του αντικειμένου στο κεφ. 4.3.4

- γ. * Ο Γιάννης δημοσίευε **μια φορά/μόλις/κιόλας** το άρθρο.
(Xydopoulos, 1996:150, (41))

- (59) α. Η μάνα μας μαγείρευε **συχνά/συνήθως/τακτικά** φασολάδα.
β. * Η μάνα μας μαγείρεψε **συχνά/συνήθως/τακτικά** φασολάδα.
γ. * Η μάνα μας έχει μαγειρέψει **συχνά/συνήθως/τακτικά** φασολάδα.
(Xydopoulos, 1996:151, (42))

Από την άλλη, όπως σημειώνει ο Xydopoulos, τα επιρρήματα της όψης δεν επηρεάζονται από οποιονδήποτε χρονικό προσδιορισμό, όπως συμβαίνει με τα δεικτικά επιρρήματα. Ένα επίρρημα όπως το *συχνά* μπορεί να συνδυαστεί μόνο με μη συνοπτικό ρηματικό τύπο, αλλά συνδυάζεται και με παρελθοντικό και με μη παρελθοντικό ρηματικό τύπο.

3.3.3. Η θέση των επιρρημάτων της όψης στην προτασιακή δομή

Ο Xydopoulos (1996:152) σημειώνει ότι γενικά τα επιρρήματα μπορούν να κατέχουν περισσότερες από μία θέσεις στην πρόταση. Ωστόσο πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί και να λαμβάνουμε υπόψη φωνολογικά στοιχεία όπως η παύση ή ο τονισμός για εστίαση (focal stress). Σε αυτήν την περίπτωση η θέση του επιρρήματος είναι μη τυπική (non-typical). Από την άλλη η τυπική (typical) θέση ενός επιρρήματος είναι αυτή στην οποία εισάγεται το επίρρημα από το Λεξικό με τη διαδικασία της Συγχώνευσης (Merge). Ο Xydopoulos τοποθετεί αυτή τη θέση μετά το ρήμα ή μετά το βοηθητικό όταν πρόκειται για συντελεσμένο χρόνο:

- (60) α. Η Μαρία έστειλε **ήδη** το γράμμα στον υπουργό.
β. Η Μαρία έπινε **συνήθως** μπύρα με το φαγητό της.
(Xydopoulos, 1996:152-153, (44a, 45a))

- (61) Ο πατέρας είχε **ήδη** φάει όλη τη σαλάτα.
(Xydopoulos, 1996:153, (46a))

Επίσης άλλη μία τυπική θέση για τα επιρρήματα της όψης είναι στο τέλος της πρότασης, αλλά οι φυσικοί ομιλητές της ελληνικής, σύμφωνα με το Xydopoulos, προτιμούν να τοποθετούν το επίρρημα μετά το ρήμα.

Μία μη τυπική θέση επιρρήματος της όψης είναι μετά το υποκείμενο της πρότασης. Σε αυτήν την περίπτωση πρέπει να υπάρχει μία παύση (intonation pause) μετά το υποκείμενο και το επίρρημα να φέρει τονισμό με εστίαση (focal stress), διαφορετικά η πρόταση είναι αντιγραμματική:

(62) Ο Σπύρος, ΜΟΛΙΣ είχε φορέσει το παντελόνι του.

(Xydopoulos, 1996:153, (47a))

Ακόμα μία μη τυπική θέση για ένα επίρρημα είναι στην αρχή της πρότασης, αλλά απαραίτητη προϋπόθεση είναι να υπάρχει παύση μετά το επίρρημα διαφορετικά η πρόταση είναι μη γραμματική.

Όσον αφορά τη θέση των επιρρημάτων της όψης, ο Xydopoulos (1996:154) τονίζει ότι είναι αδύνατο να συνδυαστούν στην ίδια πρόταση επιρρήματα της ίδιας κατηγορίας:

(63) * Η Μαρία έτρωγε **συχνά** φρούτα **τακτικά**.

Όταν τα επιρρήματα της όψης συνδυάζονται με άλλα επιρρήματα, όπως για παράδειγμα χρονικά ή τροπικά, υπάρχουν στη προτασιακή δομή πολύ συγκεκριμένες θέσεις για τα επιρρήματα της κάθε κατηγορίας. Συγκεκριμένα:

ΘΕΜΑ ΕΣΤΙΑΣΗ

(64) [XP/OΨ], ο Γιάννης [XP/OΨ] αγόρασε [XP] [OΨ] καινούργιο μηχανάκι [OΨ] [XP].

(Xydopoulos, 1996:155, (52))

Αν για παράδειγμα το επίρρημα της όψης βρίσκεται στην αρχική θέση της πρότασης, τότε το χρονικό επίρρημα καταλαμβάνει είτε τη θέση μετά το υποκείμενο, είτε μία από τις δύο τυπικές θέσεις. Παρομοίως όταν το χρονικό επίρρημα βρίσκεται στην

αρχή της πρότασης, το επίρρημα της όψης μπορεί να καταλάβει μία από τις θέσεις που μπορεί να καταλάβει το χρονικό επίρρημα στην προηγούμενη περίπτωση. Ο Xydopoulos (1996:155) τονίζει ότι εάν τα επιρρήματα των δύο κατηγοριών, δηλαδή τα οψιακά και τα χρονικά, καταλαμβάνουν τυπικές θέσεις τότε η σειρά τους στην προτασιακή δομή είναι καθορισμένη και αυστηρή και είναι αυτή που σημειώνεται στο (64). Εάν τα επιρρήματα τοποθετηθούν με διαφορετική σειρά το αποτέλεσμα είναι αντιγραμματικό:

- (65) α. * Ο Γιάννης αγόρασε [δύο φορές] [πέρσι] καινούργιο μηχανάκι.
β. * Ο Γιάννης αγόρασε καινούργιο μηχανάκι [πέρσι] [δύο φορές].

Πολλοί ομιλητές δεν θεωρούν τις δομές στο (65) αντιγραμματικές. Τίθεται λοιπόν ένα ζήτημα ως προς τη διάταξη των επιρρημάτων της όψης και του χρόνου όσον αφορά τις τυπικές θέσεις. Ίσως δεν υπάρχει μία αυστηρή διάταξη στη δομή για αυτές τις κατηγορίες επιρρημάτων και μπορούν να εναλλάσσονται μεταξύ τους.

Όταν στην πρόταση συνδυάζονται οψιακά με τροπικά επιρρήματα η σειρά τους στην προτασιακή δομή είναι ανάλογη με αυτή που είδαμε στο (64):

ΘΕΜΑ ΕΣΤΙΑΣΗ

- (66) [TP/OΨ], ο μαθητής [TP/OΨ] έλυσε [OΨ] [TP] την εξίσωση [TP] [OΨ].
(Xydopoulos, 1996:156, (54))

Οποιαδήποτε αλλαγή στη σειρά αυτή των επιρρημάτων έχει αντιγραμματικό αποτέλεσμα:

- (67) α. * Ο μαθητής έλυσε [σωστά] [μια φορά] την εξίσωση.
β. * Ο μαθητής έλυσε την εξίσωση [μια φορά] [σωστά].

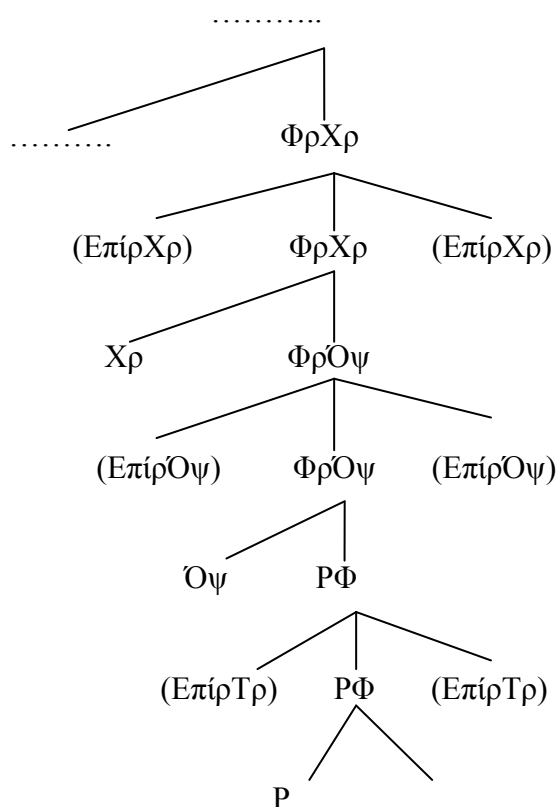
Το (67α) θεωρείται από πολλούς ομιλητές πλήρως αποδεκτό. Όσον αφορά το (67β), στο οποίο προηγείται το επίρρημα της όψης στη θέση μετά το συμπλήρωμα και έπεται αυτό του τρόπου, μπορεί να θεωρηθεί γραμματικό με τον ανάλογο επιτονισμό. Ίσως υπάρχει μία προτίμηση των ομιλητών να προηγείται το επίρρημα του τρόπου και να ακολουθεί αυτό της όψης. Τα δεδομένα ωστόσο δεν είναι τόσο ισχυρά για να επιβεβαιώσουν μία αυστηρή διάταξη των επιρρημάτων στη δομή.

Ο Χυδopoulos (1996:156) καταλήγει στο ότι υπάρχει μία δομική ιεραρχία που ρυθμίζει το συνδυασμό των επιρρημάτων σε μία πρόταση. Η δομική ιεραρχία των επιρρημάτων παριστάνεται σχηματικά στο (68):

(68) XP > ΟΨ > TP

Η ιεραρχία στο (68) ισχύει και για τη συντακτική αναπαράσταση των κατηγοριών:

(69)

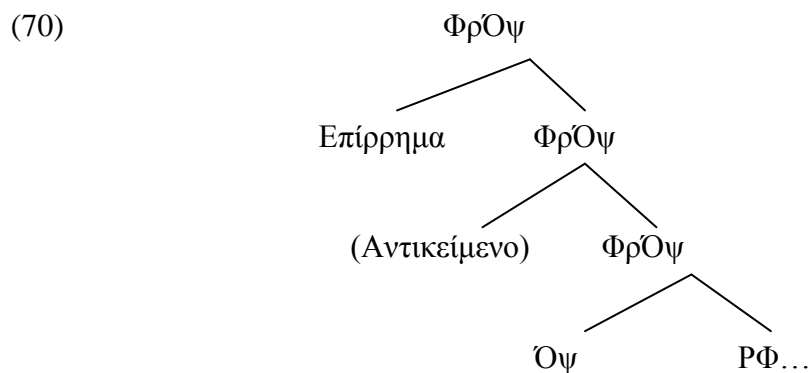
3.3.4. Η θεωρία του Ξυδόπουλου για τα επιρρήματα της όψης

3.3.4.1. Επιρρήματα που καταλαμβάνουν τυπικές θέσεις

Ο Χυδopoulos (1996:165) τονίζει ότι η σύνταξη πρέπει να αντικατοπτρίζει τη σημασιολογία των διαφορετικών κατηγοριών επιρρημάτων, γι' αυτό και τα επιρρήματα της όψης θα πρέπει να παράγονται μέσα στη ΦρΟψ. Αυτό συμβαίνει διότι τα επιρρήματα της όψης πρέπει «να αντικατοπτρίζουν την εγγενή τους σημασία ως τροποποιητές της γραμματικής όψης» (Χυδopoulos, 1996:166).

Ο Xydopoulos (1996:167) προτείνει ότι τα επιρρήματα της όψης που καταλαμβάνουν τυπικές θέσεις, εισάγονται με τη διαδικασία της Συγχώνευσης από το Λεξικό στη μη ορισματική θέση του χαρακτηριστή της ΦρΌψ και αυτό διότι στην ορισματική θέση του χαρακτηριστή της ΦρΌψ ελέγχονται τα χαρακτηριστικά της πτώσης του άμεσου αντικειμένου. Τονίζεται ότι πέρα από περιπτώσεις δομικής θεματοποίησης του επιρρήματος (topicalisation), εστίασης και μετακίνησης ερωτηματικού στοιχείου, δεν υφίσταται καμία άλλη μετακίνηση επιρρημάτων στην ελεύθερη κατανομή τους. Ο Xydopoulos σημειώνει ότι οι μη ορισματικοί χαρακτηριστές μπορούν να βρίσκονται είτε αριστερά είτε δεξιά στη δομή, όπως είδαμε στο (69). Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τον Chomsky (1995b, μέσω Xydopoulos, 1996:167) ο οποίος σημειώνει ότι τα προσαρτήματα εμφανίζονται στα αριστερά της φράσης που τροποποιούν. Ο Xydopoulos θεωρεί ότι μία τέτοια προσέγγιση είναι αρκετά περιοριστική, καθώς έτσι αναγκαστικά προβαίνουμε σε υποθέσεις μετακίνησης στοιχείων γύρω από τα επιρρήματα ή μετακίνησης των ίδιων των επιρρημάτων.

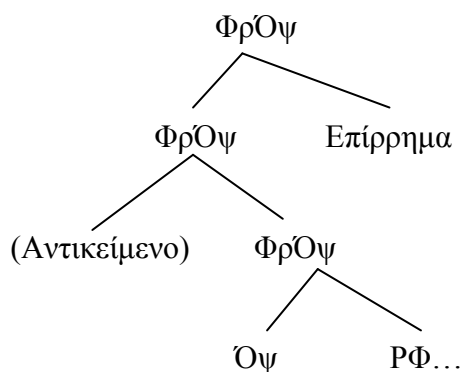
Ο Xydopoulos προτείνει ότι όταν ένα επίρρημα όψης ακολουθεί τον ρηματικό τύπο, εμφανίζεται ως αριστερός μη ορισματικός χαρακτηριστής μίας ΦρΌψ:

(Xydopoulos, 1996:167, (70))

Όταν το επίρρημα της όψης βρίσκεται στο τέλος της πρότασης, τότε καταλαμβάνει τη δεξιά μη ορισματική θέση του χαρακτηριστή της ΦρΌψ:

(71)

(Xydopoulos, 1996:168, (73))

Ο Xydopoulos (1996:169) σημειώνει ότι με αυτή τη δομική αντιπροσώπευση που προτείνει για τα επιρρήματα της όψης αποφεύγεται η ανάγκη να προταθεί μία χωρίς λόγο μετακίνηση που θα υπονόμει την οικονομία του συστήματος.

3.3.4.2. Επιρρήματα που καταλαμβάνουν μη τυπικές θέσεις

Η θέση ενός επιρρήματος στην αρχή της πρότασης αποτελεί μία παράγωγη (derived) θέση με την έννοια του ότι το επίρρημα θεματοποιείται. Αυτό συντακτικά σημαίνει ότι το επίρρημα μετακινείται από την αρχική του θέση [A' - Χαρ, Φρ'Οψ] στη θέση του [Χαρ, ΣΔ], όπου ελέγχεται το χαρακτηριστικό [+ θέμα]. Σχηματικά:

(72) [ΣΔ τρεις φορές_i [ΣΔ [ΣΔ + Θέμα] [Φρ'Εγκλ ο Νίκος πήγε_r [Φρ'Οψ τ_i [Φρ'Οψ τ_r' [ΡΦ τ_r τη μηχανή για επισκευή]]]]]

Στην περίπτωση που το επίρρημα καταλαμβάνει τη θέση μετά το υποκείμενο, ο Xydopoulos (1996:170) προτείνει ότι και το υποκείμενο της [ΦρΠροσδ] αλλά και το επίρρημα καταλαμβάνουν παράγωγες (derived) θέσεις. Συγκεκριμένα, το υποκείμενο θεματοποιείται και έτσι μετακινείται στον [Χαρ, ΣΔ], όπου ελκύεται από το χαρακτηριστικό [+ θέμα] στον ΣΔ. Το επίρρημα της όψης εστιάζεται και έχει μετακινηθεί από τη θέση του [A' - Χαρ, Φρ'Οψ] στη θέση του χαρακτηριστή μιας Φράσης Εστίασης, όπου ελκύεται από το χαρακτηριστικό [+ εστίαση].

3.3.4.3. Ο μηχανισμός επικύρωσης για τα επιρρήματα της όψης

Ο Xydopoulos (1996:171) προτείνει ότι τα επιρρήματα της όψης διαθέτουν επιλεκτικές (selectional) ιδιότητες. Επιλέγουν δηλαδή μία ΦρΌψ ανάλογα με την αξία του χαρακτηριστικού [\pm συνοπτικό]. Τα επιρρήματα της πρώτης κατηγορίας επιλέγουν μία ΦρΌψ η κεφαλή της οποίας φέρει την αξία [+ συνοπτικό], ενώ τα επιρρήματα της δεύτερης κατηγορίας επιλέγουν μία ΦρΌψ που προβάλλεται από μία κεφαλή με την αξία [- συνοπτικό]. Σύμφωνα με το Xydopoulos, τα επιρρήματα της όψης μπορούν να επιλέξουν μία ΦρΌψ που βρίσκεται είτε στα δεξιά, άρα παίρνουν τη ΦρΌψ ως ‘συμπλήρωμά’ τους, είτε στα αριστερά, οπότε παίρνουν τη ΦρΌψ ως ‘χαρακτηριστή’ τους.

Ο Xydopoulos (1996:172) αξιολογεί αυτόν τον μηχανισμό επικύρωσης των επιρρημάτων της όψης ως τον κατάλληλο, αφού σέβεται τη διάκριση μορφολογικών και μη μορφολογικών χαρακτηριστικών και ο έλεγχος των χαρακτηριστικών δεν αντιμετωπίζεται ως μία διαδικασία υπεύθυνη για την επικύρωση των επιρρημάτων. Ο Xydopoulos (1996:171) σημειώνει ότι έρχεται σε αντίθεση με την Alexiadou (1994) και υποστηρίζει ότι η πρότασή της ως προς την επικύρωση των επιρρημάτων είναι προβληματική. Η Alexiadou υποστηρίζει ότι τα επιρρήματα της όψης που ελέγχουν τα χαρακτηριστικά τους στον [Χαρ, ΦρΌψ] εισάγονται από το Λεξικό φέροντας ένα σύνολο οψιακών χαρακτηριστικών. Σύμφωνα με το Xydopoulos (1996) η Alexiadou συγχέει τα σημασιολογικά με τα μορφολογικά χαρακτηριστικά και χρησιμοποιεί τη διαδικασία του ελέγχου των χαρακτηριστικών για να ελέγξει μη μορφολογικά χαρακτηριστικά.

Άλλη μία κριτική προς την Alexiadou είναι ως προς το περιοριστικό σύστημα φραστικής δομής που χρησιμοποιεί, με το οποίο δεν εξηγείται η τελική θέση των επιρρημάτων της όψης. Ο Xydopoulos προτείνει ότι τα επιρρήματα της όψης επιλέγουν (μη κατευθυντικά) μία ΦρΌψ με βάση τον χαρακτηρισμό [\pm συνοπτικό]. Τα επιρρήματα της όψης εισάγονται με τη διαδικασία της Συγχώνευσης είτε δεξιά είτε αριστερά στη μη ορισματική θέση του [Χαρ, ΦρΌψ]. Έτσι με την πρότασή του στηρίζει τη σχετικά ελεύθερη κατανομή των επιρρημάτων μέσα στην πρόταση και δεν καταφεύγει στη διατύπωση πιθανών μετακινήσεων στη δομή.

Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζεται και αναλύεται η θεωρία του Cinque για τα επιρρήματα και τις αντίστοιχες κατηγορίες μέσα στο πλαίσιο μελέτης της χαρτογραφίας των λειτουργικών κατηγοριών.

4. Η θεωρία του Cinque για την όψη

4.1. Η χαρτογραφία (cartography) των λειτουργικών κατηγοριών

Σε αυτό το κεφάλαιο η ανάλυση που γίνεται ακολουθεί την χαρτογραφική προσέγγιση (cartography) των λειτουργικών κατηγοριών, η οποία υποστηρίζεται από πολλούς ερευνητές ανάμεσα στους οποίους ο Cinque και ο Rizzi¹³. Η στροφή στην μελέτη της χαρτογραφίας των λειτουργικών κατηγοριών έγινε μετά την περιοριστική θεωρία του Kayne (1994) σύμφωνα με την οποία η φραστική δομή καθορίζει την γραμμική σειρά των φράσεων. Έτσι η γραμμική σειρά ουσιαστικά αντικατοπτρίζει την ιεραρχική δομή των φράσεων. Ο Rizzi, σύμφωνα με τον Muysken (2008:57) είναι ένας από τους ‘αρχιτέκτονες’ αυτού του προγράμματος, το οποίο ο ίδιος ο Rizzi ονομάζει ‘Χαρτογραφία της Γλωσσικής Δομής’. Σε αυτό το πρόγραμμα οι προτάσεις σχηματίζονται από ένα σταθερό σύστημα λειτουργικών κεφαλών σε όλες τις γλώσσες, και η κάθε λειτουργική κατηγορία προβάλλεται σε μία σταθερή συντακτική ιεραρχία, ανεξάρτητα από το πώς δηλώνεται μορφολογικά η κεφαλή.

Η διάκριση λεξικών και λειτουργικών κεφαλών και η μετέπειτα ‘εμφάνιση’ πολλαπλών λειτουργικών κατηγοριών ξεκίνησε, σύμφωνα με τον Rizzi (2013:432), από τον Pollock¹⁴ (1989) ο οποίος, μελετώντας τη μετακίνηση του ρήματος στη γαλλική, παρατήρησε ότι η μοναδική κεφαλή της Κλίσης δεν ήταν δυνατό να φιλοξενήσει τις τουλάχιστον τέσσερις διαφορετικές θέσεις που ένα ρήμα μπορεί να καταλαμβάνει στη γαλλική. Έτσι ‘έσπασε’ τη λειτουργική κατηγορία της Κλίσης σε δύο επιμέρους κατηγορίες που φιλοξενούν τα χαρακτηριστικά του χρόνου και της συμφωνίας. Έτσι το ρήμα μετακινείται σε κάθε λειτουργική κατηγορία για να αποκτήσει τα γραμματικά του χαρακτηριστικά.

Η ανάλυσή μας βασίζεται στον Cinque (1999) ο οποίος επηρεασμένος από τη θεωρία του Kayne αλλά και την έρευνα που ακολουθεί το πόρισμα του Pollock, κάνει σαφές ήδη στον πρόλογό του ότι ο αριθμός και η σειρά των προτασιακών λειτουργικών κατηγοριών είναι διαγλωσσικά ο ίδιος. Στο βιβλίο του *Adverbs and Functional Heads* (1999) μελετάει τη θέση των επιρρημάτων και των αντίστοιχων λειτουργικών κατηγοριών, με βασικό στόχο την καθιέρωση μιας καθολικής ιεραρχίας

¹³ Βλ. Cinque & Rizzi (2008)

¹⁴ Πρόκειται για τη γνωστή Split-Inflection Hypothesis του Pollock (1989)

λειτουργικών κατηγοριών, ανάμεσα στις οποίες βρίσκεται και το αντικείμενο της μελέτης μας, η όψη.

4.2. Η πρόταση του Cinque για τα επιρρήματα και τις αντίστοιχες λειτουργικές κατηγορίες

Η Υπόθεση του Cinque βασίζεται στην ύπαρξη μιας καθολικής, καθορισμένης και σταθερής ιεραρχίας λειτουργικών κατηγοριών που επιβεβαιώνεται από την καθορισμένη σειρά επιρρηματικών τάξεων, η καθεμία από τις οποίες αντιστοιχεί σε μία λειτουργική κατηγορία. Πρέπει να αναφέρουμε ότι ο Cinque παραθέτει μέσα από την μελέτη του μία ευρεία ιεραρχία γραμματικών κατηγοριών, ανάμεσα στις οποίες η τροπικότητα, ο χρόνος, η όψη και η φωνή. Στην ανάλυσή μας θα ασχοληθούμε μόνο με τις λειτουργικές κατηγορίες της όψης και κατ' επέκταση με τα αντίστοιχα επιρρήματα, αφού η όψη είναι το αντικείμενο της μελέτης μας.

4.2.1. Η διαφορετική προσέγγιση του Cinque

Η παραδοσιακή προσέγγιση αντιμετωπίζει τα επιρρήματα ως προσαρτήματα (Cinque, 2004:683), που σημαίνει ότι η θέση τους μέσα στην πρόταση είναι σχετικά ελεύθερη. Ο Cinque από την άλλη υποστηρίζει ότι τα επιρρήματα ανήκουν στη λειτουργική σύσταση της πρότασης και βασική απόδειξη για αυτό είναι ότι διαγλωσσικά, το είδος και ο αριθμός των διαφορετικών τάξεων των επιρρηματικών φράσεων φαίνεται να αντιστοιχεί ακριβώς στο είδος, τον αριθμό αλλά και τη σειρά των μορφημάτων των λειτουργικών κεφαλών. Η παραδοσιακή προσέγγιση του 'προσαρτήματος' έρχεται σε αντίθεση με την προσέγγιση του 'λειτουργικού χαρακτηριστή', όπως την ονομάζει ο Cinque, στην οποία θα αναφερθούμε παρακάτω.

Με την παραδοσιακή προσέγγιση, το επίρρημα αντιμετωπίζεται ως προσάρτημα και άρα μπορεί να προσαρτηθεί σε οποιοδήποτε μέρος της πρότασης, επαναγράφοντας ουσιαστικά την κατηγορία στην οποία προσαρτάται. Σύμφωνα με τον Cinque, όσο απλή και κατανοητή φαίνεται μία τέτοια προσέγγιση, άλλα τόσα προβλήματα αντιμετωπίζει. Ο Cinque (1999:5) παραθέτει κάποια παραδείγματα από την ιταλική στην οποία το επίρρημα *già* 'ήδη' προηγείται υποχρεωτικά του *più* '(όχι) πια' όταν αυτά συνυπάρχουν σε μία πρόταση. Η αντίθετη σειρά, δηλαδή να προηγείται το *più* και να έπεται το *già* είναι αντιγραμματική στην ιταλική. Λίγο πιο

κάτω αναφέρει παραδείγματα και με άλλα επιρρήματα όπως το ιταλικό *sempre* ‘πάντα’ το οποίο φαίνεται ότι έπεται του *più* (Cinque, 1999:6, (11)). Βασιζόμενος στην έννοια της μεταβατικότητας¹⁵ ο Cinque διαμορφώνει μία ιεραρχική διάταξη επιρρημάτων που στηρίζεται στο εάν το στοιχείο Α προηγείται (>) ενός στοιχείου Β, και το στοιχείο Β προηγείται ενός στοιχείου Γ, τότε με βάση την έννοια της μεταβατικότητας, το στοιχείο Α προηγείται (>) του στοιχείου Γ, ακόμα και εάν τα Α και Γ δεν συνυπάρξουν ποτέ μέσα στην ίδια πρόταση. Σύμφωνα λοιπόν με αυτή τη βασική αρχή, αφού το *sempre* έπεται του *più*, το οποίο έπεται του *già*, τότε το *sempre* έπεται του *già*. Σχηματικά αυτό απεικονίζεται ως εξής:

(73) *già* > *più* > *sempre*
 ήδη > (όχι) πια > πάντα

Ο Cinque (1999:33) βασιζόμενος σε διάφορες γλώσσες, όπως η αγγλική, η νορβηγική, η βοσνιακή/σερβο-κροατική, η κινεζική, η εβραϊκή, η αλβανική και τα *malagasy*, και μελετώντας τη σειρά εμφάνισης των επιρρημάτων σε αυτές, καταλήγει σε μία καθολική ιεραρχία λειτουργικών κατηγοριών που στηρίζεται κυρίως, αλλά όχι μόνο, στη διάταξη των επιρρημάτων.

4.2.2. Ο ‘χώρος’ πριν τη ΡΦ και ο ‘χώρος’ μετά το συμπλήρωμα της ΡΦ

Ο Cinque (1999:11-16) διακρίνει τα επιρρήματα σε ‘ψηλότερα’ (higher) ή αλλιώς ‘προτασιακά’¹⁶ και ‘χαμηλότερα’ (lower). Τα ‘ψηλότερα’ επιρρήματα βρίσκονται πριν από μία καθορισμένη ακολουθία ‘χαμηλότερων’ επιρρημάτων. Τα ‘χαμηλότερα’ επιρρήματα μπορούν είτε να εμφανιστούν μπροστά από μία ΡΦ είτε στο τέλος της ΡΦ φέροντας επιτονισμό. Ο ίδιος παρατηρεί την ύπαρξη επιρρηματικών που βρίσκονται μετά το συμπλήρωμα που δεν είναι ταξινομημένα το ένα σε σχέση με το

¹⁵ Transitivity, βλ. Rizzi (2013: 440)

¹⁶ Από τον Cinque (1999: 11) αναφέρονται ως προτασιακά τα εξής:

- α) επιρρήματα πεδίου/τομέα (domain): *πολιτικά, νόμιμα*
- β) πραγματολογικά επιρρήματα (pragmatic): *ειλικρινά*
- γ) αξιολογητικά επιρρήματα (evaluative): *ευτυχώς*
- δ) τροπικά επιρρήματα (modal): *πιθανόν*
- ε) *ίσως*

άλλο, δεν βρίσκονται δηλαδή σε μία καθορισμένη σειρά, και τα οποία προηγούνται των ‘χαμηλότερων’ επιρρηματικών στην τελική θέση της ΡΦ (VP-final position) ή τα ακολουθούν εάν δεν έχουν επιτονισμό (de-accented). Παραθέτουμε τη σχετική ακολουθία από τον Cinque:

- (74) ‘ψηλότερες’ (προτασιακές) ΕπίρΦ > ‘χαμηλότερες’ ΕπίρΦ > [ΠροσδΦ (υποκείμενο)] (P) συμπληρώματα > επιρρηματικά (τοπικά, χρονικά κ.α) > χαμηλότερες ΕπιρΦ με εστίαση (focused) > στοιχεία χωρίς επιτονισμό (de-accented).

Higher" (sentence) AdvPs > "Lower" AdvPs > (DPsubj) (V) complements > Place, time, manner, etc. adverbials > (focused) "Lower" AdvPs > de-accented material.

(Cinque, 1999:16, (70))

Ο Cinque μετά από αυτά καταλήγει στο ότι υπάρχουν δύο ξεχωριστοί ‘χώροι’ για τα ‘χαμηλότερα’ επιρρήματα, ένας χώρος πριν τη ΡΦ (pre-verb) και ένας χώρος μετά το συμπλήρωμα της ΡΦ (postcomplement VP-final space). Οι ‘χώροι’ αυτοί αποτελούνται από τις ίδιες κατηγορίες επιρρημάτων που βρίσκονται στην ίδια καθορισμένη σειρά. Μετά από εξέταση των δεδομένων, ο Cinque καταλήγει στο ότι τα επιρρήματα αυτά παράγονται σε δύο (ή περισσότερες) διαφορετικές θέσεις και δεν μετακινούνται (1999:19) αφού εκτός από τη μετακίνηση με σκοπό την εστίαση (focus) ή τη μετακίνηση ερωτηματικού συστατικού που περιέχει επιρρηματικό, καμία άλλη μετακίνηση δεν αλλάζει την καθορισμένη σειρά των επιρρημάτων.

Ως απόδειξη του ότι το ίδιο επίρρημα μπορεί να παράγεται σε δύο διαφορετικές θέσεις, παραθέτουμε το παρακάτω παράδειγμα από τον Cinque, όπως αυτό έχει τροποποιηθεί για την ελληνική:

- (75) Ο Γιάννης **έξυπνα** απάντησε στις ερωτήσεις τους **έξυπνα/χαζά**

(Cinque, 1999:19, (84))

Μπορεί το (75) να φαίνεται παράξενο σε πολλούς ομιλητές, λόγω του ότι δομές που περιέχουν το ίδιο λεξικό στοιχείο δύο φορές στην πρόταση δεν είναι εύκολα

επεξεργάσιμες από τους ομιλητές, ο Cinque ωστόσο εξηγεί ότι ουσιαστικά το ίδιο λεξικό στοιχείο έχει διαφορετική σημασία ανάλογα με τη θέση που έχει στην πρόταση. Ο Cinque (1999:19) εξηγεί ότι το πρώτο *έξυπνα* έχει την ερμηνεία του ‘προσανατολισμένου ως προς το υποκείμενο’ (subject-oriented), με την έννοια του ότι ήταν έξυπνο εκ μέρους του Γιάννη να απαντήσει στις ερωτήσεις τους. Ενώ το δεύτερο *έξυπνα* έχει ένα τροπικό (manner) νόημα, με την έννοια του ότι ο τρόπος που απάντησε ο Γιάννης στις ερωτήσεις τους ήταν έξυπνος, ή χαζός αν υπήρχε το επίρρημα *χαζά* στο τέλος της πρότασης. Ακόμα, το πρώτο *έξυπνα* προσδιορίζει, έχει εμβέλεια (scope) σε ολόκληρο το γεγονός, ενώ το δεύτερο *έξυπνα* προσδιορίζει τη διαδικασία (process). Ως παράδειγμα ο Cinque αναφέρει τα εξής:

- (76) a. John quickly lifted his arm.
b. John lifted his arm quickly.

(Cinque, 1999:93, (47))

Στο (77) παραθέτουμε το παράδειγμα του Cinque έτσι όπως έχει μεταφραστεί για την ελληνική:

- (77) α. Ο Γιάννης **γρήγορα** σήκωσε το χέρι του.
β. Ο Γιάννης σήκωσε το χέρι του **γρήγορα**.

Ο ίδιος σημειώνει ότι η διαφορά στην ερμηνεία των δομών στο (76-77) έχει να κάνει με τη θέση εμβέλειας που καταλαμβάνει το κάθε επίρρημα, που συνεπάγεται ότι το επίρρημα που βρίσκεται αριστερά προσδιορίζει το γεγονός, το ότι δηλαδή ο Γιάννης ήταν γρήγορος στο να σηκώσει το χέρι του. Το επίρρημα που βρίσκεται δεξιά προσδιορίζει τη διαδικασία, δηλαδή ότι ο Γιάννης σήκωσε το χέρι του με γρήγορο τρόπο. Στο (77α) αλλά όχι στο (77β) ο Γιάννης μπορεί να έχει σηκώσει το χέρι του με αργή κίνηση. Όπως θα δούμε πιο αναλυτικά στη συνέχεια, το *γρήγορα* στο (77α) πραγματώνει τη λειτουργική κατηγορία *celerativeI*, ενώ το *γρήγορα* στο (77β) δηλώνει τη λειτουργική κατηγορία *celerativeII*.

4.2.3. Τα επιρρήματα στη θέση του χαρακτηριστή

Ο Cinque υποστηρίζει ότι τα επιρρήματα καταλαμβάνουν τη θέση του χαρακτηριστή των λειτουργικών κεφαλών, πάνω από τη ΡΦ. Σύμφωνα με τη θεωρία του Χ-τονούμενου μπορεί να υπάρξει μία θέση χαρακτηριστή ανάμεσα σε δύο κεφαλές. Οι φαινομενικά διαφορετικές θέσεις στις οποίες εμφανίζεται ένα επίρρημα είναι ουσιαστικά αποτέλεσμα των μετακινήσεων του ρήματος, δηλαδή της κεφαλής. Με βάση λοιπόν τη σταθερή θέση των επιρρημάτων στη θέση του χαρακτηριστή των λειτουργικών κεφαλών αλλά και με βάση το ότι οι ρηματικοί τύποι μετακινούνται, προκύπτει ότι ανάμεσα σε δύο χαρακτηριστές υπάρχει μία θέση για την κεφαλή. Έτσι στις γλώσσες στις οποίες το ρήμα μετακινείται σε μία ψηλότερη θέση, τότε αυτό μετακινείται ανάμεσα σε δύο κοντινά επιρρήματα.

Ο Cinque (1999:45), όπως ήδη σημειώθηκε, απορρίπτει την Υπόθεση της Προσάρτησης σημειώνοντας ότι ‘εάν δύο επιρρήματα προσαρτηθούν σε (πιθανόν διαφορετικές) μέγιστες προβολές, τότε κάποιος δεν θα περίμενε απαραίτητα να μπορεί η μετοχή να εμφανιστεί ανάμεσα σε δύο επιρρήματα’.

Συνεχίζει (Cinque, 1999: 45-46) παραθέτοντας παραδείγματα με διαφορετικά επιρρήματα από την ιταλική και παρατηρεί ότι οι παρελθοντικές μετοχές μπορούν να βρεθούν αριστερά ή δεξιά ενός συγκεκριμένου επιρρήματος και αυτό οφείλεται στη μετακίνηση των μετοχών στην κεφαλή που βρίσκεται ανάμεσα στα επιρρήματα. Παραθέτει βέβαια (Cinque, 1999:46) και μία εξαίρεση στην ιταλική που παρατηρείται όταν συνυπάρχουν τα επιρρήματα *tutto* ‘όλα’ και *bene* ‘καλά’. Σε αυτήν την περίπτωση, η παρελθοντική μετοχή μετακινείται πάνω από το *tutto*, έχοντας ήδη προσπεράσει την κεφαλή δεξιά του *bene* αλλά και την κεφαλή μεταξύ του *tutto* και του *bene*, γι’ αυτό στην ιταλική η μετοχή βρίσκεται πάνω από το *tutto* και ανάμεσα στα *tutto* και *bene* δεν υπάρχει κάποια κεφαλή.

4.2.4. Η σημασιολογική σύνδεση των λειτουργικών κατηγοριών με τα επιρρήματα

Ο Cinque (2001:47-48) αναφέρει ότι πραγματοποίησε μία μελέτη (Cinque, 1999) σχετικά με τη σειρά των ελεύθερων και δεσμευμένων μορφημάτων που αντιστοιχούν στις κατηγορίες της έγκλισης, της τροπικότητας, του χρόνου, της όψης και της φωνής στις γλώσσες ανά τον κόσμο. Η εικόνα που είχε μετά από την σχετική έρευνα είναι ότι οι κατηγορίες που αναφέρθηκαν δεν είναι μόνο σταθερά ταξινομημένες μεταξύ

τους, αλλά καθεμία από αυτές αποτελείται από έναν αριθμό ξεχωριστών κεφαλών που επίσης φαίνεται να είναι σταθερά ταξινομημένες. Σημειώνει ακόμα ότι υπάρχει μία αντιστοιχία μεταξύ της σειράς αυτών των γραμματικών κεφαλών και της σειράς των αντίστοιχων επιρρημάτων, κάτι που οδηγεί σε μία πλούσια λειτουργική δομή πάνω από τη λεξική Ρηματική Φράση της πρότασης.

Βασικό σημείο της έρευνας είναι ότι κάθε κατηγορία επιρρημάτων αντιστοιχεί σε μία κεφαλή (έγκλισης, τροπικότητας, χρόνου, όψης και φωνής) με τρόπο ένα προς ένα μέσω της σχέσης συμφωνίας χαρακτηριστή – κεφαλής, αφού όπως ήδη έχουμε αναφέρει τα επιρρήματα καταλαμβάνουν τη θέση του χαρακτηριστή των λειτουργικών κατηγοριών. Κάθε λειτουργική κατηγορία είναι παράλληλα και σημασιολογική κατηγορία, έχει δηλαδή κάποιο σημασιολογικό περιεχόμενο. Για παράδειγμα το επίρρημα που θα φιλοξενηθεί στον χαρακτηριστή της λειτουργικής κατηγορίας του χρόνου συνδέεται σημασιολογικά με την αντίστοιχη κεφαλή αφού μεταξύ τους βρίσκονται σε μία σχέση συμφωνίας.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι για κάθε κατηγορία επιρρημάτων ο Cinque χρησιμοποιεί κάποια επιρρήματα αντιπροσωπευτικά της κάθε κατηγορίας και με βάση αυτά πραγματοποιεί την έρευνά του.

4.2.5. Η ισχυρή εκδοχή της χαρτογραφίας

Η Υπόθεση του Cinque κάνει ισχυρές προβλέψεις όσον αφορά την ιεραρχία των λειτουργικών κεφαλών αλλά και τη σειρά των επιρρημάτων. Ο Cinque (1999:76) σημειώνει ότι υπάρχουν δύο εκδοχές – ερμηνείες της χαρτογραφίας. Στην ‘αδύναμη’ εκδοχή η σειρά των επιρρημάτων ή των άλλων γραμματικών στοιχείων που αντιστοιχούν σε μία λειτουργική κατηγορία, καθορίζεται από την Καθολική Γραμματική, από την οποία η κάθε γλώσσα επιλέγει το δικό της απόθεμα λειτουργικών κεφαλών. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να μην υπάρχουν όλες οι λειτουργικές κατηγορίες σε μία γλώσσα, αλλά να υπάρχουν κάποιες από αυτές. Στην ‘ισχυρή’ εκδοχή η Καθολική Γραμματική καθιστά την ιεραρχία των λειτουργικών κεφαλών στο σύνολό της διαθέσιμη σε όλες τις γλώσσες. Αυτό σημαίνει ότι η ιεραρχία των λειτουργικών κατηγοριών, όπως και ο αριθμός τους, είναι ίδια σε όλες τις γλώσσες. Ο Cinque υποστηρίζει την ισχυρή εκδοχή αυτής της Υπόθεσης. Ο ίδιος

υποστηρίζει (2002:96) ότι μπορεί να υπάρχουν σαράντα λειτουργικές κατηγορίες¹⁷ οι οποίες υπάρχουν σε όλες τις γλώσσες. Ακόμα και στις περιπτώσεις όπου μία λειτουργική κατηγορία δεν δηλώνεται φανερά μέσω της μορφολογίας, υπάρχει δομικά στη σύνταξη.

4.2.6. Οι εξαιρέσεις στην ιεραρχία του Cinque

Παρά τις ισχυρές προβλέψεις στην ιεραρχία του Cinque, ο ίδιος παραθέτει έξι παράγοντες οι οποίοι αποτελούν εξαίρεση στην αυστηρή διάταξη των επιρρημάτων και κατ' επέκταση των λειτουργικών κατηγοριών (Cinque, 1999:3-4). Αυτά τα 'αντιπαραδείγματα' (counterexamples) είναι η αιτία που μπορεί να υπάρξει διαφορετική διάταξη των επιρρημάτων, και μέσα στην ίδια τη γλώσσα αλλά και σε διαφορετικές γλώσσες. Παραθέτουμε τις έξι εξαιρέσεις:

- (78) 1. Όταν μία ΕπιρΦρ A τροποποιεί άμεσα μία άλλη ΕπιρΦρ B. Το A είναι δηλαδή χαρακτηριστής της ΕπιρΦρ B. Σε αυτήν την περίπτωση κανένα στοιχείο δεν μπορεί να εισέλθει ανάμεσα στο A και στο B.
2. Όταν ένα χαμηλότερο μέρος της πρότασης που περιέχει το επιρρηματικό στοιχείο B, περνάει πάνω από το ψηλότερο επιρρηματικό στοιχείο A.
3. Όταν ένα επίρρημα B μετακινείται μαζί με ένα ερωτηματικό στοιχείο (wh-movement).
4. Όταν το ίδιο επιρρηματικό παράγεται σε δύο διαφορετικές θέσεις στην πρόταση. Οι διαφορετικές θέσεις έχουν να κάνουν με τις διαφορετικές σημασίες και τις διαφορετικές δυνατότητες εμβέλειας (scope) που το επιρρηματικό έχει σε αυτές τις δύο θέσεις.
5. όταν ένα επιρρηματικό χρησιμοποιείται για να κάνουμε 'εστίαση' (focus)
6. όταν ένα επιρρηματικό χρησιμοποιείται παρενθετικά. Η παρενθετική χρήση του επιρρήματος διακρίνεται από τη κανονική του χρήση ως προς τον επιτονισμό.

¹⁷ Σε μετέπειτα άρθρο του ο Cinque (2013) υποστηρίζει ότι ο αριθμός των λειτουργικών κατηγοριών είναι πολύ μεγαλύτερος.

4.2.7. Η δήλωση των λειτουργικών κατηγοριών ανεξάρτητα από τα επιρρήματα

Ο Cinque (1999:52) υποστηρίζει ότι οι λειτουργικές κατηγορίες μπορούν να πραγματοποιηθούν και από κάποια άλλα στοιχεία εκτός των επιρρημάτων:

α) μη κλειστά (non-closing) - συγκολλητικά επιθήματα

β) κλειστά (closing) - κλιτικά επιθήματα

γ) βοηθητικά ρήματα (auxiliaries)

Αυτή η αναφορά του Cinque είναι απολύτως λογική, αφού όπως είδαμε στο δεύτερο κεφάλαιο, η συνοπτική όψη μπορεί για παράδειγμα να πραγματοποιηθεί από το επίθημα *-θ*. Παρ' όλα αυτά η μελέτη σε αυτήν την ενότητα εστιάζεται στα επιρρήματα.

4.2.8. Η ιεραρχία των λειτουργικών κατηγοριών με βάση τη διάταξη των επιρρημάτων

Μετά από μελέτη που πραγματοποιεί ο Cinque σε διάφορες γλώσσες καταλήγει σε μία καθορισμένη και αυστηρή διάταξη λειτουργικών κατηγοριών, η οποία είναι καθολική για όλες τις γλώσσες. Αυτή η διάταξη, όπως συζητήθηκε παραπάνω, προκύπτει από την αντίστοιχη διάταξη των επιρρημάτων μέσα στην πρόταση. Αν και είναι αρκετά δύσκολο να καταλήξει κανείς σε μία αυστηρή διάταξη των επιρρημάτων, αφού δεν μπορούμε να κατασκευάσουμε προτάσεις με μεγάλο αριθμό επιρρημάτων, διότι η επεξεργασία τους καθίσταται δύσκολη, ο Cinque ωστόσο καταλήγει σε μία καθολική διάταξη βασιζόμενος, όπως αναφέρθηκε, στην έννοια της μεταβατικότητας. Στο (79) παραθέτουμε τη συνολική ιεραρχική διάταξη των λειτουργικών κατηγοριών και των αντίστοιχων επιρρημάτων έτσι όπως διαμορφώνεται από τον Cinque:

(79) [*frankly* MoodSpeech act [*fortunately* MoodEvaluative[*allegedly* MoodEvidential [*probably* ModEpistemic [*once* T(Past) [*then* T(Future) [*perhaps* MoodIrrealis [*necessarily* ModNecessity [*possibly* ModPossibility [*usually* AspHabitual [*again* AspRepetitive(I) [*often* AspFrequentative(I) [*intentionally* ModVolitional [*quickly* AspCeletative(1) [*already* T(Anterior) [*no longer* AspTerminative [*still* AspContinuative [*always* AspPerfect(?) [*just* AspRetrospective [*soon* AspProximative [*briefly* AspDurative [*characteristically*(?) AspGeneric/Progressive [*almost* AspProspective [*completely* AspSgCompletive(I) [*tutto* AspP1Completive [*well* Voice

[*fast/early* AspCelerative(II) [*again* AspRepetitive(II)
[*often*AspFrequentative(II) [*completely* AspSgCompletive(II)

(Cinque, 1999:106, (92))

Στο (80) παραθέτουμε την ιεραρχική διάταξη των λειτουργικών κατηγοριών της όψης¹⁸ αφού, όπως προαναφέρθηκε, στα πλαίσια της παρούσας εργασίας η όψη είναι το αντικείμενο της μελέτης.

(80) [*usually* AspHabitual [*again* AspRepetitive(I) [*often* AspFrequentative(I)
[*quickly* AspCelelative(1) [*no longer* AspTerminative [*still* AspContinuative
[*always* AspPerfect(?) [*just* AspRetrospective [*soon* AspProximative [*briefly*
AspDurative [*characteristically*(?) AspGeneric/Progressive [*almost*
AspProspective [*completely* AspSgCompletive(I) [*tutto* AspPLCompletive
[*well* Voice [*fast/early* AspCelerative(II) [*again* AspRepetitive(II)
[*often*AspFrequentative(II) [*completely* AspSgCompletive(II)

Ο Cinque (1999:105-106) σημειώνει ότι η διάταξη στο (79) είναι μη ολοκληρωμένη, αφού υπάρχουν λειτουργικές κατηγορίες και τάξεις επιρρημάτων που ακόμα δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς για να καθοριστεί η φύση και η θέση τους.

4.3. Ο έλεγχος της Υπόθεσης του Cinque για την ελληνική

Στόχος αυτής της ενότητας είναι να ελεγχθεί το κατά πόσο ισχύει η ιεραρχική διάταξη του Cinque για την ελληνική¹⁹. Δεδομένου του ότι στα πλαίσια της παρούσας εργασίας θα ελέγξουμε τη διάταξη των λειτουργικών κατηγοριών της όψης

¹⁸ Συμπεριλαμβάνεται και η κατηγορία της φωνής, αφού η σχέση της με την όψη είναι αρκετά σημαντική. Ακόμα παρατηρείται ότι οι κατηγορίες που πραγματώνονται από τα ίδια επιρρήματα αλλά διαφέρουν ως προς τη σημασία και τη λειτουργία, δηλαδή οι 'διπλές' κατηγορίες, εμφανίζονται στη διάταξη μετά τη λειτουργική κατηγορία της φωνής.

¹⁹ Οι κρίσεις περί γραμματικότητας πρόερχονται από τη δική μου γλωσσική διαίσθηση και έχουν ελεγχθεί και διασταυρωθεί με αντίστοιχες κρίσεις και από άλλους φυσικούς ομιλητές για να καταλήξω σε κάποια πιο ασφαλή συμπεράσματα.

στην ελληνική, αυτό θα συμβάλει στο να κατανοήσουμε καλύτερα τη συντακτική αντιπροσώπευση της όψης, που αποτελεί και βασικό στόχο της μελέτης.

4.3.1. Η ιδιαιτερότητα της ελληνικής

Στην ενότητα 4.2.2 συζητήθηκε το θέμα των δύο ‘χώρων’ των επιρρημάτων που διαμορφώνονται από τη θέση των ‘χαμηλότερων’ επιρρημάτων. Ως παράδειγμα παρατέθηκε το (75) το οποίο παραθέτουμε και εδώ ως (81):

(81) Ο Γιάννης **έξυπνα** απάντησε στις ερωτήσεις τους **έξυπνα/χαζά**.

Το (81) έχει τροποποιηθεί για την ελληνική από παράδειγμα που παραθέτει ο Cinque στην αγγλική:

(82) John **cleverly** has answered their questions cleverly/stupidly.

(Cinque, 1999:19, (84))

Όπως παρατηρούμε τόσο στο (81) όσο και στο (82) το επίρρημα βρίσκεται σε μία πολύ ψηλότερη θέση από το ρήμα στην ελληνική και από το βοηθητικό και το ρήμα στην αγγλική. Στην ελληνική ωστόσο αυτό δεν παρατηρείται συχνά και αυτό που κυρίως συμβαίνει είναι ότι το ρήμα μετακινείται σε μία θέση πολύ ψηλότερη από ότι μετακινείται στην αγγλική, με αποτέλεσμα να αφήνει το επίρρημα πίσω του σε μία χαμηλότερη θέση. Όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, ο Xydopoulos (1996) σημειώνει ως τυπικές θέσεις ενός επιρρηματος τη θέση μετά το ρήμα ή στο τέλος της πρότασης. Εκτός από την περίπτωση του (81) που την αφήνουμε ως έχει για να υπάρξει η διάκριση του νοήματος ανάμεσα στα δύο *έξυπνα*, οι υπόλοιπες περιπτώσεις δείχνουν την τάση του ρήματος της ελληνικής να μετακινείται σε μία ψηλότερη θέση αφήνοντας πίσω το επίρρημα, όπως για παράδειγμα στην πρόταση:

(83) Ο Γιάννης έφτασε γρήγορα

Σχηματικά:

4.3.2.1. Habitual (συνήθως) > repetitive(I) (πάλι)

Ο Cinque (1999:91) σημειώνει ότι το επίρρημα που αντιστοιχεί στην κατηγορία του habitual είναι βασικά το *συνήθως*. Σημειώνει ακόμα ότι το επίρρημα που δηλώνει το habitual αλλά και το μορφολογικό στοιχείο που δηλώνει την ίδια κατηγορία κατέχουν μία παράλληλη θέση στην ιεραρχία των κατηγοριών και των επιρρημάτων. Ως παραδείγματα παραθέτει τα εξής:

- (85) α. Πέρυσι **συνήθιζα** να ξυπνάω στις εφτά.
β. Πέρυσι **συνήθως** ξυπνούσα στις εφτά.

Ο Cinque υποστηρίζει ότι πάντα το habitual προηγείται του frequentative, όμως αυτό θα το ελέγξουμε σε επόμενη υποενότητα. Ας ελέγξουμε όμως την ιεραρχία habitual > repetitive:

- (86) α. Όταν μαθαίνω νέα του, αυτός έχει **συνήθως πάλι** απολυθεί.
β. Όταν μαθαίνω νέα του, αυτός έχει **πάλι συνήθως** απολυθεί.

Παρατηρούμε ότι και οι δύο δομές είναι αποδεκτές. Ίσως η (86α) να γίνεται περισσότερο αποδεκτή, διότι υπάρχει μία τάση να προηγείται το *συνήθως* και τις περισσότερες φορές να τοποθετείται στην αρχή της πρότασης. Όμως αυτό δεν καθιστά την αντίστροφη σειρά στο (86β) μη αποδεκτή, αφού σε πολλούς ομιλητές φαίνεται το ίδιο αποδεκτή με την πρόταση στο (86α). Ας παραθέσουμε άλλη μία δομή:

- (87) -Πέρυσι ο Γιάννης πήγαινε **συνήθως** στους γονείς του τα Σάββατα.
(α) -Φέτος πηγαίνει **πάλι συνήθως** στους γονείς του τα Σάββατα.
(β) -Φέτος πηγαίνει **συνήθως πάλι** στους γονείς του τα Σάββατα.

Παρατηρούμε ότι και οι δύο δομές στο (87) είναι αποδεκτές. Ως προς το *συνήθως* ο Cinque (1999:204, σημ. 36) σημειώνει ότι επιρρήματα της κατηγορίας του habitual και γενικότερα τα ποσοδεικτικά (quantificational) επιρρήματα μπορούν να 'παράγονται' σε δύο διαφορετικές θέσεις, στην ψηλότερη θέση προσδιορίζεται το

γεγονός, ενώ στη χαμηλότερη προσδιορίζεται η διαδικασία. Γι' αυτόν ίσως το λόγο παρατηρούμε ότι το *συνήθως* μπορεί κάποιες φορές να προηγείται και άλλες να έπεται του *πάλι*. Παρ' όλα αυτά ο Cinque δεν διευκρινίζει τι συμβαίνει με τη δεύτερη θέση του *συνήθως* ούτε το κατατάσσει στην ιεραρχία που παραθέσαμε στο (79) ως *habitual(II)*. Γι' αυτόν τον λόγο, αλλά και γιατί και οι δύο δομές στο (87) είναι αποδεκτές, η πρόβλεψη του Cinque για τη συγκεκριμένη ιεραρχία δεν επιβεβαιώνεται.

4.3.2.2. Repetitive(I) (*πάλι*) > frequentative(I) (*συχνά*)

Ο Cinque (1999:91) σημειώνει ότι πολύ συχνά έννοιες όπως 'frequentative' και 'repetitive' χρησιμοποιούνται κάποιες φορές στη βιβλιογραφία ως συνώνυμες και κάποιες άλλες ως διαφορετικές μεταξύ τους. Ωστόσο πρέπει να είμαστε προσεκτικοί όταν αναφερόμαστε σε αυτές τις έννοιες, καθώς γίνονται διακριτές σε πολλές γλώσσες, αλλά και ο ίδιος ο Cinque τις κατατάσσει ως διαφορετικές. Σε κάποιες γλώσσες ο ίδιος γλωσσικός τύπος χρησιμοποιείται για να δηλώσει ότι μία πράξη επαναλαμβάνεται σε μία μοναδική περίπτωση ή σε διαφορετικές περιστάσεις, ενώ σε κάποιες άλλες γλώσσες υπάρχουν διαφορετικοί γλωσσικοί τύποι για τη δήλωση των παραπάνω σημασιών. Υπάρχουν για παράδειγμα γλώσσες που διακρίνουν μορφολογικά αν μία πράξη συμβαίνει *συχνά* ή αν συμβαίνει *πάλι*. Ο Cinque (1999:204-205, σημ. 38) σημειώνει ότι χρησιμοποιεί το *repetitive* για πράξεις που επαναλαμβάνονται μία φορά και το *frequentative* για πράξεις που επαναλαμβάνονται πολλές φορές.

Παρατηρούμε ότι υπάρχουν δύο κατηγορίες για το *πάλι*, όπου το *πάλι* στο *repetitive(I)* βρίσκεται ψηλότερα στη δομή και προσδιορίζει το γεγονός, ενώ το *πάλι* στο *repetitive(II)* βρίσκεται χαμηλότερα στην πρόταση και προσδιορίζει τη διαδικασία που περιλαμβάνεται σε ένα γεγονός. Γι' αυτόν τον λόγο θα εντάξουμε σε μία από τις δομές που ακολουθούν και τη δεύτερη κατηγορία του *repetitive* για να είμαστε σίγουροι ότι εξετάζουμε το *repetitive(I)* και όχι το *repetitive(II)*. Σε παρένθεση παραθέτουμε τις προτάσεις που περιλαμβάνουν η καθεμία ένα από τα δύο επιρρήματα της ιεραρχίας που εξετάζουμε, έτσι ώστε να εντοπίσουμε τη θέση τους στην πρόταση χωρίς επιτονισμό.

(88) α. (Ο Γιάννης πηγαίνει **συχνά** για τρέξιμο)

- β. (Ο Γιάννης πηγαίνει **πάλι** για τρέξιμο)
- (89) α. Ο Γιάννης πηγαίνει **πάλι₁** **συχνά** για τρέξιμο το Σάββατο και πηγαίνει **πάλι₂** την Κυριακή.
- β. Ο Γιάννης πηγαίνει **συχνά πάλι₁** για τρέξιμο το Σάββατο και πηγαίνει **πάλι₂** την Κυριακή.

Κάποιοι ομιλητές δείχνουν προτίμηση στο (89α) ενώ κάποιοι άλλοι στο (89β). Με βάση το δικό μου γλωσσικό κριτήριο και οι δύο δομές είναι αποδεκτές. Ας δούμε όμως και ένα άλλο παράδειγμα, μεταφρασμένο από τον Cinque, χρησιμοποιώντας αυτή τη φορά και άλλα επιρρήματα για την κάθε κατηγορία. Συγκεκριμένα χρησιμοποιείται το *σπάνια* για το frequentative(I) και το *ξανά*, συνώνυμο του *πάλι*, για το repetitive(II):

- (90) α. ?Ο Γιάννης βλέπει **πάλι σπάνια** το ίδιο άτομο συχνά
(Cinque, 1999:93, (45))
- β. Ο Γιάννης **σπάνια ξανά** βλέπει το ίδιο άτομο συχνά.²⁰
- γ. Ο Γιάννης βλέπει **σπάνια πάλι** το ίδιο άτομο συχνά.
(Cinque, 1999:93, (46a))

Από το (90) παρατηρούμε ότι όταν για την κατηγορία του frequentative υπάρχει το *σπάνια* και όχι το *συχνά*, είναι πιο αποδεκτές οι δομές στις οποίες προηγείται το frequentative(I) και έπεται το repetitive. Από τα δεδομένα που παραθέσαμε ως τώρα η πρόβλεψη του Cinque για τη συγκεκριμένη ιεραρχική διάταξη δεν επιβεβαιώνεται.

²⁰ Το (90β) αποτελεί μία περίπτωση ενσωμάτωσης του επιρρήματος που δεν θα μας απασχολήσει στα πλαίσια της συγκεκριμένης μελέτης. Σύμφωνα με τη Maria-Luisa Rivero (1992:307-309) επιρρήματα όπως το *πάλι* και το *ξανά* αποτελούν επιρρήματα του λεξικού ποιού ενεργείας (Aktionsart) και όχι της όψης. Σύμφωνα με τη Rivero που διακρίνει τις δυο κατηγορίες επιρρημάτων, τα επιρρήματα του λεξικού ποιού ενεργείας όπως τα *πάλι* και *ξανά* διαφοροποιούνται συντακτικά ως προς τα επιρρήματα της όψης στο ότι τα πρώτα μπορούν να ενσωματωθούν στο ρήμα και συντακτικά αποτελούν συμπληρώματα που βρίσκονται μέσα στη Ρηματική Φράση, ενώ τα επιρρήματα της όψης βρίσκονται έξω από τη Ρηματική Φράση και πιθανότατα αποτελούν προσαρτήματα της ΦΡΟψ και όχι συμπληρώματα.

4.3.2.3. Habitual (συνήθως) > frequentative(I) (συχνά)

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, σύμφωνα με την έννοια της μεταβατικότητας αφού το habitual προηγείται του repetitive(I), και το repetitive(I) προηγείται του frequentative(I), τότε και το habitual προηγείται του frequentative(I). Δε μένει παρά να ελέγξουμε την πρόβλεψη αυτή για την ελληνική. Παρακάτω παραθέτουμε ένα παράδειγμα μεταφρασμένο από τον Cinque:

(91) α. Ο Μάριος είναι **συνήθως συχνά** υποχρεωμένος να μένει σπίτι.

β. ?Ο Μάριος είναι **συχνά συνήθως** υποχρεωμένος να μένει σπίτι.

(Cinque, 1999:91, (40))

Οι δύο δομές στο (91) φαίνονται λίγο παράξενες, και αυτό λόγω του ότι δύο επιρρήματα με κοντινό σημασιολογικό περιεχόμενο, ωστόσο όχι ίδιο, βρίσκονται το ένα δίπλα στο άλλο και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να καθίσταται η επεξεργασία της πρότασης από τους ομιλητές λίγο πιο δύσκολη. Παρ' όλα αυτά, η δομή στο (91β) καθίσταται λιγότερο αποδεκτή από αυτή στο (91α). Ας δούμε και ένα άλλο παράδειγμα στο οποίο το habitual δηλώνεται μέσω λεξικοποιημένης όψης:

(92) α. Πέρυσι **συνήθιζα συχνά** να ξυπνάω στις εφτά.

β. ?Πέρυσι **συχνά συνήθιζα** να ξυπνάω στις εφτά.

Από τις δύο δομές στο (92) πιο αποδεκτή είναι η πρώτη. Η δεύτερη μπορεί να γίνει αποδεκτή με την προϋπόθεση ότι υπάρχει επιτονισμός με παύση²¹ ανάμεσα στο *συχνά* και στο *συνήθιζα*:

(93) Πέρυσι **ΣΥΧΝΑ _ συνήθιζα** να ξυπνάω στις εφτά (Η κάτω παύλα (_)

δηλώνει την παύση).

Αν και τα δύο επιρρήματα, λόγω του κοντινού τους σημασιολογικού περιεχομένου, είναι λίγο δύσκολο να βρεθούν μαζί σε μία πρόταση, αν ωστόσο βρεθούν

²¹ Ο όρος που χρησιμοποιεί ο Cinque για την παύση ανάμεσα στα επιρρήματα αλλά και τον επιτονισμό είναι «comma intonation». (Βλ. Cinque, 1999:25).

παρατηρείται μία τάση να προτιμάται η δομή στην οποία το *συνήθως* προηγείται του *συχνά*. Θα θεωρήσουμε ότι αυτή η πρόβλεψη του Cinque επιβεβαιώνεται από τα δεδομένα.

4.3.2.4. Frequentative(I) (*συχνά*) > celerative(I) (*γρήγορα*)

Έχει ήδη σημειωθεί ότι για το celerative υπάρχουν δύο κατηγορίες. Στην παρούσα υποενότητα εξετάζουμε την πρώτη ιεραρχικά κατηγορία.

- (94) α. Η Ελένη αλλάζει **συχνά γρήγορα** διακόσμηση στο σπίτι.
β. ?Η Ελένη αλλάζει **γρήγορα συχνά** διακόσμηση στο σπίτι.

Παραθέτουμε και το (95) έτσι όπως έχει τροποποιηθεί για την ελληνική:

- (95) α. Η Ελένη αλλάζει **συχνά γρήγορα** γνώμη.
β. ?Η Ελένη αλλάζει **γρήγορα συχνά** γνώμη.

(Cinque, 1999:93, (49))

Το ερωτηματικό (?) στα (94β) και (95β) υπάρχει λόγω του ότι κάποιοι ομιλητές δεν θεωρούν αντιγραμματικές τις συγκεκριμένες προτάσεις και θα τις εκφωνούσαν ή θα τις προσλάμβαναν ως αποδεκτές χωρίς καμία διαφορά από τις αντίστοιχες τους (94α) και (95α). Παρόλο οι δομές αυτές κρίνονται από κάποιους ομιλητές αποδεκτές, θεωρούμε ότι η πρόβλεψη του Cinque μπορεί να κριθεί σωστή, διότι για να γίνουν κατανοητές οι δομές (94β) και (95β) γίνεται μία παύση ανάμεσα στα δύο επιρρήματα και το *γρήγορα* εκφωνείται με επιτονισμό. Μία τέτοια περίπτωση αποτελεί, όπως είδαμε, εξαίρεση ως προς την ιεραρχία που θέτει ο Cinque. Σύμφωνα λοιπόν με αυτά, θεωρούμε ότι η πρόβλεψη του Cinque για τη συγκεκριμένη ιεραρχική διάταξη επιβεβαιώνεται από τα δεδομένα. Χρειάζεται ωστόσο περισσότερη σε βάθος διερεύνηση της συγκεκριμένης ιεραρχικής διάταξης για να έχουμε πιο ασφαλή συμπεράσματα.

4.3.2.5. Celerative(I) (*γρήγορα*) > terminative ((*όχι*) *πια*)²²

Ο Cinque (1999:95) σημειώνει ότι η ‘terminative’ όψη χαρακτηρίζει μία κατάσταση η οποία έχει φτάσει σε ένα σημείο τέλους, ωστόσο όχι απαραίτητα σε ένα φυσικό τέλος. Ας δούμε τις δομές για τη συγκεκριμένη ιεραρχική σχέση:

- (96) α. #Η Μαρία δεν αλλάζει **γρήγορα πια** γνώμη.
β. Η Μαρία δεν αλλάζει **πια γρήγορα** γνώμη.
- (97) α. #Οι γονείς σήμερα δεν χάνουν **γρήγορα πια** την υπομονή τους με τα παιδιά.
β. Οι γονείς σήμερα δεν χάνουν **πια γρήγορα** την υπομονή τους με τα παιδιά.

Το σύμβολο (#) στις δομές (96α) και (97α) τοποθετείται για να δηλωθεί η αντιγραμματικότητα των δομών, όχι με την έννοια ότι δεν θα εκφωνούνταν ποτέ από κάποιον φυσικό ομιλητή, αλλά με την έννοια ότι η σειρά των επιρρημάτων στις δομές αυτές αποτελεί μία από τις εξαιρέσεις ως προς την ιεραρχική διάταξη των επιρρημάτων που θέτει ο Cinque. Συγκεκριμένα, το επίρρημα *γρήγορα* στις εν λόγω δομές αποτελεί τροποποιητής του επιρρήματος *πια*, είναι δηλαδή χαρακτηριστής του *πια* και γι’ αυτό κανένα λεξικό στοιχείο δεν μπορεί να εισέλθει ανάμεσα στα δύο επιρρήματα. Το *γρήγορα* στην συγκεκριμένη περίπτωση προσδιορίζει το *πια* και όχι το αντίστοιχο ρήμα της κάθε δομής. Με αυτήν την έννοια οι παραπάνω δομές είναι αντιγραμματικές σε αντίθεση με τις δομές (96β) και (97β).

Κάτι που παρατηρήθηκε είναι ότι στην ελληνική το επίρρημα *πια* έχει την τάση να μπαίνει στο τέλος της πρότασης:

- (98) Ο Γιάννης δεν τραγουδάει **πια**.
- (99) Η Ελένη δεν δουλεύει στο μαγαζί **πια**.

²² Στην ελληνική το *no longer* αποδίδεται κυρίως με τη δομή: ‘δεν πια’ για την οριστική, ή με τη δομή ‘να μην πια’ για την υποτακτική.

Ίσως αυτό να δείχνει ότι υπάρχει και μία κατηγορία *terminative*(II) με τα αντίστοιχα επιρρήματα να βρίσκονται στο τέλος της πρότασης. Ωστόσο στην ιεραρχία του Cinque δεν υπάρχει μία τέτοια κατηγορία.

Τέλος, η πρόβλεψη του Cinque για τη συγκεκριμένη ιεραρχική σχέση δεν επιβεβαιώνεται από τα δεδομένα μας.

4.3.2.6. *Terminative* ((*όχι*) *πια*) > *continuative* (*ακόμα*²³)

Ο Cinque (1999:95) σημειώνει για το επίρρημα *ακόμα*, ότι θα μπορούσε να είναι το πιθανό αντίστοιχο γλωσσικό στοιχείο του (*όχι*) *πια* και γι' αυτόν τον λόγο τα δύο επιρρήματα θα μπορούσαν να καταλαμβάνουν την ίδια θέση, κάτω από την ίδια κατηγορία. Ωστόσο ο Cinque υποστηρίζει ότι κάποια, ωστόσο όχι σημαντικά, στοιχεία από την ιταλική δείχνουν ότι τα δύο επιρρήματα ανήκουν σε διαφορετικές επιρρηματικές τάξεις και κατ' επέκταση αντιστοιχούν σε διαφορετικές κατηγορίες της όψης. Όταν τα επιρρήματα αυτά συνυπάρχουν, σημειώνει ο Cinque, πάντα προηγείται το (*όχι*) *πια* και έπεται το *ακόμα*. Ας δούμε αν αυτή η πρόβλεψη ισχύει και για την ελληνική:

(100) α. Ελπίζω ότι δεν είσαι **πια ακόμα** θυμωμένος μαζί μου.

β. # Ελπίζω ότι δεν είσαι **ακόμα πια** θυμωμένος μαζί μου.

Το σύμβολο (#) στη δομή (100β) δηλώνει ό,τι σημειώθηκε και στην προηγούμενη ενότητα. Στη συγκεκριμένη δομή το επίρρημα *ακόμα* προσδιορίζει το *πια* και όχι το ρήμα της πρότασης. Το *ακόμα* αποτελεί τροποποιητής του *πια* και σύμφωνα με αυτό αλλά και με τις εξαιρέσεις που θέτει ο Cinque, η δομή στο (100β) είναι αντιγραμματική. Ωστόσο σύμφωνα με αρκετούς ομιλητές η εν λόγω δομή είναι αποδεκτή.

Με βάση τα παραπάνω η πρόβλεψη του Cinque για τη συγκεκριμένη ιεραρχία επιβεβαιώνεται.

²³ Το *ακόμα* αποτελεί μετάφραση του αγγλ. *still*

4.3.2.7. Continuative (ακόμα) > perfect?²⁴ (πάντα)

Ας δούμε αν επιβεβαιώνεται από τα δεδομένα μας η συγκεκριμένη ιεραρχική σχέση:

(101) α. Ο Γιάννης κερδίζει **ακόμα πάντα** σε όλα τα παιχνίδια.

β. Ο Γιάννης κερδίζει **πάντα ακόμα** σε όλα τα παιχνίδια.

(μεταφρ. από τον Cinque, 1999:96, (57))

Σύμφωνα με το (101) η πρόβλεψη του Cinque δεν επιβεβαιώνεται. Παρατηρείται όμως ότι ο συνδυασμός των δύο επιρρημάτων καθίσταται κατά κάποιο τρόπο πλεοναστικός και κάνει τη δομή να μην είναι εύκολα επεξεργάσιμη. Παρόλα αυτά πρέπει να σημειωθεί ότι διακρίνεται μία προτίμηση στις δομές στις οποίες το ακόμα προηγείται του πάντα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η αντίθετη σειρά καθιστά τη δομή αντιγραμματική. Ας παραθέσουμε ακόμα ένα παράδειγμα:

(102) α. Αν και μεγάλος σε ηλικία, ο Κώστας φροντίζει **ακόμα πάντα** την εμφάνισή του.

β. Αν και μεγάλος σε ηλικία, ο Κώστας φροντίζει **πάντα ακόμα** την εμφάνισή του.

Αν και η πιθανότητα εμφάνισης των δύο επιρρημάτων στην ίδια πρόταση είναι μικρή, και ακόμα και όταν τα επιρρήματα αυτά συνυπάρχουν υπάρχει μία προτίμηση στην ιεραρχία που ο Cinque προτείνει, θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι η πρόβλεψή του δεν επιβεβαιώνεται, διότι μπορεί στη δομή να υπάρξει και η αντίθετη σειρά. Φαίνεται λοιπόν ότι τα συγκεκριμένα επιρρήματα μπορούν να τοποθετηθούν στη δομή με οποιαδήποτε σειρά χωρίς να υπάρχει ουσιαστική διαφορά στη σημασία. Απαιτείται ωστόσο μία πιο ενδελεχή μελέτη στο ζήτημα αυτό για την εξαγωγή ασφαλέστερων συμπερασμάτων.

²⁴ Ο Cinque (1999:96) σημειώνει τον προβληματισμό του ως προς την ονομασία αυτής της κατηγορίας, αν δηλαδή θα πρέπει να ονομαστεί perfect ή imperfect. Ο ίδιος σε μετέπειτα άρθρο του (2013:54) μετονομάζει τη συγκεκριμένη κατηγορία σε continuous.

4.3.2.8. Perfect? (*πάντα*) > retrospective (*μόλις*)

Ο Cinque (1999:96) αναφέρει ότι με το retrospective δηλώνεται ένα γεγονός που συνέβη λίγο πριν το χρονικό σημείο της αναφοράς (reference time). Η κατηγορία αυτή δηλώνεται με τα επιρρήματα *μόλις* και *πρόσφατα*. Ας ελέγξουμε αν ισχύει η συγκεκριμένη ιεραρχική διάταξη για την ελληνική:

- (103) α. Όταν γυρίζω σπίτι από τη δουλειά, ο αδερφός μου έχει **πάντα μόλις** τελειώσει τα μαθήματά του.
β. *Όταν γυρίζω σπίτι από τη δουλειά, ο αδερφός μου έχει **μόλις πάντα** τελειώσει τα μαθήματά του.
- (104) α. Όταν τηλεφωνώ, έχει **πάντα μόλις** φύγει από το σπίτι.
β. *Όταν τηλεφωνώ, έχει **μόλις πάντα** φύγει από το σπίτι.

Από τα δεδομένα μας φαίνεται ότι η πρόβλεψη του Cinque για τη συγκεκριμένη ιεραρχική διάταξη επιβεβαιώνεται.

4.3.2.9. Retrospective (*μόλις*) > proximative (*αμέσως/σύντομα*²⁵)

Σε κάποιες γλώσσες υπάρχουν γλωσσικά στοιχεία που δηλώνουν ότι ένα γεγονός πρόκειται να συμβεί λίγο μετά από τον χρόνο της αναφοράς (Cinque, 1999:97). Ο Cinque διατυπώνει τον προβληματισμό του ως προς το εάν οι δύο κατηγορίες, η retrospective και η proximative είναι αξίες (values) της ίδιας κεφαλής. Παρ' όλα αυτά ο Cinque υποστηρίζει ότι μπορούν να συνυπάρξουν συμπληρωματικά, όπως συμβαίνει με τις κατηγορίες του terminative και continuative. Ας δούμε αν ισχύουν όσα υποστηρίζει ο ίδιος:

- (105) α. Ο Γιάννης παραιτήθηκε **πρόσφατα αμέσως** από τη δουλειά του.
β. *Ο Γιάννης παραιτήθηκε **αμέσως πρόσφατα** από τη δουλειά του.

²⁵ Οι αντίστοιχοι αγγλικοί όροι για τα επιρρήματα είναι *immediately* και *soon*.

Σύμφωνα με το (105) όσα υποστηρίζει ο Cinque επιβεβαιώνονται. Ωστόσο αυτό που παρατηρείται είναι ότι υπάρχει μία δυσκολία ως προς τον συνδυασμό των δύο επιρρηματικών κατηγοριών αν επιλεγθεί το *μόλις* αντί του *πρόσφατα* για την κατηγορία retrospective:

(106) α. ?Είμαι σίγουρη ότι θα έχει **σύντομα/αμέσως μόλις** φτάσει όταν την πάρεις τηλέφωνο.

β. *Είμαι σίγουρη ότι θα έχει **μόλις σύντομα/αμέσως** φτάσει όταν την πάρεις τηλέφωνο.

(107) α. *Όταν πάω σπίτι, η μητέρα μου θα έχει **μόλις σύντομα/αμέσως** επιστρέψει από τη δουλειά.

β. ?Όταν πάω σπίτι, η μητέρα μου θα έχει **σύντομα/αμέσως μόλις** επιστρέψει από τη δουλειά.

(108) α. Η Ελένη μου είπε ότι έφυγαν **πρόσφατα αμέσως** για διακοπές.

β. *Η Ελένη μου είπε ότι έφυγαν **πρόσφατα σύντομα** για διακοπές.

Από τα (106) και (107) παρατηρείται ότι υπάρχει μία δυσκολία συνδυασμού των συγκεκριμένων επιρρημάτων. Παρ' όλα αυτά τα (106α) και (107β) γίνονται περισσότερο αποδεκτά και ανατρέπουν έτσι την ιεραρχική σειρά των δύο κατηγοριών. Από το (108β) φαίνεται ότι το *σύντομα* δεν μπορεί να συνδυαστεί με παρελθοντικό χρόνο, αλλά και ο συνδυασμός του *πρόσφατα* με το *σύντομα* είναι προβληματικός. Τα δεδομένα δείχνουν ότι η συγκεκριμένη διάταξη παρουσιάζει κάποια προβλήματα. Ο ίδιος ο Cinque (1999:98) σημειώνει ότι αφήνει το ζήτημα ανοιχτό λόγω έλλειψης επαρκών δεδομένων.

Από τα δεδομένα γίνεται κατανοητό ότι η διάταξη των δύο κατηγοριών δεν είναι ξεκάθαρη, λόγω του ότι ο συνδυασμός των δύο επιρρηματικών κατηγοριών δεν είναι συχνός και δεν καθίσταται εύκολα επεξεργάσιμος από τους ομιλητές. Θα θεωρήσουμε με επιφύλαξη ότι η πρόβλεψη του Cinque για τη συγκεκριμένη ιεραρχία δεν είναι εύστοχη, αφού δεν συνδυάζονται όλα τα επιρρήματα των δύο κατηγοριών. Σαφώς απαιτείται εκτενέστερη μελέτη για τη συγκεκριμένη ιεραρχική διάταξη.

4.3.2.10. Proximative (σύντομα) > durative (συνοπτικά/σύντομα²⁶)

Σύμφωνα με τον Comrie (1976a, μέσω Cinque, 1999:98) η κατηγορία durative δηλώνει μία κατάσταση που διαρκεί για μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Τα επιρρήματα που αντιπροσωπεύουν τη συγκεκριμένη κατηγορία είναι τα *σύντομα/συνοπτικά* με την έννοια του ‘για λίγο, για λίγη ώρα’ και *πολύ* (σε διάρκεια) με την έννοια του ‘για πολλή ώρα’. Οι επιρρηματικές φράσεις που δηλώνουν το durative είναι τα *για λίγο, για μια ώρα/μέρα/μήνα* και *άλλα*. Ας εξετάσουμε τη ιεραρχική διάταξη των δύο κατηγοριών:

- (109) α. Θα σου πω **αμέσως συνοπτικά** τι έγινε χτες στο πάρτι.
β. *Θα σου πω **συνοπτικά αμέσως** τι έγινε χτες στο πάρτι.

Από το (109) γίνεται κατανοητό ότι η πρόβλεψη του Cinque επιβεβαιώνεται.

4.3.2.11. Durative (σύντομα/συνοπτικά) > generic/progressive (χαρακτηριστικά)

Σύμφωνα με τον Cinque (1999:99) το generic εκφράζει κάποιο εγγενές, έμφυτο χαρακτηριστικό κάποιου προσώπου ή αντικειμένου, όπως για παράδειγμα το ότι ‘οι φάλαινες είναι θηλαστικά’. Ο Cinque σημειώνει ότι δεν είναι ξεκάθαρο ποιες επιρρηματικές τάξεις αντιστοιχούν σε αυτήν την κατηγορία. Υποψήφια επιρρήματα για αυτήν την κατηγορία είναι τα *χαρακτηριστικά, τυπικά, έμφυτα*.

Όσον αφορά την κατηγορία του durative παρατηρείται ότι υπάρχουν δύο κατηγορίες, η μία από τις οποίες, όπως βλέπουμε στο (110), βρίσκεται ψηλότερα από την κατηγορία ?perfect που δηλώνεται με το επίρρημα *πάντα*:

- (110) Όταν γνωρίζει κάποιον η Ελένη του διηγείται **σύντομα₁ πάντα** την ιστορία της ζωής της **συνοπτικά₂**.

Το ίδιο συμβαίνει και με το επίρρημα *συνήθως*:

²⁶ Τα επιρρήματα που αντιπροσωπεύουν την κατηγορία durative είναι, όπως αναφέρεται στον Cinque (1999:98), τα *briefly* και *long*.

(111) Όταν γνωρίζει κάποιον η Ελένη του διηγείται **σύντομα₁ συνήθως** την ιστορία της ζωής της **συνοπτικά₂**.²⁷

Στην ιεραρχία του Cinque στο (79) ωστόσο δεν υπάρχει η ψηλότερη κατηγορία durative. Περιμένουμε λοιπόν, αν υποθέσουμε ότι υπάρχουν δύο κατηγορίες durative, το *χαρακτηριστικά* να βρίσκεται μετά τη δεύτερη κατηγορία durative: *σύντομα/συνοπτικά₁* > *σύντομα/συνοπτικά₂* > *χαρακτηριστικά*:

(112) Στην αρχή του λόγου της παρουσίαζε **σύντομα₁ χαρακτηριστικά** το έργο των συναδέλφων της **συνοπτικά₂**.

Στο (112) το *χαρακτηριστικά* προηγείται του *συνοπτικά₂* και έτσι η πρόβλεψη του Cinque καθίσταται προβληματική. Ας παραθέσουμε και ένα άλλο παράδειγμα:

- (113) α. Στη συνέντευξη η Μαρία μίλησε **χαρακτηριστικά συνοπτικά/σύντομα** για την επαγγελματική της εμπειρία στο εξωτερικό.
β. Στη συνέντευξη η Μαρία μίλησε **συνοπτικά/σύντομα χαρακτηριστικά** για την επαγγελματική της εμπειρία στο εξωτερικό.

Στο (113) όποια και από τις (προτεινόμενες) δύο κατηγορίες να είναι η κατηγορία του durative, βλέπουμε ότι στο (113α) το επίρρημα *χαρακτηριστικά* προηγείται του *συνοπτικά/σύντομα*, και έτσι ανατρέπεται η πρόβλεψη του Cinque. Παρ' όλα αυτά, τα δεδομένα που παρέχουμε δεν επαρκούν εμπειρικά για να καταλήξουμε σε μία πιο σαφή πρόβλεψη και η συγκεκριμένη ιεραρχική σειρά των δύο κατηγοριών χρειάζεται να μελετηθεί εκτενέστερα και εις βάθος για να καταλήξουμε σε πιο τεκμηριωμένα αποτελέσματα.

²⁷ Στο (110) και (111) για τις (δύο προτεινόμενες) κατηγορίες του durative έχουν επιλεγθεί τα συνώνυμα για την κατηγορία επιρρήματα *σύντομα* και *συνοπτικά* έτσι ώστε να είναι πιο εύκολα επεξεργάσιμα από τους ομιλητές, καθώς η ύπαρξη του ίδιου λεξικού στοιχείου δύο φορές στην ίδια πρόταση καθιστά της επεξεργασία της πιο δύσκολη.

4.3.2.12. Generic/Progressive (χαρακτηριστικά) > prospective (σχεδόν)

Ο Cinque (1999:99) σημειώνει για την κατηγορία prospective ότι δηλώνει ‘το σημείο ακριβώς πριν την έναρξη κάποιου γεγονότος’. Το επίρρημα που συνδέεται σημασιολογικά με αυτήν την κατηγορία της όψης είναι το *σχεδόν*.²⁸ Ας ελέγξουμε τη ιεραρχική σχέση των δύο κατηγοριών:

- (114) α. Όταν η Ελένη γυρίζει στο σπίτι, η αδερφή της έχει **χαρακτηριστικά σχεδόν** τελειώσει το φαγητό.
β. *Όταν η Ελένη γυρίζει στο σπίτι, η αδερφή της έχει **σχεδόν χαρακτηριστικά** τελειώσει το φαγητό.
- (115) α. Ενώ η Μαρία δουλεύει ακόμα και τα Σάββατα, ο αδερφός της δεν κάνει **χαρακτηριστικά σχεδόν** τίποτα.
β. *Ενώ η Μαρία δουλεύει ακόμα και τα Σάββατα, ο αδερφός της δεν κάνει **σχεδόν χαρακτηριστικά** τίποτα.

Από τα δεδομένα φαίνεται ότι η πρόβλεψη του Cinque για την εν λόγω ιεραρχική διάταξη επιβεβαιώνεται.

4.3.2.13. Prospective (σχεδόν) > completive(I) (τελείως)

Τα δεδομένα που παραθέτουμε στο (116) επιβεβαιώνουν την πρόβλεψη του Cinque για τη συγκεκριμένη ιεραρχική διάταξη:

- (116) α. Η Ελένη έχει ανακαινίσει **σχεδόν τελείως** όλο το διαμέρισμα.
β. *Η Ελένη έχει ανακαινίσει **τελείως σχεδόν** όλο το διαμέρισμα.²⁹

4.3.2.14. Completive(I) (τελείως) > voice (καλά)

Όσον αφορά την κατηγορία completive, ο Cinque (1999:100-101) λόγω του ότι εξετάζει δεδομένα από την ιταλική, σημειώνει ότι υπάρχουν δύο επιρρήματα για

²⁸ Τα επιρρήματα που αναφέρονται στον Cinque (1999:99) είναι τα *almost*, *nearly* και *imminently*.

²⁹ Το *τελείως* μπορεί να προηγείται του *σχεδόν* σε περίπτωση που χρησιμοποιηθεί εμφατικά:

Η Ελένη έχει ανακαινίσει **ΤΕΛΕΙΩΣ σχεδόν** όλο το διαμέρισμα.

αυτήν την κατηγορία: το επίρρημα *tutto* ‘όλα’ και το *completamente* ‘τελείως’. Το επίρρημα *tutto*, όπως παραθέσαμε στο (79), συνδέεται με την κατηγορία pluralCompletive και έχει την έννοια του ‘όλα’, δηλαδή δηλώνει την ολοκλήρωση ενός πλήθους αντικειμένων.³⁰ Στην ελληνική δεν υπάρχει αντίστοιχο επίρρημα του *tutto* και η συγκεκριμένη κατηγορία δεν μπορεί να εξεταστεί για την ελληνική.

Το *completamente* από την άλλη, συνδέεται με την κατηγορία singularCompletive που δηλώνει την ολοκλήρωση καθενός από τα αντικείμενα ενός συνόλου. Ωστόσο το *completamente* είναι χαρακτηριστής δύο διαφορετικών κατηγοριών, του singularCompletive(I) που βρίσκεται πριν το ρήμα και πριν την κατηγορία της φωνής, και του singularCompletive(II) που βρίσκεται μετά το συμπλήρωμα του ρήματος και μετά την κατηγορία της φωνής. Ο Cinque (1999:178, σημ. 57) υποστηρίζει ότι οι δύο κατηγορίες συνδέονται με διαφορετικές σημασίες. Τα παραδείγματα που παραθέτει για τη διάκριση των δύο κατηγοριών έχουν τροποποιηθεί για την ελληνική ως εξής:

(117) Ο Γιάννης ξέχασε **εντελώς** τις οδηγίες της.

(118) Ο Γιάννης ξέχασε τις οδηγίες της **εντελώς**.

Σύμφωνα με τον Cinque η θέση του *εντελώς* στο (117) δηλώνει ότι ο Γιάννης δεν θυμήθηκε καθόλου τις οδηγίες. Ενώ η θέση του *εντελώς* στο (118) έχει δύο σημασίες. Πρώτον δηλώνει ότι ο Γιάννης ξέχασε κάθε μέρος των οδηγιών και δεύτερον ότι δεν θυμήθηκε καθόλου τις οδηγίες. Η δεύτερη ερμηνεία ταυτίζεται με τη σημασία του *εντελώς* στο (117). Ο Cinque θεωρεί ότι αυτό είναι αποτέλεσμα της δομικής αμφισημίας που υπάρχει στη δομή. Ενδέχεται δηλαδή να γίνεται μετακίνηση της ΡΦ από το τέλος της πρότασης στα αριστερά του επιρρήματος *εντελώς*. Στην ελληνική, όπως βλέπουμε στο (117), ήδη το ρήμα βρίσκεται σε ψηλότερη θέση από την αντίστοιχη χαμηλότερη θέση που κατέχει στην αγγλική.³¹ Παρ’ όλα αυτά θεωρούμε

³⁰ Ως παράδειγμα ο Cinque παραθέτει το εξής:

Hai trovato tutto? (Cinque, 1999:101, (76))

Τα έχεις βρει όλα;

³¹ Το παράδειγμα που παραθέτει ο Cinque (1999:178, σημ. 57) και δείχνει τη θέση του ρήματος στην αγγλική και τη μετακίνηση που γίνεται είναι το εξής: *John completely forgot her instructions*. Η δομή αυτή μπορεί να έχει ίδια σημασία με τη δομή: *John [forgot her instructions] completely* που

ότι η ύπαρξη των δύο κατηγοριών και οι αντίστοιχες ερμηνείες τους δεν τεκμηριώνονται επαρκώς από τον Cinque και ότι θα πρέπει να μελετηθούν καλύτερα οι δύο κατηγορίες διότι είναι δύσκολο να συνυπάρξουν σε μία πρόταση (βλ.(119)) ή ακόμα να διακριθεί η σημασία της μιας κατηγορίας από την άλλη (βλ.(120)):

(119) *Ο Γιάννης ξέχασε **εντελώς** τις οδηγίες της **εντελώς**.

(120) α. Ο Γιάννης ξέχασε τα γενέθλιά μου **εντελώς**.

β. Ο Γιάννης ξέχασε **εντελώς** τα γενέθλιά μου.

Αφού στο (120) δεν υπάρχει κάποια διαφορά στη σημασία, γεννάται το ερώτημα γιατί να υπάρχουν δύο κατηγορίες singularCompletive. Εκτός όμως από αυτό παρατηρείται και μία δυσκολία να συνδυαστεί το *τελείως/εντελώς* με το *καλά*, χωρίς το *τελείως/εντελώς* να είναι τροποποιητής του *καλά*. Γι' αυτό πρέπει να έχουμε δομές στις οποίες το *τελείως/εντελώς* βρίσκεται μόνο του και κατόπιν να συνδυαστεί με το *καλά*:

(121) Ο λεκές δεν έχει βγει **τελείως/εντελώς** από τη μπλούζα.

(122) α. Ο λεκές δεν έχει βγει **τελείως/εντελώς καλά** από τη μπλούζα.

β. *Ο λεκές δεν έχει βγει **καλά τελείως/εντελώς** από τη μπλούζα.

Τα δεδομένα φαίνεται να επιβεβαιώνουν την πρόβλεψη του Cinque. Παρ' όλα αυτά πρέπει να έχουμε κατά νου τα κενά που υπάρχουν στη θεωρία του Cinque ως προς τις δύο κατηγορίες του singularCompletive.

4.3.2.15. Voice (*καλά*) > celerative(II) (*γρήγορα/νωρίς*³²)

Ο Cinque (1999:102) υποστηρίζει ότι τα τροπικά επιρρήματα καταλαμβάνουν τη θέση του χαρακτηριστή της κατηγορίας voice, διότι σε κάποιες γλώσσες τα τροπικά

σημαίνει ότι ο Γιάννης δεν θυμήθηκε καθόλου τις οδηγίες. Αυτό μπορεί να οφείλεται στη μετακίνηση της ΡΦ [*forgot her instructions*] από το τέλος της δομής στα αριστερά του *completely*.

³² Οι αντίστοιχοι όροι στην αγγλική που παραθέτει ο Cinque (1999:103) είναι *fast* και *early*.

επιρρήματα συνδέονται με την παθητική φωνή. Ας εξετάσουμε τη ιεραρχική διάταξη των δύο κατηγοριών:

(123) α. Η Μαρία μπορεί να κολυπήσει **καλά γρήγορα**.

β. Η Μαρία μπορεί να κολυπήσει **γρήγορα καλά**.

Με μία πρώτη ανάγνωση οι δύο δομές δεν φαίνεται να διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό. Όμως σύμφωνα με τον Cinque (1999:25) όταν τα επιρρήματα βρίσκονται μετά το συμπλήρωμα του ρήματος, τότε το δεξί είναι αυτό που έχει εμβέλεια (scope), δηλαδή προσδιορίζει το αριστερό. Στο (123α) αυτό που η Μαρία μπορεί να κάνει γρήγορα είναι να κολυπήσει καλά, ενώ στο (123β) αυτό που η Μαρία μπορεί να κάνει καλά είναι να κολυπήσει γρήγορα. Σε κάθε περίπτωση το επίρρημα που βρίσκεται δεξιά προσδιορίζει το επίρρημα που βρίσκεται στα αριστερά. Με βάση αυτά ίσως να υπάρχει μία προτίμηση στη δομή (123β) λόγω του ότι είναι σημασιολογικά πιο αποδεκτή. Ωστόσο και η δομή στο (123α) είναι σημασιολογικά αποδεκτή.

Σύμφωνα με τα παραπάνω φαίνεται ότι οι δύο κατηγορίες μπορούν να εναλλάσσονται στη δομή χωρίς να υπακούουν σε κάποια ιεραρχική σειρά. Τα δεδομένα δείχνουν ότι η συγκεκριμένη ιεραρχική διάταξη που προτείνει ο Cinque δεν ισχύει.

4.3.2.16. Celerative(II) (γρήγορα/νωρίς) > repetitive(II) (πάλι)

Ας εξετάσουμε αν επιβεβαιώνεται η διάταξη των δύο κατηγοριών:

(124) α. Ο Γιάννης βγήκε βόλτα το Σάββατο και μετά βγήκε **πάλι νωρίς** την Κυριακή.

β. Ο Γιάννης βγήκε βόλτα το Σάββατο και μετά βγήκε **νωρίς πάλι** την Κυριακή.

Όπως διαπιστώνεται από το (124) τα δύο επιρρήματα δεν υπακούουν σε μία καθορισμένη ιεραρχική σειρά. Όπως σημειώθηκε και στην προηγούμενη υποενότητα, το επίρρημα που βρίσκεται στα δεξιά έχει εμβέλεια στο επίρρημα που βρίσκεται αριστερά του. Η πρόβλεψη του Cinque δεν επιβεβαιώνεται.

4.3.2.17. Repetitive(II) (πάλι) > frequentative(II) (συχνά)

Ας εξετάσουμε τη συγκεκριμένη ιεραρχική διάταξη:

(125) α. Η Μαρία επισκέπτεται τους γονείς της **πάλι συχνά**.

β. Η Μαρία επισκέπτεται τους γονείς της **συχνά πάλι**.

Αν και οι δύο δομές στο (125) δεν συναντώνται συχνά, λόγω του ότι τα δύο επιρρήματα μαζί στην ίδια πρόταση δημιουργούν ένα πλεοναστικό αποτέλεσμα, ωστόσο παρατηρείται ότι η διάταξη των δύο επιρρημάτων δεν είναι αυστηρά καθορισμένη, αλλά μπορούν να εκφωνηθούν με οποιαδήποτε σειρά. Η πρόβλεψη του Cinque δεν επιβεβαιώνεται.

4.3.2.18. Frequentative(II) (συχνά) > completive(II) (εντελώς)

(126) α. ?Ο Γιάννης ξεχνάει τα γενέθλια της Μαρίας **συχνά εντελώς**.

β. ?Ο Γιάννης ξεχνάει τα γενέθλια της Μαρίας **εντελώς συχνά**.

Σύμφωνα με όσα έχουν σημειωθεί μέχρι τώρα περί εμβέλειας, το (126α) αν και με μία πρώτη ανάγνωση φαίνεται πιο απόδεκτο από το (126β), αν εφαρμόσουμε τα όσα υποστηρίζει ο Cinque, τότε δεν φαίνεται να ευσταθεί σημασιολογικά, αφού ‘αυτό που ο Γιάννης κάνει εντελώς είναι να ξεχνάει τα γενέθλια της Μαρίας συχνά’ (?). Μία τέτοια ερμηνεία, όπως γίνεται κατανοητό, δεν είναι σημασιολογικά αποδεκτή. Από την άλλη το (126β) με βάση την εμβέλεια ευσταθεί σημασιολογικά, αφού ‘αυτό που ο Γιάννης κάνει συχνά είναι να ξεχνάει τα γενέθλια της Μαρίας εντελώς’. Ωστόσο το (126β) δεν είναι απολύτως αποδεκτό διότι για να εκφωνηθεί απαιτείται να υπάρχει παύση (comma intonation) ανάμεσα στο *εντελώς* και το *συχνά*:

(127) Ο Γιάννης ξεχνάει τα γενέθλια της Μαρίας **εντελώς _ συχνά**.

Με βάση τα παραπάνω θεωρούμε ότι η συγκεκριμένη ιεραρχική διάταξη που προτείνει ο Cinque δεν ισχύει λόγω των προβληματικών σημείων που αναφέρθηκαν παραπάνω.

5. Αποτελέσματα και Συζήτηση

5.1. Αποτελέσματα

Στο κεφάλαιο που προηγήθηκε πραγματοποιήσαμε κάποια τεστ στα πλαίσια της θεωρίας του Cinque για να διαπιστώσουμε αν η καθορισμένη και καθολική ιεραρχική διάταξη των επιρρημάτων της όψης και των αντίστοιχων λειτουργικών κατηγοριών που προτείνει ισχύει για την ελληνική. Εξετάστηκαν δεκαοχτώ (18) ιεραρχικές σχέσεις επιρρημάτων και λειτουργικών κατηγοριών, από τις οποίες η μία ήταν εμβόλιμη, με την έννοια ότι οι κατηγορίες δεν ακολουθούν η μία την άλλη στην ιεραρχική διάταξη, αλλά με βάση την έννοια της μεταβατικότητας, εκείνη που βρίσκεται ψηλότερα προηγείται αυτής που βρίσκεται χαμηλότερα. Στον πίνακα που ακολουθεί παραθέτουμε τα αποτελέσματα στα οποία καταλήξαμε μέσα από την εξέταση κάθε προτεινόμενης ιεραρχικής διάταξης επιρρημάτων και κατηγοριών. Το αποτέλεσμα που επιβεβαιώνει την πρόβλεψη του Cinque σημειώνεται με έντονη γραμματοσειρά:

(128)

Προτεινόμενη ιεραρχική διάταξη	Αποτέλεσμα
1. habitual (συνήθως) > repetitive(I) (πάλι)	Δεν επιβεβαιώνεται
2. repetitive(I) (πάλι) > frequentative(I) (συχνά)	Δεν επιβεβαιώνεται
3. habitual (συνήθως) > frequentative(I) (συχνά)	Επιβεβαιώνεται
4. frequentative(I) (συχνά) > celerative(I) (γρήγορα)	Επιβεβαιώνεται
5. celerative(I) (γρήγορα) > terminative ((όχι) πια)	Δεν επιβεβαιώνεται
6. terminative ((όχι) πια) > continuative (ακόμα)	Επιβεβαιώνεται
7. continuative (ακόμα) > perfect? (πάντα)	Δεν επιβεβαιώνεται
8. perfect? (πάντα) > retrospective (μόλις)	Επιβεβαιώνεται
9. retrospective (μόλις) > proximative (αμέσως/σύντομα)	Δεν επιβεβαιώνεται
10. proximative (σύντομα) > durative (συνοπτικά/σύντομα)	Επιβεβαιώνεται
11. durative (σύντομα/συνοπτικά) > generic/progressive (χαρακτηριστικά)	Δεν επιβεβαιώνεται
12. generic/progressive (χαρακτηριστικά) > prospective (σχεδόν)	Επιβεβαιώνεται
13. prospective (σχεδόν) > completive(I) (τελείως)	Επιβεβαιώνεται

14. completive(I) (τελείως) > voice (καλά)	Επιβεβαιώνεται
15. voice (καλά) > celerative(II) (γρήγορα/νωρίς)	Δεν επιβεβαιώνεται
16. celerative(II) (γρήγορα/νωρίς) > repetitive(II) (πάλι)	Δεν επιβεβαιώνεται
17. repetitive(II) (πάλι) > frequentative(II) (συχνά)	Δεν επιβεβαιώνεται
18. frequentative(II) (συχνά) > completive(II) (τελείως)	Δεν επιβεβαιώνεται

Σύμφωνα με τον πίνακα στο (128) εξετάστηκαν δεκαοχτώ (18) ιεραρχικές σχέσεις. Τα δεδομένα που παραθέσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο επιβεβαιώνουν τις οχτώ (8) από τις δεκαοχτώ προβλεπόμενες ιεραρχικές διατάξεις. Συγκεκριμένα, τα δεδομένα που παραθέσαμε συμβαδίζουν και επιβεβαιώνουν την πρόβλεψη του Cinque για τη διάταξη οχτώ ιεραρχικών σχέσεων. Στον πίνακα που παραθέσαμε, οι οχτώ ιεραρχικές διατάξεις που επιβεβαιώνονται διακρίνονται από τις υπόλοιπες με το **‘επιβεβαιώνεται’** που σημειώνεται στο αποτέλεσμα.

Όσον αφορά τις υπόλοιπες δέκα ιεραρχικές διατάξεις που προτείνει ο Cinque, τα δεδομένα που παραθέσαμε άλλοτε μαρτυρούν ότι με οποιαδήποτε σειρά τοποθετηθούν τα επιρρήματα δεν υπάρχει ουσιαστική διαφορά στο νόημα, όπως είδαμε στην υποενότητα 4.3.2.17, και άλλοτε δείχνουν ότι η αντίστροφη σειρά από αυτήν που προτείνει ο Cinque είναι αποδεκτή, όπως είδαμε στην υποενότητα 4.3.2.5. Είδαμε ακόμα και μία περίπτωση κατά την οποία καμία διάταξη δεν επιβεβαιωνόταν από τα δεδομένα και τη θεωρία (υποενότητα 4.3.2.18).

Εξετάστηκαν ακόμα και κάποιες αρκετά προβληματικές ιεραρχικές διατάξεις. Χαρακτηριστική είναι η διάταξη retrospective (μόλις) > proximative (αμέσως/σύντομα) την οποία εξετάσαμε στην ενότητα 4.3.2.9. Εκεί σημειώθηκε ότι εκ πρώτης όψεως τα δεδομένα συμβαδίζουν με την πρόβλεψη του Cinque, αν όμως για την κατηγορία retrospective χρησιμοποιηθεί το επίρρημα μόλις αντί για το πρόσφατα, τότε παρατηρούμε ότι όταν προηγείται το σύντομα/αμέσως του μόλις η δομή φαίνεται πιο αποδεκτή. Παραθέτουμε πάλι τη δομή από την ενότητα 4.3.2.9:

- (129) α. ?Είμαι σίγουρη ότι θα έχει **σύντομα/αμέσως μόλις** φτάσει όταν την πάρεις τηλέφωνο.
 β. *Είμαι σίγουρη ότι θα έχει **μόλις σύντομα/αμέσως** φτάσει όταν την πάρεις τηλέφωνο.

Αν και οι δύο δομές στο (129) δεν είναι απόλυτα αποδεκτές, η δομή στο (129β) φαίνεται λιγότερο αποδεκτή σε σχέση με αυτήν στο (129α), κάτι που όχι μόνο δεν επιβεβαιώνει την πρόβλεψη του Cinque, αλλά δείχνει ότι η αντίστροφη ιεραρχική διάταξη είναι πιο αποδεκτή.

Τα αποτελέσματα των τεστ που πραγματοποιήθηκαν ίσως να μας δείχνουν ότι κάτι συμβαίνει με τις κατηγορίες της όψης που δεν υπακούουν σε μία αυστηρή ιεραρχική διάταξη αλλά τοποθετούνται με οποιαδήποτε σειρά στη δομή. Στην επόμενη ενότητα παρατίθεται η συζήτηση πάνω στο ζήτημα αυτό.

5.2. Η υπόθεση της συγχώνευσης των κατηγοριών της όψης

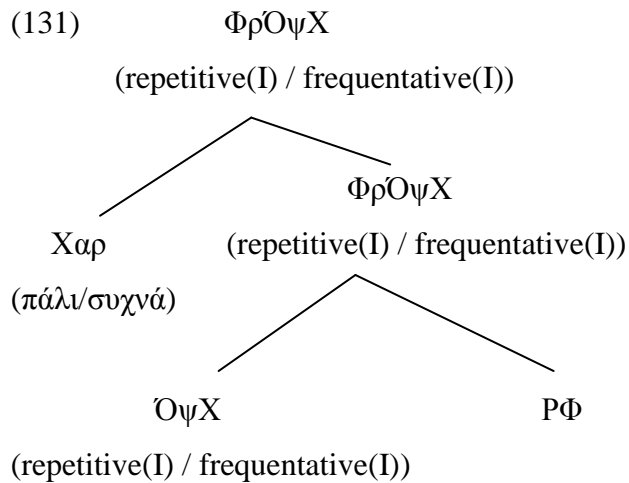
Όσον αφορά την ιεραρχική διάταξη των επιρρημάτων και των αντίστοιχων κατηγοριών του Cinque, από τα αποτελέσματα που παρατέθηκαν στην προηγούμενη ενότητα γίνεται κατανοητό ότι πολλές από τις προβλέψεις του για τη διάταξη των κατηγοριών της όψης, συγκεκριμένα οι δέκα από τις από τις δεκαοχτώ, δεν επιβεβαιώνονται από τα δεδομένα που παραθέσαμε για την ελληνική. Η πρώτη υπόθεση που μπορούμε να διατυπώσουμε γι' αυτό είναι ότι η θεωρία του Cinque δεν έχει ισχυρές βάσεις, αφού τα δεδομένα μας δεν επιβεβαιώνουν την καθολικότητα της διάταξης, και ίσως η παραδοσιακή προσέγγιση που αντιμετωπίζει τα επιρρήματα ως προσαρτήματα είναι καταλληλότερη. Παρ' όλα αυτά οχτώ από τις δεκαοχτώ ιεραρχικές διατάξεις επιβεβαιώνονται από τα δεδομένα και έτσι θα ήταν αρκετά παρακινδυνευμένο να απορρίψουμε τη θεωρία του Cinque και να θεωρήσουμε ότι η κατανομή των επιρρημάτων της όψης στην προτασιακή δομή είναι ελεύθερη όπως υποστηρίζει η παραδοσιακή προσέγγιση.

Μία άλλη υπόθεση που θα μπορούσαμε να διατυπώσουμε είναι ότι η ιεραρχική διάταξη που προτείνει ο Cinque ισχύει απόλυτα και είναι καθολική αλλά αυτό δεν φαίνεται από τα δεδομένα που παραθέσαμε, διότι πιθανότατα να γίνονται μετακινήσεις κατά τις οποίες τα επιρρήματα που βρίσκονται χαμηλότερα στη διάταξη μετακινούνται μπροστά από τα επιρρήματα που βρίσκονται ψηλότερα στη διάταξη. Αυτή η πρόταση είναι ωστόσο απλά μία υπόθεση που δεν είναι εύκολο να αποδειχτεί. Ας δούμε για παράδειγμα την εξής δομή που αφορά την ιεραρχική διάταξη habitual > repetitive:

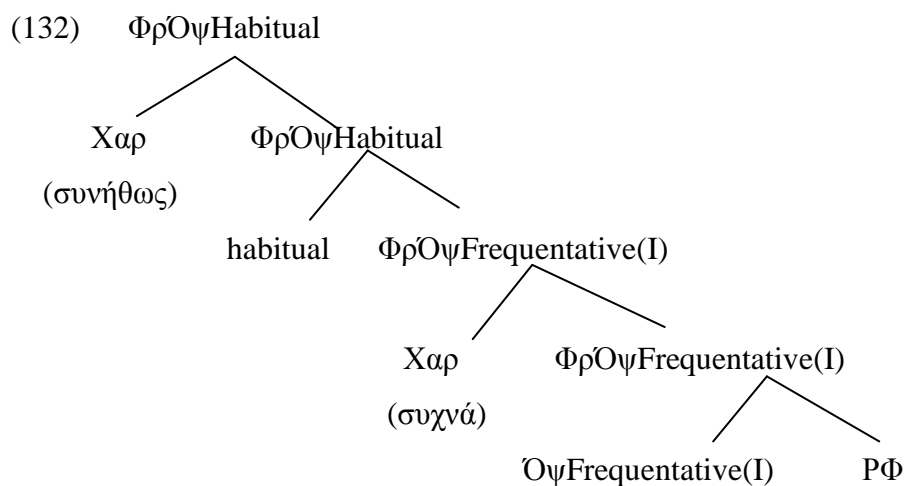
- (130) α. Όταν μαθαίνω νέα του, αυτός έχει **συνήθως** **πάλι** απολυθεί.
β. Όταν μαθαίνω νέα του, αυτός έχει **πάλι** **συνήθως** απολυθεί.

Η δομή στο (130α) συμβαδίζει με την πρόβλεψη του Cinque, σε αντίθεση με αυτή στο (130β). Όσον αφορά τις μετακινήσεις, δύο είναι οι περιπτώσεις που αναφέρονται στις εξαιρέσεις του Cinque. Η μία από αυτές αναφέρεται στη μετακίνηση ερωτηματικού στοιχείου μαζί με το οποίο μετακινείται και το χαμηλότερο επίρρημα. Η άλλη εξαίρεση αναφέρεται γενικά στη μετακίνηση κάποιου στοιχείου της δομής που περιέχει το χαμηλότερο επίρρημα. Στις δομές στο (130) δεν υπάρχει ερωτηματικό στοιχείο, άρα δεν υφίσταται η αντίστοιχη μετακίνηση. Επιπλέον, είναι δύσκολο να εντοπίσουμε ποιο στοιχείο της δομής που περιέχει το επίρρημα *πάλι* μετακινείται μπροστά από το επίρρημα *συνήθως*.

Θα μπορούσαμε ακόμα να υποθέσουμε ότι κάποιο στοιχείο μετακινείται λόγω εστίασης. Όμως οι θέσεις των επιρρημάτων δεν αποτελούν θέσεις εστίασης. Η υπόθεση των μετακινήσεων αποτελεί μία πιθανή λύση στο κενό που δημιουργήθηκε με την παρουσίαση των αποτελεσμάτων και αν ισχύει επιβεβαιώνεται η ιεραρχική διάταξη του Cinque. Θα προχωρήσουμε ωστόσο στη διατύπωση μιας τρίτης υπόθεσης σύμφωνα με την οποία κάποιες κατηγορίες της όψης εμφανίζονται με οποιαδήποτε σειρά μεταξύ τους διότι θα μπορούσε να υπάρχει συγχώνευση (fusion) σε κάποιες κατηγορίες της όψης. Η υπόθεση αυτή στηρίζεται στο ότι, σύμφωνα με τα δεδομένα, κάποια επιρρήματα, άρα και οι αντίστοιχες κατηγορίες, μπορούν να διαταχθούν με οποιαδήποτε σειρά στη δομή, ενώ κάποια άλλα επιρρήματα υπακούουν σε μία συγκεκριμένη ιεραρχική σειρά. Θα μπορούσαμε λοιπόν να υποθέσουμε ότι υπάρχει μία κεφαλή X η οποία περιλαμβάνει τις κατηγορίες habitual/repetitive(I). Οι δύο κατηγορίες συγχωνεύονται, συνδυάζονται (coerced) κάτω από μία κεφαλή και γι' αυτό δεν υπάρχει κάποια ιεραρχική σχέση ανάμεσα στις δύο κατηγορίες και τα επιρρήματα της κάθε κατηγορίας εμφανίζονται με οποιαδήποτε σειρά μεταξύ τους. Υποθέτουμε ότι το ίδιο συμβαίνει και με τις υπόλοιπες κατηγορίες στις οποίες είδαμε ότι η σειρά των επιρρημάτων εναλλάσσεται και δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη ιεραρχία. Άλλη μία τέτοια περίπτωση είναι η δεύτερη ιεραρχική σχέση που εξετάσαμε με τις κατηγορίες repetitive(I) και frequentative(I). Αυτό που προτείνεται παρουσιάζεται σχηματικά στο (131):

Μπορούμε λοιπόν να υποθέσουμε ότι κάποιες κατηγορίες της όψης συγχωνεύονται σε μία κεφαλή, γι' αυτό και τα αντίστοιχα επιρρήματα των κατηγοριών εμφανίζονται με οποιαδήποτε σειρά μεταξύ τους στη δομή. Από την άλλη παρατηρούμε ότι κάποιες κατηγορίες της όψης ακολουθούν την ιεραρχική διάταξη του Cinque, όπως είδαμε ότι συμβαίνει με τις κατηγορίες habitual > frequentative(I). Υποθέτουμε λοιπόν ότι οι συγκεκριμένες κατηγορίες της όψης, όπως και οι υπόλοιπες που ακολουθούν μία συγκεκριμένη ιεραρχική διάταξη δεν συγχωνεύονται μεταξύ τους, γι' αυτό και τα επιρρήματα των κατηγοριών αυτών υπόκεινται σε μία συγκεκριμένη ιεραρχική διάταξη. Αυτό φαίνεται στο (132):

Η πρόταση που κάνουμε αποτελεί μία λογική υπόθεση, αφού παρατηρούμε ότι δεν ισχύουν όλες οι ιεραρχικές διατάξεις που προτείνει ο Cinque, του οποίου η θεωρία για τα επιρρήματα και τις αντίστοιχες λειτουργικές κατηγορίες, αντιμετωπίζει, όπως είδαμε, κενά και έλλειψη επαρκών εμπειρικών δεδομένων. Όπως σημειώνει η Rauh

(2010:140) εάν υπάρχει fusion στις μορφολογικές κατηγορίες, τότε οι συντακτικές κατηγορίες μπορούν επίσης να συγχωνευτούν. Στη μορφολογική ανάλυση της όψης που πραγματοποιήσαμε στο δεύτερο κεφάλαιο είδαμε ότι η διάταξη όψης και φωνής δεν είναι απόλυτα καθορισμένη και οι δύο κατηγορίες εναλλάσσονται στη δομή μεταξύ τους. Η μορφολογική συγχώνευση όψης και φωνής παρέχει το έδαφος για να υποθέσουμε ότι και κάποιες κατηγορίες της όψης σε συντακτικό επίπεδο μπορούν να συγχωνευτούν μεταξύ τους δημιουργώντας ουσιαστικά μία κεφαλή.

Με βάση τη συγκεκριμένη υπόθεση, η αυστηρή ιεραρχική διάταξη των κατηγοριών του Cinque φαίνεται ότι δεν ισχύει απόλυτα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που παραθέσαμε στην προηγούμενη ενότητα παραθέτουμε εδώ μία εικόνα της διάταξης των κατηγοριών της όψης έτσι όπως προκύπτει μέσα από τα δεδομένα που εξετάσαμε:

(133)

1. AspHabitual (*συνήθως*) / AspRepetitive(I) (*πάλι*)
2. AspRepetitive(I) (*πάλι*) / AspFrequentative(I) (*συχνά*)
3. AspHabitual (*συνήθως*) > AspFrequentative(I) (*συχνά*) > AspCelelative(1)
(*γρήγορα*)
4. AspTerminative ((*όχι*) *πια*) > AspCelelative(1) (*γρήγορα*)
5. AspTerminative ((*όχι*) *πια*) > AspContinuative (*ακόμα*)
6. AspContinuative (*ακόμα*) / AspPerfect(?) (*πάντα*)
7. AspPerfect(?) (*πάντα*) > AspRetrospective (*μόλις*)
8. AspRetrospective (*μόλις*) / AspProximative (*σύντομα*)
9. AspProximative (*σύντομα*) > AspDurative (*συνοπτικά/σύντομα*)
10. AspDurative (*συνοπτικά/σύντομα*) / AspGeneric/Progressive (*χαρακτηριστικά*)
11. AspGeneric/Progressive (*χαρακτηριστικά*) > AspProspective (*σχεδόν*) >
AspSgCompletive(I) (*τελείως*) > Voice (*καλά*)
12. Voice (*καλά*) / AspCelerative(II) (*γρήγορα/νωρίς*) / AspRepetitive(II) (*πάλι*) /
AspFrequentative(II) (*συχνά*) / AspSgCompletive(II) (*τελείως*)

Η διάταξη στο (133) αποτελεί μία πρόταση όσον αφορά τη διάταξη των κατηγοριών. Αυτό που παρατηρείται είναι ότι κάποιες κατηγορίες άλλοτε συγχωνεύονται με άλλες κατηγορίες και άλλοτε λειτουργούν αυτόνομα, χωρίς δηλαδή να συγχωνεύονται με κάποια άλλη κατηγορία. Για παράδειγμα η κατηγορία habitual, όπως φαίνεται στο

(133), λειτουργεί αυτόνομα όταν συνυπάρχει στη δομή με την κατηγορία *frequentative*, και μάλιστα προηγείται αυτής. Όταν όμως συνυπάρχει στη δομή με την κατηγορία *repetitive*, τότε συγχωνεύεται με αυτή δημιουργώντας ουσιαστικά μία σύνθετη κεφαλή, γι' αυτό και στη δομή πραγματώνονται, μέσω των επιρρημάτων, με οποιαδήποτε σειρά μεταξύ τους. Ας μην ξεχνάμε ότι μελετάμε την κατηγορία της όψης, οπότε είναι λογικό να υπάρχει συγχώνευση σε κάποιες υποκατηγορίες της.

5.3. Η όψη μέσα από τις μελέτες των Alexiadou, Xydopoulos και Cinque

Όσον αφορά τις μελέτες των τριών ερευνητών που παρατέθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, της Αλεξιάδου, του Ξυδόπουλου και του Cinque, και οι τρεις εξετάζουν την όψη με συντακτικά κριτήρια και συγκεκριμένα στρέφουν την έρευνά τους στα επιρρήματα της όψης. Ως προς τον συντακτικό ρόλο των επιρρημάτων της όψης στη δομή, η Alexiadou υποστηρίζει ότι τα επιρρήματα λειτουργούν ως χαρακτηριστές μιας ΦρΌψ, ή ως συμπληρώματα που μετακινούνται στη θέση του χαρακτηριστή. Ο Xydopoulos υποστηρίζει ότι τα επιρρήματα της όψης καταλαμβάνουν τη μη ορισματική θέση του χαρακτηριστή της ΦρΌψ και ο Cinque, πλήρως αντιτιθέμενος στην παραδοσιακή προσέγγιση του προσαρτήματος, υποστηρίζει ότι τα επιρρήματα της όψης καταλαμβάνουν τη θέση του χαρακτηριστή των αντίστοιχων κατηγοριών της όψης. Και οι τρεις ερευνητές υποστηρίζουν την άποψη ότι η όψη έχει τη δική της λειτουργική θέση και προβολή στη σύνταξη και ότι αποτελεί ουσιαστικά μία λειτουργική κατηγορία. Ο Cinque διακρίνει, όπως είδαμε, πολλές κατηγορίες της όψης.

Όσον αφορά τη διάκριση των κατηγοριών της όψης και των επιρρημάτων της αλλά και τη διάταξή τους στη προτασιακή δομή, η Alexiadou διακρίνει δύο κατηγορίες της όψης, μία ψηλότερη που πραγματώνεται από επιρρήματα όπως *συνήθως* και *επανειλημμένως*, και μία χαμηλότερη κατηγορία, που πραγματώνεται από επιρρήματα όπως *τελείως* και *εντελώς*. Τα δεδομένα που παραθέτει η Alexiadou για τη διάταξη των δύο κατηγοριών δεν φαίνονται επαρκή για την επιβεβαίωση της συγκεκριμένης διάταξης και φαίνεται ότι σε πολλές περιπτώσεις οι δύο κατηγορίες εμφανίζονται στη δομή με οποιαδήποτε σειρά μεταξύ τους. Τα δεδομένα που παραθέτει η Alexiadou δεν επαρκούν ούτε για τη διάταξη της όψης σε σχέση με τη φωνή, που όπως είδαμε στην ενότητα 3.2.2 μπορούν να εμφανιστούν με οποιαδήποτε

σειρά μεταξύ τους, αφού πολλοί ομιλητές δεν βρίσκουν καθόλου αντιγραμματικές τις δομές στις οποίες η φωνή προηγείται της όψης.

Ο Xydopoulos διακρίνει τα επιρρήματα της όψης σε δύο κατηγορίες, σε αυτά που συνδυάζονται με συνοπτική όψη και αυτά που συνδυάζονται με μη συνοπτική όψη. Καταλήγει σε μία διάταξη επιρρημάτων στην οποία τα επιρρήματα του χρόνου προηγούνται αυτών της όψης, τα οποία με τη σειρά τους προηγούνται των επιρρημάτων του τρόπου. Όπως όμως είδαμε τα δεδομένα που παραθέτει ο Xydopoulos δεν επιβεβαιώνουν απόλυτα αυτή τη διάταξη, αφού όπως είδαμε, τα επιρρήματα της όψης μπορούν να προηγούνται αλλά και να έπονται των επιρρημάτων της φωνής όταν βρίσκονται σε τυπική θέση πριν από το συμπλήρωμα. Αυτό που διαφοροποιεί τον Ξυδόπουλο από την Alexiadou, αλλά και τον Cinque, είναι ότι τα επιρρήματα γενικά, αλλά και συγκεκριμένα της όψης δεν έχουν καθορισμένη θέση μέσα στη δομή, με την έννοια ότι μπορούν να βρίσκονται είτε δεξιά είτε αριστερά στη δομή όταν καταλαμβάνουν τυπικές θέσεις. Αυτό σαφώς δίνει μία ευελιξία στη διάταξη των κατηγοριών και επιπλέον δεν χρειάζεται να καταφύγει κανείς στην υπόθεση ότι πραγματοποιούνται οποιεσδήποτε μετακινήσεις για τη διάταξη των κατηγοριών. Από την άλλη ο Cinque είδαμε ότι διακρίνει πολλές κατηγορίες της όψης, οι οποίες συνδέονται σημασιολογικά με τις αντίστοιχες τάξεις επιρρημάτων. Οι κατηγορίες αυτές, σύμφωνα με τον Cinque, βρίσκονται σε καθορισμένες θέσεις μέσα στη δομή και δημιουργούν έτσι μία καθορισμένη και καθολική ιεραρχική διάταξη. Τα δεδομένα που παραθέσαμε δεν επιβεβαιώνουν την αυστηρή ιεραρχική διάταξη των κατηγοριών της όψης, αφού πολλές κατηγορίες που σύμφωνα με τον Cinque βρίσκονται σε ιεραρχική σχέση στη δομή, φαίνεται να εμφανίζονται με οποιαδήποτε σειρά μεταξύ τους. Με βάση λοιπόν αυτά που παραθέσαμε και από τους τρεις ερευνητές φαίνεται ότι η όψη αλλά και οι κατηγορίες της όψης συγχωνεύονται πολλές φορές με άλλες κατηγορίες, όπως η φωνή αλλά και με κατηγορίες της όψης, γι' αυτό και παρατηρείται πολύ συχνά η εναλλαξιμότητα ως προς την εμφάνιση τους στη δομή. Με βάση αυτά φαίνεται ότι η όψη δεν είναι πλήρως ανεξάρτητη κατηγορία αλλά παρουσιάζει μεγάλο βαθμό συγχώνευσης και με την κατηγορία της φωνής αλλά και με τις επιμέρους κατηγορίες της όψης.

6. Συμπεράσματα

Στόχος της παρούσας εργασίας ήταν να μελετηθεί η αντιπροσώπευση της όψης, και τα στοιχεία που χρησιμοποιήσαμε γι' αυτόν τον σκοπό ήταν αφενός μορφολογικά και αφετέρου συντακτικά. Με βάση τη μορφολογική ανάλυση, η όψη διακρίνεται σε συνοπτική, μη συνοπτική και συντελεσμένη. Η συνοπτική και η μη συνοπτική όψη δηλώνονται μορφολογικά στον ρηματικό τύπο, ενώ η συντελεσμένη όψη δηλώνεται συντακτικά με το βοηθητικό ρήμα *έχω* και το συνοπτικό μη παρεμφατικό τύπο. Η συνοπτική όψη πραγματώνεται με διάφορους τρόπους. Συγκεκριμένα δηλώνεται μέσα από ειδικά επιθήματα όπως τα *-s*, *-θ* και *-ik*. Άλλος ένας τρόπος δήλωσης της συνοπτικής όψης είναι μέσω των κανόνων επαναπροσδιορισμού. Πρόκειται στην ουσία για μορφοφωολογικούς κανόνες που προκαλούν αλλαγή στο θέμα του ρήματος για τη δήλωση του συνοπτικού και τους οποίους κατηγοριοποιήσαμε με βάση την αλλαγή που προκαλούν στο θέμα στην ενότητα 2.1.2. Ακόμα ένας τρόπος δήλωσης του συνοπτικού είναι μέσω της διαδικασίας της υποκατάστασης, μέσω της οποίας ένα ρήμα διαθέτει τελειώς διαφορετικά θέματα για τη δήλωση του συνοπτικού και του μη συνοπτικού. Ακόμα αναφέρθηκε και το φαινόμενο της ουδετεροποίησης κατά το οποίο δεν υφίσταται κάποια μορφολογική διάκριση για τη δήλωση του συνοπτικού, το οποίο δηλώνεται μέσω των μη συνοπτικών τύπων.

Η μη συνοπτική όψη δηλώνεται μέσω του βασικού θέματος του ρήματος στο οποίο προστίθενται τα επιθήματα που δηλώνουν τις άλλες κατηγορίες, όπως για παράδειγμα τον χρόνο και τη συμφωνία. Υπάρχουν όμως και κάποια ειδικά επιθήματα της μη συνοπτικής όψης που χρησιμοποιούνται και για τη δήλωση του παρελθοντικού χρόνου, και είναι τα *-αγ* και *-us*.

Όσον αφορά τη διάταξη της όψης σε σχέση με τις άλλες κατηγορίες αυτό που παρατηρήσαμε είναι ότι δεν υπάρχει μία σταθερή θέση για τις κατηγορίες της όψης και της φωνής. Πολλοί μελετητές τοποθετούν την όψη πιο κοντά στο ρηματικό θέμα διότι, όπως υποστηρίζουν, η συγκεκριμένη κατηγορία τροποποιεί πιο άμεσα το ρηματικό θέμα. Σύμφωνα με αυτήν την οπτική αλλά και με βάση την Αρχή του Αντικατοπτρισμού, η όψη βρίσκεται χαμηλότερα από τη φωνή. Ρηματικοί τύποι όπως οι *akustó*, *ksexastó* και *skupistó* επιβεβαιώνουν τη συγκεκριμένη διάταξη. Από την άλλη ρηματικοί τύποι όπως *ιδρίθικα* και *xtipíθικα* δείχνουν ότι η φωνή βρίσκεται χαμηλότερα στη διάταξη από την όψη. Όλα αυτά μας οδήγησαν στην υπόθεση ότι οι κατηγορίες της φωνής και της όψης συγχωνεύονται δημιουργώντας ουσιαστικά μία

κεφαλή της οποίας το μόρφημα ή τα μορφήματα δηλώνουν και τις δύο κατηγορίες. Θεωρούμε λοιπόν ότι η αντιπροσώπευση της όψης σε μορφολογικό επίπεδο είναι σε μεγάλο βαθμό συγχωνευμένη με την κατηγορία της φωνής. Φαίνεται ότι κάποιες φορές η αντιπροσώπευσή της είναι αυτόνομη και ανεξάρτητη, όμως οι περισσότερες περιπτώσεις δείχνουν ότι συγχωνεύεται σε μεγάλο βαθμό με τη φωνή και έτσι δίνεται η εντύπωση ότι φωνή και όψη δημιουργούν μία σύνθετη κεφαλή. Φαίνεται ότι η θέση της όψης βρίσκεται μαζί με τη φωνή πάνω από το ρηματικό θέμα και ακολουθεί η σύνθετη κεφαλή του χρόνου και της συμφωνίας.

Η συντακτική μελέτη της όψης πραγματοποιήθηκε με βάση τις μελέτες των Xydopoulos (1996), Alexiadou (1997) και Cinque (1999). Και οι τρεις ερευνητές υποστηρίζουν ότι η όψη αποτελεί λειτουργική κατηγορία που έχει τη δική της προβολή στη συντακτική δομή. Σύμφωνα και με τις τρεις μελέτες, αυτό που γίνεται αμέσως κατανοητό είναι ότι η συντακτική αντιπροσώπευση της όψης γίνεται μέσω των επιρρημάτων της όψης. Ανάλογα με τη θέση των επιρρημάτων της όψης σε σχέση με τα επιρρήματα που δηλώνουν τις άλλες κατηγορίες, οι τρεις προαναφερθέντες ερευνητές οδηγούνται σε κάποια συμπεράσματα για τη θέση της όψης στην προτασιακή δομή. Ο Xydopoulos θεωρεί ότι τα επιρρήματα της όψης που βρίσκονται σε τυπικές θέσεις καταλαμβάνουν τη μη ορισματική θέση του χαρακτηριστή και μπορούν να βρίσκονται είτε δεξιά είτε αριστερά στη δομή. Στην τελική διάταξη των κατηγοριών στην οποία καταλήγει, ο χρόνος προηγείται της όψης και η όψη προηγείται της φωνής. Είδαμε παρ' όλα αυτά ότι τις περισσότερες φορές τα επιρρήματα της όψης και της φωνής μπορούν να εναλλάσσονται μεταξύ τους στη δομή. Η Alexiadou υποστηρίζει ότι τα επιρρήματα της όψης λειτουργούν ως συμπληρώματα ή ως χαρακτηριστές. Διακρίνει δύο κατηγορίες της όψης και υποστηρίζει ότι τα επιρρήματα και των δύο κατηγοριών προηγούνται των τροπικών επιρρημάτων. Είδαμε ότι τα δεδομένα που παραθέτει για αυτήν τη σειρά δεν επαρκούν και ότι η όψη με τη φωνή μπορούν να εναλλάσσονται στη δομή.

Κατόπιν επικεντρώσαμε τη μελέτη σε ένα βασικό πρόγραμμα για τη μελέτη των λειτουργικών κατηγοριών, τη χαρτογραφία. Σύμφωνα με αυτό το πρόγραμμα υπάρχουν πολύ περισσότερες λειτουργικές κατηγορίες στη συντακτική προτασιακή δομή απ' όσες μπορούμε να φανταστούμε και μέχρι τώρα γνωρίζουμε, οι οποίες είναι όλες παρούσες στην προτασιακή δομή ακόμα και όταν δεν πραγματώνονται μέσω της μορφολογίας στην πρόταση. Βασικός εκπρόσωπος του προγράμματος αυτού είναι ο Cinque (1999) ο οποίος προτείνει ότι η κάθε κατηγορία συνδέεται

σημασιολογικά με μία επιρρηματική τάξη και το επίρρημα κάθε κατηγορίας καταλαμβάνει τη θέση του χαρακτηριστή της αντίστοιχης κεφαλής. Οι κατηγορίες υπόκεινται σε μία ιεραρχική διάταξη που έχει καθολική ισχύ, ισχύει δηλαδή για όλες τις γλώσσες. Συγκεκριμένα για την όψη προτείνει την ύπαρξη δεκαοχτώ κατηγοριών όψης, η καθεμία από τις οποίες συνδέεται σημασιολογικά με μία κατηγορία επιρρημάτων. Με βάση τη θέση των επιρρημάτων στην προτασιακή δομή καταλήγει στη διαμόρφωση μιας διάταξης κατηγοριών στην οποία, με βάση την έννοια της μεταβατικότητας, η κατηγορία που βρίσκεται αριστερά προηγείται ιεραρχικά της κατηγορίας που ακολουθεί αλλά και όλων των άλλων κατηγοριών που έπονται. Ο στόχος μας ήταν να διαπιστωθεί αν ισχύει η ιεραρχική διάταξη των κατηγοριών της όψης για την ελληνική. Μέσα από κάποια τεστ προτάσεων που πραγματοποιήθηκαν παρατηρήσαμε ότι κάποιες ιεραρχικές διατάξεις που ο Cinque προτείνει ισχύουν, ενώ κάποιες άλλες όχι, δηλαδή κάποια επιρρήματα διατάσσονται στη δομή με βάση την πρόβλεψη του Cinque, ενώ κάποια άλλα διατάσσονται με οποιαδήποτε μεταξύ τους σειρά. Η πρώτη υπόθεση που διατυπώθηκε για τη λύση αυτού του ζητήματος αυτού ήταν ότι ίσως να γίνονται κάποιες μετακινήσεις στοιχείων στη δομή μαζί με τα οποία μετακινείται και το επίρρημα B το οποίο με αυτόν τον τρόπο περνάει μπροστά από το επίρρημα A. Η δεύτερη υπόθεση που διατυπώθηκε έγινε με βάση τα συμπεράσματα στα οποία καταλήξαμε μέσα από τη μορφολογική ανάλυση. Συγκεκριμένα θεωρήσαμε ότι εφόσον η όψη μορφολογικά εμφανίζει μεγάλο βαθμό συγχώνευσης με τη φωνή, τότε είναι πολύ πιθανό και κάποιες κατηγορίες της όψης να συγχωνεύονται μεταξύ τους δημιουργώντας ουσιαστικά μία κεφαλή. Προτείναμε λοιπόν ότι κάποιες κατηγορίες της όψης συγχωνεύονται μεταξύ τους, γι' αυτό και τα επιρρήματα της κάθε κατηγορίας μπορούν να εναλλάσσονται στη δομή χωρίς να υπακούουν σε κάποια συγκεκριμένη ιεραρχική διάταξη.

Θεωρούμε λοιπόν ότι και σε μορφολογικό αλλά και σε συντακτικό επίπεδο η όψη παρουσιάζει μεγάλο βαθμό συγχώνευσης είτε με τη φωνή είτε με τις άλλες κατηγορίες της όψης. Αυτό πιθανότατα δείχνει ότι η όψη ως κατηγορία δεν είναι πλήρως ανεξάρτητη τόσο σε μορφολογικό επίπεδο, όπου φαίνεται να υπάρχει fusion με την κατηγορία της φωνής, όπως είδαμε στην ενότητα 2.4, όσο και σε συντακτικό επίπεδο, όπου αρκετές επιμέρους κατηγορίες της όψης συγχωνεύονται μεταξύ τους κάτω από μία κεφαλή, όπως διαπιστώθηκε και συζητήθηκε στην ενότητα 5.2. Σε μορφολογικό επίπεδο η κατηγορία της όψης, λόγω της συγχώνευσης της με την κατηγορία της φωνής, δεν έχει κάποια σταθερή και καθορισμένη θέση στη δομή,

αλλά όπως διαπιστώθηκε μέσα από τα δεδομένα που παρατέθηκαν στην ενότητα 2.4, εναλλάσσεται στη δομή με την κατηγορία της φωνής αφού βρίσκονται κάτω από την ίδια κεφαλή. Σε συντακτικό επίπεδο πολλές κατηγορίες της όψης φαίνεται να συγχωνεύονται μεταξύ τους κάτω από την ίδια κεφαλή και γι' αυτό, όπως συζητήθηκε στην ενότητα 5.2, δεν υπάρχει μία σταθερή και καθορισμένη θέση στη δομή για αυτές.

Ελπίζουμε ότι με την παρούσα εργασία φωτίστηκαν κάποιες πτυχές του τρόπου με τον οποίο η όψη αντιπροσωπεύεται μορφολογικά και συντακτικά. Σαφώς για την εξαγωγή ασφαλέστερων συμπερασμάτων σχετικά με την αντιπροσώπευση της όψης, απαραίτητη είναι και η εφαρμογή ψυχολογικών μεθόδων οι οποίες θα καλύψουν περισσότερες πτυχές του θέματος. Το βέβαιο είναι ότι απαιτείται εκτενέστερη και βαθύτερη μελέτη της όψης τόσο σε μορφολογικό όσο και σε συντακτικό επίπεδο, έτσι ώστε να εμβαθύνουμε περισσότερο σε αυτό το θέμα που εγείρει αρκετό ενδιαφέρον τόσο από μορφολογική όσο και από συντακτική άποψη.

Βιβλιογραφία

- Alexiadou, A. 1994. *Issues in the Syntax of Adverbs*. Doctoral Dissertation. University of Potsdam.
- Alexiadou, A. 1997. *Adverb Placement. A case study in antisymmetric syntax*. Amsterdam: John Benjamins.
- Baker, M. 1985. The Mirror Principle and Morphosyntactic Explanation. *Linguistic Inquiry* 16: 373-415.
- Belletti, A. 1990. *Generalised Verb Movement. Aspects of Verb Syntax*. Torino: Rosenberg & Sellier.
- Βελούδης, Γ. 1993. Τα συστήματα 'Χρόνου- Τρόπου- Όψης' και η Υποκειμενικότητα. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 1992, 485-504.
- Borer, H. 1993. The Projections of Arguments. In E. Benedicto and J. Runner (eds.), *Functional Projections*. University of Massachusetts, Amherst.
- Chomsky, N. 1970. Remarks on Nominalization. In Roderick A. Jacobs and Peter S. Rosenbaum, (eds.), *Readings in English Transformational Grammar*. Waltham, MA: Ginn. 184-221.
- Chomsky, N. 1995a. Bare Phrase Structure. In G. Webelhuth (ed.), *Government and Binding Theory and the Minimalist Program: Principles and Parameters in Syntactic Theory*. Oxford: Blackwell.
- Chomsky, N. 1995b. *The Minimalist Program*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Cinque, G. 1999. *Adverbs and Functional Heads. A Cross-linguistic Perspective*. New York: Oxford University Press.
- Cinque, G. 2001. A note on mood, modality, tense and aspect affixes in Turkish. In Eser Erguvanli Taylan (ed.), *The Verb in Turkish*. Amsterdam: John Benjamins. 47-59.
- Cinque, G. (ed.). 2002. *Functional Structure in DP and IP. The Cartography of Syntactic Structures*, vol.1, New York: Oxford University Press.
- Cinque, G. 2004a. Issues in adverbial syntax. *Lingua* 114: 683-710.
- Cinque, G. 2013a. Cognition, typological generalizations, and Universal Grammar. *Lingua* 130. 50-65.
- Cinque, G. & L. Rizzi. 2008. The cartography of syntactic structures. In Vincenzo Moscati (ed.), *Working papers on language and cognition (CISCL)* 2. 43-59.

- Comrie, B. 1976. *Aspect: An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dahl, Ö. 1985. *Tense and Aspect Systems*. Oxford: Blackwell.
- Edelstein, E. 2012. *The Syntax of Adverb Distribution*. Ph.D. dissertation, University of Edinburgh.
- Embick, D., & R. Noyer. 2007. Distributed morphology and the syntax/morphology interface. In G. Ramchand & Ch. Reiss (eds.), *The Oxford handbook of linguistic interfaces*, Oxford: Oxford University Press, 289-324.
- Ernst, T. 2002. *The syntax of adjuncts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Halle, M. and A. Marantz. 1993. Distributed Morphology. In K. Hale and S. J. Keyser (eds.), *The View from Building 20*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Halle, M. and A. Marantz. 1994. Some Key Features of Distributed Morphology. In: A. Carnie, H. Harley and T. Bures (eds.), *Papers on Phonology and Morphology*. Vol. 21 of *MIT Working Papers in Linguistics*, MITWPL, Cambridge, Mass., 275–288.
- Holton, D., P. Mackridge, I. Philippaki-Warbuton & V. Spyropoulos. 2012. *Greek: a comprehensive grammar* (Second revised ed.). London: Routledge.
- Joseph, B. and J. Smirniotopoulos. 1993. The Morphosyntax of the Modern Greek Verb as Morphology and Not Syntax. *Linguistic Inquiry*, 24: 388-398.
- Kayne, R. 1994. *The Antisymmetry of Syntax*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Merchant, J. 2015. *How Much Context Is Enough? Two Cases of Span Conditioned Stem Allomorphy*. *Linguistic Inquiry*, vol. 46(2), 273-303. Ms. University of Chicago.
- Μόζερ, Α. 1987. Προβλήματα που προκύπτουν από τη διαχρονική εξέλιξη και τη σύγχρονη χρήση των περιφράσεων του Παρακειμένου. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 1986, 149-163.
- Μόζερ, Α. 1994. *Ποιόν και απόψεις του ρήματος*. Αθήνα: Παρουσία.
- Μόζερ, Α. 2005. *Αποψη και χρόνος στην ιστορία της Ελληνικής*. Αθήνα Παρουσία.
- Μόζερ, Α. & Σ. Μπέλλα. 2003. "Παρελθόν, παρόν, οριστικότητα και Παρακείμενος". Στο: Κατσιμαλή, Καλοκαιρινός, Αναγνωστοπούλου & Κάππα (επιμ.) *6^ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας, 18-21 Σεπτεμβρίου 2003*. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης, Εργαστήριο Γλωσσολογίας (cd-rom).
- Muysken, P. 2008. *Functional Categories*. Cambridge University Press.

- Ouhalla, J. 1991. *Functional Categories and Parametric Variation*, London: Routledge.
- Philippaki-Warbuton, I. 1998. Functional categories and Modern Greek syntax. *The Linguistic Review* 15: 158–186.
- Pollock, J.-Y. 1989. Verb Movement, UG and the Structure of IP. *Linguistic Inquiry* 20: 365-424.
- Ράλλη, Α. 2005. *Μορφολογία*. Αθήνα: Πατάκης.
- Rauh, G. 2010. *Syntactic categories: Their identification and description in linguistic theories*. New York: Oxford University Press.
- Rivero, M.-L. 1990. The Location of Non-Active Voice in Albanian and Modern Greek. *Linguistic Inquiry*, 21: 135-146.
- Rivero, M.-L. 1992a. Adverb Incorporation and the Syntax of Adverbs in Modern Greek. *Linguistics and Philosophy*, 15: 289-331.
- Rivero, M.-L. 1992b. The Structure of the Clause and V-movement in the Languages of the Balkans. Unpublished Manuscript. University of Ottawa.
- Rizzi, L. 2013. The functional structure of the sentence, and cartography. In Marcel Den Dikken (ed.), *The Cambridge Handbook of Generative Syntax*, 425-457.
- Roussou, A. 2001. Review of Artemis Alexiadou, Adverb placement: a case study in antisymmetric syntax (*Linguistik Aktuell/Linguistics Today* 18). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1997. Pp. x+256. *Journal of Linguistics*, 37: 393-450.
- Siddiqi, D. 2009. *Syntax within the Word: Economy, Allomorphy, and Argument Selection in Distributed Morphology*, *Linguistik Aktuell / Linguistics Today*, vol. 138. Amsterdam: John Benjamins.
- Siddiqi, D. 2010. Distributed Morphology. *Language & Linguistics Compass*, 4(7): 524–542.
- Smith, C. S. 1991. *The Parameter of Aspect*. Dordrecht: Kluwer.
- Spyropoulos, V. & A. Revithiadou. 2009. The morphology of PAST in Greek. In M. Stavrou, D. Papadopoulou & M. Theodoropoulou (eds.), *Studies in Greek Linguistics* 29. 108–122. Aristotle University of Thessaloniki, Manolis Triantaphyllidis Foundation, Thessaloniki.
- Spyropoulos V., Revithiadou A. & Markopoulos G. 2017. Root allomorphy in Greek: Templatic representations and readjustment rules. Paper presented at *Roots V*, Queen Mary, University of London & UCL, 17-18 Ιουνίου 2017.

- Tenny, C. 1987. *Grammaticalizing Aspect and Affectedness*. Doctoral Dissertation. MIT.
- Tenny, C. 1992. The Aspectual Interface Hypothesis. In I. Sag and A. Szabolcsi (eds.), *Lexical Matters*. CSLI Lecture Notes, Stanford.
- Τζεβελέκου, Μ. 1989. Χρόνος, Ρηματική όψη και ποιόν ενεργείας. Πλευρές των σχέσεών τους. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 1988, 369-388.
- Τσαγγαλίδης, Α. 2002. Για τους χρόνους του νεοελληνικού ρήματος. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 2001, 647-658.
- Tsimplici, I.-M. 1992. *Functional Categories and Maturation: The Pre-Functional Stage of Language Acquisition*. Doctoral Dissertation. University College London.
- Vendler, Z. 1967. *Linguistics and Philosophy*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Xydopoulos, G. 1996. *Tense, Aspect and Adverbials in Modern Greek*. Ph.D. Diss.. London: University College London.

Παράρτημα

Συζυγίες Ρημάτων

Πρώτη Συζυγία

Ενεργητική Φωνή

	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΗ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΗ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΣ)	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ)
1ΕΝ	ιδρύω	ιδρύσω	Ίδρυα	Ίδρυσα
2ΕΝ	ιδρύεις	ιδρύσεις	Ίδρυες	Ίδρυσες
3ΕΝ	ιδρύει	ιδρύσει	Ίδρυε	Ίδρυσε
1ΠΛ	ιδρύουμε	ιδρύσουμε	Ίδρύαμε	Ίδρύσαμε
2ΠΛ	ιδρύετε	ιδρύσετε	Ίδρύατε	Ίδρύσατε
3ΠΛ	ιδρύουν(ε)	ιδρύσουν(ε)	Ίδρυσαν/Ίδρύανε	Ίδρυσαν/Ίδρύσανε

Παθητική Φωνή

	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΗ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΗ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΣ)	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ)
1ΕΝ	ιδρύομαι	ιδρυθώ	ιδρυόμουν(α)	ιδρύθηκα
2ΕΝ	ιδρύεσαι	ιδρυθείς	ιδρυόσουν(α)	ιδρύθηκες
3ΕΝ	ιδρύεται	ιδρυθεί	ιδρυόταν(ε)	ιδρύθηκε
1ΠΛ	ιδρύομαστε	ιδρυθούμε	ιδρυόμασταν	ιδρυθήκαμε
2ΠΛ	ιδρύεστε / ιδρύοσαστε	ιδρυθείτε	ιδρυόσασταν	ιδρυθήκατε
3ΠΛ	ιδρύονται	ιδρυθούν(ε)	ιδρύονταν / ιδρύνονταν	ιδρύθηκαν / ιδρυθήκανε

Γερούνδιο: ιδρύοντας

Μη παρεμφατικός

Ενεργητικής: ιδρύσει

Μη ενεργητικής: ιδρυθεί

Δεύτερη συζυγία, Τάξη Α

Ενεργητική Φωνή

	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΗ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΗ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΣ)	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ)
1ΕΝ	αγαπώ /αγαπάω	αγαπήσω	αγαπούσα / αγάπαγα	αγάπησα
2ΕΝ	αγαπάς	αγαπήσεις	αγαπούσες / αγάπαγες	αγάπησες
3ΕΝ	αγαπά(ει)	αγαπήσει	αγαπούσε / αγάπαγε	αγάπησε
1ΠΛ	αγαπάμε / αγαπούμε	αγαπήσουμε	αγαπούσαμε / αγαπάγαμε	αγαπήσαμε
2ΠΛ	αγαπάτε	αγαπήσετε	αγαπούσατε / αγαπάγατε	αγαπήσατε
3ΠΛ	αγαπάν(ε) / αγαπούν(ε)	αγαπήσουν(ε)	αγαπούσαν(ε) / αγαπάγαν(ε)	αγάπησαν / αγαπήσανε

Παθητική Φωνή

	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΗ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΗ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΣ)	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ)
1ΕΝ	αγαπιέμαι	αγαπηθώ	αγαπιόμουν(α)	αγαπήθηκα
2ΕΝ	αγαπιέσαι	αγαπηθείς	αγαπιόσουν(α)	αγαπήθηκες
3ΕΝ	αγαπιέται	αγαπηθεί	αγαπιόταν(ε)	αγαπήθηκε
1ΠΛ	αγαπιόμαστε	αγαπηθούμε	αγαπιόμασταν	αγαπηθήκαμε
2ΠΛ	αγαπιέστε / αγαπιόσαστε	αγαπηθείτε	αγαπιόσασταν	αγαπηθήκατε
3ΠΛ	αγαπιούνται	αγαπηθούν(ε)	αγαπιούνταν / αγαπιόντουσαν	αγαπήθηκαν / αγαπηθήκανε

Γερούνδιο: αγαπώντας

Μη παρεμφατικός

Ενεργητικής: αγαπήσει

Μη ενεργητικής: αγαπηθεί

Δεύτερη συζυγία, Τάξη Β

Ενεργητική Φωνή

	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΗ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΗ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΣ)	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ)
--	---	--	---	--

1ΕΝ	στερώ	στερήσω	στερούσα	στέρησα
2ΕΝ	στερείς	στερήσεις	στερούσες	στέρησες
3ΕΝ	στερεί	στερήσει	στερούσε	στέρησε
1ΠΛ	στερούμε	στερήσουμε	στερούσαμε	στερήσαμε
2ΠΛ	στερείτε	στερήσετε	στερούσατε	στερήσατε
3ΠΛ	στερούν(ε)	στερήσουν(ε)	στερούσαν(ε)	στέρησαν / στερήσανε

Παθητική Φωνή

	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΗ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΗ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΣ)	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ)
1ΕΝ	στερούμαι	στερηθώ	στερούμουν	στερήθηκα
2ΕΝ	στερείσαι	στερηθείς	στερούσουν	στερήθηκες
3ΕΝ	στερείται	στερηθεί	στερού(ν)ταν	στερήθηκε
1ΠΛ	στερούμαστε	στερηθούμε	στερούμασταν	στερηθήκαμε
2ΠΛ	στερείστε	στερηθείτε	στερούσασταν	στερηθήκατε
3ΠΛ	στερούνται	στερηθούν(ε)	στερούνταν(ε)	στερήθηκαν / στερηθήκανε

Γερούνδιο: στερώντας

Μη παρεμφατικός

Ενεργητικής: στερήσει

Παθητικής: στερηθεί

Τρίτη συζυγία

Ενεργητική Φωνή

	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΗ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΗ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΣ)	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ)
1ΕΝ	ακούω	ακούσω	άκουγα	άκουσα
2ΕΝ	ακούς	ακούσεις	άκουγες	άκουσες
3ΕΝ	ακούει	ακούσει	άκουγε	άκουσε
1ΠΛ	ακούμε	ακούσουμε	ακούγαμε	ακούσαμε
2ΠΛ	ακούτε	ακούσετε	ακούγατε	ακούσατε
3ΠΛ	ακούν(ε)	ακούσουν(ε)	άκουγαν / ακούγανε	άκουσαν / ακούσανε

Παθητική Φωνή

	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΗ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΗ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΣ)	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ (ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ)
1ΕΝ	ακούγομαι	ακουστώ	ακουγόμουν(α)	ακούστηκα
2ΕΝ	ακούγεσαι	ακουστείς	ακουγόσουν(α)	ακούστηκες
3ΕΝ	ακούγεται	ακουστεί	ακουγόταν(ε)	ακούστηκε
1ΠΛ	ακουγόμαστε	ακουστούμε	ακουγόμασταν	ακουστήκαμε
2ΠΛ	ακούγεστε / ακουγόσαστε	ακουστείτε	ακουγόσασταν	ακουστήκατε
3ΠΛ	ακούγονται	ακουστούν(ε)	ακούγονταν / ακουγόntonταν	ακούστηκαν / ακουστήκανε

Γερούνδιο: ακούγοντας

Μη παρεμφατικός

Ενεργητικής: ακούσει

Μη ενεργητικής: ακουστεί